

MISS

63

MEDDELANDEN FRÅN

INSTITUTIONEN FÖR **S**VENSKA **S**PRÅKET ISSN 1102-4518

Hans Landqvist

I systrars och doktorers sällskap

Kommunikativa funktioner hos titlar på läkar- eller
sjuksköterskeromaner på engelska och svenska

GÖTEBORGS UNIVERSITET

2010

MISS 63

Meddelanden från Institutionen för svenska språket vid Göteborgs universitet

Errata

I denna lista upptas sådana fel som har betydelse för innehållet i rapporten.

Sida och rad i löptexten	Står:	Ska stå:
s. 1, r. 15–16	... (se avsnitt 3.2.1 nedan ...)	... (se avsnitt 4.1 nedan ...)
s. 13, r. 26	... (se härom Widmark 1982:1–2).	... (se härom Widmark 1982:1–2; Hemmungs Wirtén 1998:98).
s. 49, r. 13	... och en lokal för vård ...	... och en lokal för vård i de båda svenskspråkiga delmaterialen ...
s. 50, r. 23	... helst kommer till ...	... hellre kommer till ...
s. 58, r. 15–16	... och <i>Är du mitt öde?</i> (pers. pron. 2 pers. sg; poss. pron. 1 pers. sg; tilltal genom direkt fråga).	... och <i>Är du mitt öde?</i> (pers. pron. 2 pers. sg; tilltal genom direkt fråga).
s. 63, r. 15	(jfr Widmark 1982:21; Nord 1993:150 med fotnot 53).	(jfr Widmark 1982:21; Nord 1993:150 med fotnot 53; Hemmungs Wirtén 1998:98).
s. 73, r. 11	i vissa andra tabeller i kapitel 7 och 8 ovan ...	i vissa andra tabeller i kapitel 6 och 7 ovan ...
s. 96, r. 31	de färre förekomsterna av ...	det mindre antalet förekomster av ...
s. 101, r. 13–14	I första hand sker detta ...	I första hand sker det senare ...

MISS 63

**Meddelanden från Institutionen för svenska språket
vid Göteborgs universitet**

Hans Landqvist

I systrars och doktorers sällskap

**Kommunikativa funktioner hos titlar på läkar- eller
sjuksköterskeromaner på engelska och svenska**

juni 2010

MISS är en oregelbundet utkommande serie, som i enkel form möjliggör spridning av institutionens skriftliga produktion. Innehållet skall kunna vara skiftande: preliminära versioner av vetenskapliga artiklar, utredningar av allmänt intresse, recensioner, forskningsrapporter, licentiatuppsatser m.m. Bidragen är på ett naturligt sätt inriktade på ämnet nordiska språk inklusive svenska, men området får tas i vid mening. Varje enskild författare ansvarar för sitt bidrag. Synpunkter och förfrågningar mottas med tacksamhet.

ISSN 1102-4518

© Institutionen för svenska språket och författaren

Produktion:
Institutionen för svenska språket
Göteborgs universitet
Box 200
SE-405 30 GÖTEBORG

Reprocentralen, Humanisten
Göteborg

Sammandrag

Denna undersökning ägnas frågan hur kommunikativa funktioner hos titlar på läkar- eller sjuksköterskeromaner uttrycks. Materialet består av 288 titlar på romaner utgivna i den svenska Vita serien under 1970-, 1980- och 1990-talet. Av dessa är 130 engelska originaltitlar med sina svenska motsvarigheter, medan de återstående 28 romantitlarna är svenska originaltitlar. Den teoretisk-metodiska utgångspunkten för undersökningen utgörs av Christiane Nords funktionellt inriktade översättningsteori, tillämpad på titlar och överskrifter till olika typer av tryckta verk.

Undersökningens primära syfte är att kartlägga – utifrån Nords teoretiska modell – hur sex olika kommunikativa funktioner kommer till uttryck i materialet som helhet, att klarlägga likheter och skillnader mellan de tre delmaterialen samt att förklara resultaten. Till det primära syftet – med sin empiriska inriktning, och sina deskriptiva, kontrastiva och explanativa aspekter – kommer ett sekundärt syfte som är av mer teoretisk-metodisk karaktär, nämligen att pröva och utvärdera Nords modell för att studera titlar och överskrifter till litterära verk.

Resultaten för de tre grundläggande kommunikativa funktionerna, dvs. den distinktiva, den metatextuella och den fatiska funktionen, och för de tre möjliga kommunikativa funktionerna, dvs. den referentiella funktionen, den expressiva funktionen och appellfunktionen, redovisas och diskuteras. På vissa jämförelsepunkter finns överensstämmelser mellan samtliga tre delmaterial, medan det i andra fall finns överensstämmelser mellan de båda svenskspråkiga delmaterialen kontra det engelskspråkiga.

Ett centralt begrepp för diskussionen av resultaten är 'normer'. Normer för titlar på läkar- eller sjuksköterskeromaner kan vara kodifierade i skriven form, men de kan också ha formen av en värdegemenskap mellan uppdragsgivaren och den eller de som ska producera titlarna, dvs. titelproducenterna. Resultaten för delmaterialet med engelska originaltitlar och deras svenska motsvarigheter diskuteras även utifrån de krav som Nord ställer på översättningar av titlar och överskrifter; dessa ska vara både funktionella för mottagaren av översättningen och lojala mot den ursprungliga sändarens intentioner. För denna diskussion utnyttjas även resultat för delmaterialet med svenska originaltitlar.

Olika fördelar och nackdelar med Nords modell för att undersöka titlar och överskrifter diskuteras. Utifrån den genomförda undersökningen ges slutligen förslag på vidare forskning inom området.

Nyckelord: översättning, funktionellt inriktad översättningsteori, roman-titlar, populärpocketböcker, läkar- eller sjuksköterskeromaner

Förord

Den studie av romantitlar på engelska och svenska i läkar- eller sjuksköterskeromaner i den svenska Vita serien som jag här presenterar har en förhistoria.

Mitt intresse för titlar på så kallade populärpocketböcker väcktes för ett antal år sedan när jag läste (om) de avsnitt i Eva Hemmungs Wirténs och Yvonne Lindqvists respektive avhandlingar som ägnas engelska och svenska titlar på romaner i det svenska Harlequinförlagets utgivning. Sedan dess har jag under olika perioder arbetat med två olika material med romantitlar i original och översättning, presenterat vissa resultat på konferenser och publicerat två kortare artiklar om titlar på läkar- eller sjuksköterskeromaner i Vita serien respektive titlar på romaner där Bill och Ben, hjältar i Vilda västern, är huvudpersoner. Min läsning av Christiane Nords studier utifrån en funktionellt inriktad översättnings-teori, liksom Nords tillämpning av teoribildningen på ett stort material med just titlar på olika typer av arbeten, ledde fram till mitt beslut att tillämpa teorin på ett material med titlar på Vita serien-romaner.

Mitt arbete med studien har således pågått under ett antal år, och olika personer har varit viktiga för att den nu fullbordas. Främst tackar jag Marianne Nordman och Birgitta Englund Dimitrova, men också deltagare vid 2004, 2005 och 2009 års VAKKI-konferenser vid Vasa universitet, vilka gav givande synpunkter på mina presentationer.

Marianne Nordman, professor emerita i nordiska språk vid Vasa universitet, har gett värdefulla kommentarer till en första version av studien, som färdigställdes hösten 2008. En av Mariannes vetenskapliga specialiteter är forskning om de till omfånget begränsade (men så betydelsefulla) texter som bland annat kan kallas *titlar*, *rubriker* eller *överskrifter*. Hennes kommentarer till mitt arbete ur textforskarens perspektiv har därför varit särskilt viktiga och givande, och de har bidragit till att arbetet med studien har gått framåt.

Birgitta Englund Dimitrova, professor i översättning och tolkning vid Stockholms universitet, har läst och kommenterat en andra version av studien från hösten 2009. Med sin breda och djupa beläsenhet inom översättningsforskningens fält har Birgitta varit en klarsynt läsare ur detta perspektiv. Hennes välgrundade synpunkter har varit mycket väsentliga för formuleringen av den slutgiltiga texten.

Jag tackar fil.dr Lena Rogström och fil.dr Emma Sköldberg, redaktörer för MISS-serien vid Institutionen för svenska språket vid Göteborgs universitet för kritisk läsning och konstruktiva kommentarer inför utgivningen. Den slutliga redigeringen av manus har på sedvanligt skickligt

sätt ombesörjts av Kristinn Jóhannesson, lektor vid Institutionen för svenska språket vid Göteborgs universitet.

Samtidigt som jag tackar Marianne Nordman, Birgitta Englund Dimitrova och andra, såväl namngivna som icke-namngivna, kollegor befriar jag dem från allt ansvar för undersökningens eventuella brister.

Detta arbete tillägnar jag Inger Frankelöv, som inte har haft några invändningar mot att jag under ett antal år har umgåtts med vårdpersonal i populärlitterär form. Dessutom har hon gett mig stöd och uppmuntran på många olika sätt under hela den tid som arbetet med den nu fullbordade studien har pågått.

Göteborg i juni 2010

Hans Landqvist

Innehållsförteckning

1.	Inledning	1
1.1.	Bakgrund	1
1.2.	Disposition och notation	3
2.	Syften och teoretisk grund	4
2.1.	Syften	4
2.2.	Teoretisk grund	5
3.	Material	9
3.1.	Presentation och motivering	9
3.2.	Finlitteratur och populärlitteratur	10
3.3.	Författare och översättare	12
3.4.	Summering och värdering	15
4.	Teoretisk-metodiska utgångspunkter	17
4.1.	Titlar och överskrifter	17
4.2.	Paratexter och paratextuella element	18
4.3.	Syften och kommunikativa funktioner	20
4.4.	Översättning(ar), normer och titelproducenter	21
5.	Den distinktiva, den metatextuella och den fatiska funktionen	28
5.1.	Den distinktiva funktionen	28
5.2.	Den metatextuella funktionen	30
5.3.	Den fatiska funktionen	35
6.	Den referentiella funktionen	39
6.1.	Tematisk referens	40
6.1.1.	Kärleksrelationer	43
6.1.2.	Personer	46
6.1.2.1.	Vårdpersonal	46
6.1.2.2.	Vårdtagare	47
6.1.3.	Lokaler	48

6.2.	Den referentiella funktionen utifrån tematisk referens	48
6.3.	Den referentiella funktionen: funktionalitet och lojalitet	51
7.	Den expressiva funktionen	55
7.1.	Inställning(ar) till referenser	56
7.1.1.	Identifiering	58
7.1.2.	Bindning	59
7.1.2.1.	Egennamn och sjuksköterskor	60
7.1.2.2.	Egennamn och läkare	64
7.1.3.	Explicit värdering	66
7.2.	Den expressiva funktionen utifrån Identifiering, Bindning och Explicit värdering	68
7.3.	Den expressiva funktionen: funktionalitet och lojalitet	69
8.	Appellfunktionen	71
8.1.	Tematisk referens, expressivitet och poetisk-retoriska medel	72
8.2.	Appellfunktionen utifrån tematisk referens	74
8.2.1.	Tematisk referens med informerande syfte	74
8.2.2.	Tematisk referens med instruerande syfte	79
8.3.	Appellfunktionen utifrån expressivitet	82
8.4.	Appellfunktionen genom poetisk-retoriska medel	86
8.5.	Appellfunktionen utifrån tematisk referens, utifrån expressivitet och genom poetisk-retoriska medel	93
8.6.	Appellfunktionen: funktionalitet och lojalitet	95
9.	Sammanfattning och avslutande diskussion	97
9.1.	Undersökningen och dess resultat	97
9.2.	Undersökningens resultat och Nords beskrivning av de kommunikativa funktionerna	104
9.3.	Nords teori som teoretisk-metodisk grund för undersökningen	106
9.4.	Fortsatt forskning om titlar och överskrifter	108
	Referenser	111
	Bilagor	121

1. Inledning

Titlar, rubriker och överskrifter till skrivna texter utgör ett intressant objekt för språkvetenskapliga studier med olika infallsvinklar. Forskningen med denna inriktning kan illustreras med olika studier, och här väljer jag fem som ägnas titlar, rubriker och överskrifter till olika slags skrivna texter. Rothe (1986) studerar titlar och överskrifter på och i litterära verk, främst verk på engelska, franska, spanska och tyska, medan Dietz (1995) undersöker rubriker på vetenskapliga texter på tyska. Landqvist (2000:146–174) uppmärksammar rubriker som makrostrukturmarkör i svenska och finländska författningstexter. Nordman (2004) studerar rubriker på matrecept och stickbeskrivningar på svenska och Vahtera (2009) redovisar en kontrastiv studie av finskspråkiga och svenskspråkiga dagstidningsrubriker. Den undersökning som jag här presenterar gäller titlar på en annan typ av skrivna texter, nämligen titlar på engelsk- och svenskspråkiga läkar- eller sjuksköterskeromaner (se avsnitt 3.2.1 nedan om *titel* och andra möjliga benämningar på undersökningsobjektet).

1.1. Bakgrund

Hur läsare uppfattar ett visst litterärt verk styrs i hög grad ”av de förväntningar som författarnamn, bokomslag, *titel* och genrebeteckning väcker” (Hedman 2007:1, min kursivering).¹ Därför är titlar på litterära verk, om än ofta obetydliga till sitt omfång, inte oviktiga. Detta poängteras av många olika forskare, bland andra Rothe (1986:20–27, 171), Skyum-Nielsen (1992:328, 341), Nord (1993:7), Lindqvist (2008:197–198) och Wollin (2008:408, 415).

Intresset för titlar på litterära verk på svenska visar sig genom att både litteraturvetare och språkforskare har studerat titlar på så kallade *populärpocketböcker*, som är utgivna under 1900-talets andra halva och som

---

¹ Titlar är viktiga också i andra sammanhang än i fråga om litterära verk. Två exempel är bildtitlar och filmtitlar. Se härom Bruch (2005) respektive Bouchehri (2008).

är översättningar från engelska till svenska (Hemmungs Wirtén 1998: 121–122; Lindqvist 2002:77–78; Landqvist 2005, 2006). Också utformningen av titlar på andra svenskspråkiga skönlitterära verk har uppmärksammas, och det gäller verk som är utgivna under 1800-talet och som antingen är originalverk på svenska eller översättningar till svenska (Furuland 2007:20, 187–188, 245–247, 315–320, 371–372; Wollin 2008). Dessa anförda undersökningar kan föras till två olika grupper.

Till den första gruppen räknar jag Eva Hemmungs Wirténs (1998) och Yvonne Lindqvists (2002) respektive avhandlingar, där titlar på svenska översatta Harlequinromaner uppmärksammas. Till samma grupp för jag också Gunnel Furulands (2007) avhandling om romanen som vardagsvara i Sverige mellan 1833 och 1851, eftersom också utformningen av titlar på romaner som är översatta till svenska behandlas. Även Yvonne Lindqvists undersökning av José Carlos Somozas roman *La caverna de las ideas* (svensk titel: *Idéernas grotta*) i svensk, engelsk och fransk översättning tillhör denna grupp, eftersom Lindqvist bland annat redovisar och diskuterar hur den spanska romanens titel återges på svenska, engelska respektive franska (2008:197–198). Fokus i de tre avhandlingarna och Lindqvists artikel ligger således inte på just titlarna till de aktuella litterära verken.

Till den andra gruppen för jag de mindre omfattande studierna av Landqvist (2005, 2006) och Wollin (2008), där utformningen av roman-titlar av olika slag står i centrum. I de tre undersökningarna behandlas titlar ur ett formellt perspektiv genom de syntaktiska mönster som används i originaltitlar och titlar på översatta verk (Landqvist 2005, 2006) samt ur ett semantiskt perspektiv utifrån vilken information som förmedlas i original och översättning (Landqvist 2005, 2006; Wollin 2008).

I de nämnda undersökningarna studeras olika material utifrån olika teoretisk-metodiska utgångspunkter, men trots det visar de framlagda resultaten att titlarna på översättningarna till svenska utformas mer eller mindre fritt i förhållande till originaltitlarna på engelska och andra språk (Lindqvist 2008:198 fotnot 10; Wollin 2008:411–412; jfr dock Wollin 2008:415). Den undersökning som jag här presenterar ägnas problemet hur olika kommunikativa funktioner uttrycks i titlar på en speciell typ av litterära verk, nämligen läkar- eller sjuksköterskeromaner i Vita serien, vilken gavs ut i Sverige mellan 1963 och 1991.

1.2. Disposition och notation

Min undersökning är disponerad på följande sätt. I kapitel 2 anger jag syftena för studien och presenterar den teoretiska grunden för den. Därefter presenteras materialet i kapitel 3, medan de teoretisk-metodiska utgångspunkterna för min undersökning klargörs och motiveras i kapitel 4. I de därpå följande kapitlen 5, 6, 7 och 8 presenterar och diskuterar jag mina resultat. I kapitel 9 sammanfattar jag undersökningen och för en avslutande diskussion utifrån dess resultat.

På sedvanligt sätt markeras språkliga exempel med kursiv stil i löpande text. Kategorier och detaljer i exempel som ska uppmärksammas särskilt markeras med understrykning. Betydelser hos språkliga uttryck, liksom begrepp, skrivs inom enkla citationstecken, medan termer markeras med kursiv stil.

2. Syften och teoretisk grund

I två tidigare studier av titlar på populärpocketböcker visar jag att det ofta finns tydliga skillnader mellan de engelska originaltitlarna och de svenskspråkiga motsvarigheterna, främst i fråga om vilken information som förmedlas (jfr Lindqvist 2008:198 fotnot 10; Wollin 2008:412). I Landqvist (2005) och Landqvist (2006) diskuterar jag resultaten utifrån bland annat olika normer för översättning alternativt nyskapande av sådana titlar samt översättares – eller bokförlags och förlagsredaktörers – prioriteringar när det gäller utformningen av titlarna på de översatta verken. För den här undersökningen har jag valt en annan utgångspunkt genom att studera titlar på läkar- eller sjuksköterskeromaner i Vita serien utifrån Christiane Nords funktionellt inriktade översättningsteori, som presenteras utförligt i Nord (1993) och mer kortfattat i Nord (1995).

I avsnitt 2.1 nedan formuleras syftena för undersökningen. Valet av romantitlar i just Vita serien som material motiveras i kapitel 3, medan valet av Nords teoribildning som utgångspunkt motiveras i avsnitt 2.2 nedan.

2.1. Syften

Min undersökning har två syften, ett primärt och ett sekundärt.

Det primära syftet med min studie är att kartlägga hur titlars olika kommunikativa funktioner kommer till uttryck i det aktuella materialet, att klarlägga vilka likheter och skillnader det finns mellan tre delmaterial med titlar på engelska romaner, titlar på romaner översatta från engelska till svenska och titlar på svenska romaner samt att förklara resultaten. Det primära syftet kan således sägas ha tre olika aspekter: en deskriptiv, en kontrastiv och en explanativ aspekt (jfr t.ex. Wallén 1993:43 och Nordman 2004:106 om aspekterna).

Nords modell tillämpas här på en typ av titlar (titlar på läkar- eller sjuksköterskeromaner), en källspråks- och målspråksrelation (källspråk engelska och målspråk svenska) samt ett språk i original och översättning (svenska) som inte ingår i Christiane Nords egen tillämpning av

modellen. Det sekundära syftet med min studie är därmed att pröva Nords modell för att utvärdera dess fördelar och nackdelar vid en tillämpning på ett material med de angivna egenskaperna. Inte i någon av de tidigare nämnda studierna av litterära verk på svenska (se avsnitt 1.1 ovan) studeras just titlarna i de aktuella materialen utifrån någon explicit angiven teoretisk modell. Det andra och sekundära syftet med min studie har således en mer teoretisk-metodisk inriktning än det första syftet med sin tydliga empiriska inriktning.

2.2. Teoretisk grund

Min undersökning hör hemma inom *översättningsvetenskapens* alternativt *översättningsforskningens* område, som får sägas vara ”ett förhållandevis nytt forskningsområde, som tematiskt gränsar till och överlappar med många redan existerande – språkämnen, teologi, litteraturvetenskap, teatervetenskap, etcetera” (Englund-Dimitrova 2007:17; jfr Nordman 2009:68).¹ Undersökningen kan även sägas ha en viss anknytning till den så kallade *lapidarstilistiken*, vilken Peder Skyum-Nielsen (1994: 237) definierar på följande sätt:

---

¹ Valet av benämning på forskningsfältet är inte enkelt, vilket visar sig i den variation som finns mellan olika studier. Exempelvis talar Christina Gullin om *Translation Studies*, *översättningsforskning* och *studiet av översättning*, medan Yvonne Lindqvist talar om *översättning*, t.ex. ”[ö]versättning som självständigt forskningsfält är en relativt ny företeelse i svenska akademiska sammanhang” (Gullin 2002:10, 12 resp. Lindqvist 2002:13). Lieselott Nordman konstaterar att på svenska ”används både den direkt inlånade benämningen *translation studies* och de svenska benämningarna *översättningsforskning*, *översättningsvetenskap* och ibland även *översättningsteori* för att beteckna hela forskningsfältet” (Nordman 2009:68, kursiv stil i originalet). I sin egen framställning väljer Nordman att i första hand använda *översättningsforskning* för att markera att hennes undersökning, framlagd som doktorsavhandling i nordiska språk, både hör hemma inom översättningsvetenskapen och nordistiken.

Liksom Nordman anser jag att forskning om översättning självklart ingår i dagens nordistiska forskning, och därför använder jag benämningen *översättningsforskning* i min framställning. Förutom Lindqvist (2002) och Nordman (2009) kan följande exempel på svensk och finländsk nordistisk forskning med inriktning på översättning nämnas: Laurén (1972), Korkkanen (1974), Wollin (1981, 1983) samt Pettersson (2009).

Lapidarstilistikken beskæftiger sig med ”kortformer”. Det vil sige: med korte og meget udtrycksstiliserede tekster af maksimalt tre perioders længde. Det kan for eksempel være slogans, *titler*, mottoer, maksimer, ordsprog, leveregler, demonstrationsråb, paroler, deviser, omkvæd – eller andre slags korte og koncentrerede tekster. (min kursivering)

alet kan även denna sägas höra hemma inom lapidarstilistikens område. Däremot har den inte någon teoretisk-metodisk anknytning till retorikens område, närmare bestämt det forskningsområde som Skyum-Nielsen (1992:715) benämner ”kortformernes retorik”. Genom att Christiane Nords teoretiska modell fungerar som utgångspunkt för min undersökning hör denna hemma inom översättningsforskningens område, men som bland andra Englund Dimitrova (2007:17) påpekar är detta ett område ”som tematiskt gränsar till och överlappar med många redan existerande ...”. I mitt fall betyder det att jag även utnyttjar vissa metodiska redskap, som är utvecklade utifrån mer eller mindre explicit formulerade teoribildningar inom språkvetenskapliga discipliner respektive litteraturvetenskap. Utgångspunkten är ändå översättningsforskningen, då i form av Nords teoretiska modell.

Inom den moderna översättningsforskningen från 1950-talet och framåt har många olika teoribildningar och forskningsinriktningar etablerats och nya tillkommer (jfr Lindqvist 2002:14–15; Ingo 2007:11; Wollin 2007:171). Olika översikter över forskningsfältets utveckling och -inriktningar liksom antologier med utdrag ur viktiga bidrag till forskningsfältet har utgivits, exempelvis Munday (2008) respektive Venuti (2004).

I sin avhandling presenterar Yvonne Lindqvist (2002:14) en ”[o]rienteringskarta över forskningsfältet” utifrån Holmes (1988). Även Lieselott Nordman (2009:68) gör samma val i sin avhandling.¹ Holmes arbete ger en överblick, som fortfarande får sägas vara relevant, över det forskningsfält som Holmes föreslår ska benämnas *translation studies*.² Med hjälp av Lindqvists (2002:14–23) och Nordmans (2009:68–92) beskrivningar utifrån Holmes arbete preciserar jag var min egen undersökning hör hemma inom översättningsforskningens område. I den följande

---

¹ Holmes arbete, med titeln *The Name and Nature of Translational Studies*, är ursprungligen ett föredrag vid en konferens som hölls 1972. En skriftlig version av Holmes föredrag trycktes dock först 1988 (Lindqvist 2002:14 med fotnot 9; Nordman 2009:68). Denna skriftliga version har tryckts om ett antal gånger, bland annat som Holmes (2004).

² Se t.ex. Toury (1995:7–19) och Munday (2008:19–15) för ytterligare presentationer av och kommentarer till Holmes.

beskrivningen är de engelska benämningarna hämtade från Holmes (2004).

Som ett av två huvudområden inom translation studies räknar Holmes *pure translation studies*, vilket är ett område som har ett dubbelt mål. Det första målet är att beskriva översättning som process och översättningar som produkter, dvs. *deskriptiva översättningsstudier* (eng. *descriptive translation studies, DTS*). Det andra målet är att förklara och även ”i viss mån förutsäga översättning och översättningar”, dvs. *översättningsteori* (eng. *translation theory*) (Lindqvist 2002:15–16). Deskriptiva översättningsstudier kan in sin tur delas in i *produktorienterade [deskriptiva] studier*, *funktionsorienterade [deskriptiva] studier* och *processororienterade [deskriptiva] studier* (eng. *product-oriented DTS*, *function-oriented DTS*, *process-oriented DTS*). Produktorienterade studier fokuserar på texter. Forskare som ägnar sig åt funktionsorienterade studier är främst intresserade av ”beskrivningen av översättningens funktion i det socio-kulturella mottagarsystemet”. I processororienterade studier är det själva översättningsprocessen som står i centrum (Lindqvist 2002:16–17). Min undersökning får sägas ha ett dubbelt fokus, eftersom den ägnas romantitlarna i mitt material som texter men också romantitlarnas funktioner (se avsnitt 2.1 ovan).

När det gäller Holmes andra huvudområde inom pure translation studies, dvs. översättningsteori, hör min undersökning hemma inom en av Holmes sex undergrupper till *de partiella översättningsteorierna*, nämligen *texttypsbegränsade teorier om översättning* (eng. *text-type restricted theories*). Hit räknas teorier som ”belyser problemet med att översätta specifika texttyper eller genrer av språkliga meddelanden, t.ex. prosa-, drama- och poesiöversättning, bibelöversättning eller vetenskapliga texters översättning” (Lindqvist 2002:19). I mitt fall är det alltså fråga om titlar till läkar- eller sjuksköterskeromaner (se avsnitt 2.1 ovan).

Bland forskare som har utvecklat sådana texttypsbegränsade teorier om översättning återfinns Katharina Reiß och Hans J. Vermeer samt Christiane Nord (Lindqvist 2002:18–19; Nordman 2009:75). De funktionellt inriktade teoribildningarna inom översättningsforskningen började utvecklas i Tyskland under 1970- och 1980-talet, och företrädarna för dessa anlägger ett funktionellt och kommunikativt perspektiv på analysen av översättning(ar) (Munday 2008:72). Det funktionella och kommunikativa synsättet innebär att översättning inte ses som enbart ett språkligt fenomen, som är mer eller mindre statiskt. Översättning betraktas i stället som ”an act of intercultural communication” (Munday

2008:87), och en översikt av denna forskningstradition ges av Munday (2008:71–88).

Centralt inom den funktionellt inriktade översättningsteorin, som ofta benämns *skopos*-teorin (grek. *skopos* ’mål’, ’syfte’), är det syfte som en viss översättning har samt kulturella aspekter på översättning som process och översättning(ar) som produkter. Översättaren måste därför veta vem eller vilka som han eller hon översätter för, vad för slags text som han eller hon översätter och i vilket syfte översättningen görs (Ingo 2007:13; jfr Nordman 2009:79 fotnot 18). Titlar på litterära verk är betydelsefulla för läsare (jfr kapitel 1 ovan), och sådana titlar bör kunna fylla flera olika funktioner. Exempelvis bör en titel identifiera det aktuella verket, informera om detta samt göra de potentiella läsarna intresserade av att ta del av den tillhörande texten. Därför anser jag att Christiane Nords teori är lämplig att använda för den undersökning som jag här redovisar (jfr Bouchehri 2008:13).

Valet att utgå från just Nords teori, som är en bland flera olika teori-bildningar med funktionell och kommunikativ inriktning, grundar sig dessutom på att Christiane Nord tillämpar sin teori på ett mycket omfattande material med titlar och rubriker till böcker och artiklar på fyra olika språk. I Nords undersökning ingår titlar och överskrifter till originalarbeten på engelska, franska, spanska och tyska samt översättningar till de aktuella språken (se vidare avsnitt 4.1 nedan).

3. Material

I detta kapitel presenterar jag mitt material och motiverar valet av det. Därefter diskuterar jag Vita serien-romaner som litterärt fenomen. Vidare ger jag viss information om författare och översättare bakom materialet. Slutligen summerar jag presentationen av materialet och gör en värdering av det som underlag för min undersökning.

3.1. Presentation och motivering

Vita serien började ges ut 1963 av Wennerbergs förlag, först som självständigt företag och senare som dotterbolag till Winther Publishers Holding Ltd (Widmark 1982:2–3). Biblioteksdatan Libris förtecknar totalt 326 titlar i Vita serien (sökning i augusti 2004, kontroll i juli 2009). Romanerna i Vita serien är utgivna mellan 1963 och 1991, även om vissa romaner kan vara publicerade mer än en gång (jfr Widmark 1982:32). Det är 158 av de 326 titlarna som är försedda med egna katalogkort, dvs. lite mindre än hälften av de titlar som är förtecknade i Libris. Romanerna i fråga är utgivna under 1970-, 1980- och 1990-talet. För var och en av dessa 158 romaner ges uppgifter om författare, eventuell översättare, svensk titel, eventuell engelsk titel, sidantal samt utgivningsår och förlagsort.¹ Av de 158 romanerna är 130 översättningar från engelska, medan de övriga 28 är svenska originalromaner. I bilaga 1 nedan ges uppgifter om de engelska romanerna och de svenska översättningarna av dem, medan uppgifter om de svenska originalromanerna återfinns i bilaga 3.

Det finns två anledningar till att jag har valt att undersöka titlar på just läkar- eller sjuksköterskeromaner i Vita serien, en praktisk och en vetenskapligt grundad. Katalogkorten för romanerna är tillgängliga på internet och uppgifter om de enskilda romanerna går lätt att sammanställa. Detsamma gäller emellertid också vissa andra populärpocketböcker som

---

¹ Den engelska romantiteln *A cure for nurse Evans*, skriven av Darla Neidrick, och utgiven under den svenska titeln *Syster Diane*, översatt av Sonja Melinder (1985), saknas dock i Libris, och titeln har därför hämtats direkt från romanen ifråga.

är utgivna i Sverige, t.ex. romaner om westernhjältarna Bill och Ben (Landqvist 2006:151; se avsnitt 3.2 nedan om *populärpocketböcker*). Ur den här aspekten får valet av Vita serien sägas vara slumpmässigt. Men ur en annan aspekt är valet mycket medvetet gjort.

Genom att undersöka titlar på romaner i just Vita serien får jag möjlighet att arbeta med ett material med engelska och svenska titlar, där flertalet romaner i Vita serien är översättningar från engelska till svenska. Det är något förvånande att översättning av skönlitterära texter från engelska till svenska inte är så flitigt undersökt som man skulle kunna tro med tanke på ”att engelskan är mycket stor som källspråk för översättning till svenska” (Englund Dimitrova 2007:22–23). Här måste det dock sägas att särskilt Martin Gellerstam har lämnat viktiga bidrag till forskningen om svenskan i litterära originalverk på svenska jämfört med svenskan i verk som är översättningar från engelska (se t.ex. Gellerstam 1986 och 1996).

Dessutom erbjuder Vita serien ett mindre antal titlar (och romaner) som ursprungligen är skrivna på svenska. Detta får sägas vara mycket ovanligt, och Lars Wollin konstaterar att ”vi [dvs. svenskarna] skriver själva jämförelsevis litet av förströelseförelitteratur i original, och har nog egentligen alltid gjort det” (Wollin 2007:179). Originaltitlarna på svenska utgör därför ett intressant jämförelsematerial till de titlar som tillhör romanerna som är översättningar från engelska till svenska.

3.2. Finlitteratur och populärlitteratur

I detta avsnitt diskuterar jag mitt material som en del av ett litterärt fenomen liksom romantiska berättelser i sjukhusmiljö som ett kulturellt fenomen också utanför Vita serien-romanernas värld.

Romanerna i Vita serien är utan tvivel en typ av litterära texter, men ’litteratur’ är som bekant ett mycket vitt begrepp (Persson 2007:74 med anförd litteratur). Gränsdragningen mellan så kallad *finlitteratur* (alternativt *högprestigelitteratur*) och *populärlitteratur* (alternativt *lågprestigelitteratur*) har diskuterats under flera århundraden.¹ Det är emellertid knappast fråga om någon absolut gräns utan

---

¹ Olika aspekter på populärlitteratur och populärkultur uppmärksammas i Hedman (1995) samt Jonsson & Öhman (2000). Olika genrer inom populärlitteraturen behandlas i Öhman (2002).

[d]et vore nog rimligare att se dem som organiskt sammanhängande i ett enda sammanhängande [litterärt] system, där enskilda författarskap eller litterära verk i olika grad kan tendera mer åt det ”finlitterära” eller populärlitterära hållet (Hedman 2007:1; jfr Boëthius 1995:19; Hygrel 1997: 13 med fotnot 10).

Dessutom kan gränsen mellan vad som betraktas som fint och fult samt högt och lågt i ett samhälle givetvis förändras, vilket kan beskrivas på följande sätt:

[g]ränserna bestäms i ett smakspel där hierarkiskt ordnade sociala institutioner faller avgrändet, från skolor och recensenter till universitet och akademier. Enskilda verk såväl som hela genrer flyttas hela tiden upp och ner i dessa smakspelens hierarkier (Fornäs 2006:32).

En i detta sammanhang inflytelserik enskild teoribildning är den så kallade *polysystemteorin*. Särskilt genom Itamar Even-Zohar, t.ex. Even-Zohar (1990), har teorin också implikationer för översättare och översättning(ar).¹

Trots den problematiska gränsdragningen mellan finlitteratur och populärlitteratur kan romanerna i Vita serien betecknas som *populärpocketböcker*. Sådana böcker kan definieras som ”standardiserade och språkligt sett enkla alster som ges ut i långa serier, var och en med sin särprägel där den ena boken är uppbyggd på samma sätt som den andra” (Boëthius 1995:21). *Populärpocketböcker* alternativt *kategoriböcker* indelas ofta i kategorier utifrån sina genomgående teman, och några exempel är läkar- eller sjuksköterskeromaner, agentromaner och westernromaner (Boëthius 1995:22). Temat för romaner i Vita serien är kärleksrelationer, vanligen mellan en manlig läkare och en kvinnlig sjuksköterska, men också relationer mellan anställda inom vården liksom mellan anställda och patienter förekommer. Målgruppen för romaner i Vita serien anses vara kvinnliga läsare (se Landqvist 2005:184 med anförd litteratur).

Romaner i bland annat Vita serien har ofta kritiserats för bristande litterär och språklig kvalitet (jfr Boëthius 1995:22). Exempelvis jämför debattören Göran Greider dem med s.k. chic lit-romaner – och jämförelsen utfaller inte till Vita serien-romanernas fördel: ”[c]hic lit-romanen utger sig för att vara ett snäpp bättre än Vita serien och är det också” (Greider 2007). Romantiska berättelser som utspelas i sjukhusmiljö är

---

¹ Se t.ex. Lindqvist (2002:25–38), Wollin (2007:167–168), Lindqvist (2008:189) och Nordman (2009:78–79) om polysystemteorin i allmänhet och Even-Zohar i synnerhet.

en etablerad form av litteratur med mindre gott rykte, men på senare år har berättelserna i mycket bytt arena – från tryckta romaner till tv-serier. Berge (2007) konstaterar att "[s]jukhuset har alltid haft sin plats i populärkulturen", medan Arvidsson (2005) talar om en "[d]oktorsboom i teverutan". Den bild som tv-serier ger av vårdpersonalens vardag har även gett upphov till forskning, och ett exempel är Elisabeth Dahlborg-Lyckhages avhandling i vårdvetenskap om sjuksköterskestudenters föreställningar om sitt kommande yrkesliv. Enligt Dahlborg-Lyckhage (2003) spelar tv-serier i sjukhusmiljö, som utspelas i svensk och amerikansk miljö, stor roll för de blivande sjuksköterskornas tankar om sin framtida yrkesverksamhet.

Sammanfattningsvis får romantiska berättelser i sjukhusmiljö, såväl romaner i Vita serien som i andra sammanhang, sägas vara intressanta ur ett antal perspektiv. I min undersökning är det således romantitlar ur ett språkvetenskapligt perspektiv, närmare bestämt ett översättningsforskningsperspektiv, som står i fokus (se avsnitt 2.2 ovan).

3.3. Författare och översättare

Som framkommer i avsnitt 2.2 ovan är min undersökning en text- och funktionsinriktad översättningsstudie, inte en processinriktad, och jag har inte på något sätt försökt komma åt "vad som händer i 'översättarnas svarta låda' när de arbetar" (Lindqvist 2002:17). Som en del av min materialpresentation vill jag ändå presentera vissa uppgifter om författarna bakom de engelska och de svenska originalromanerna samt översättarna bakom romanerna som är översatta till svenska (jfr Lindqvist 2002:78–90). I detta sammanhang är det av särskilt intresse att presentera centrala uppgifter om översättarna, eftersom kunskapen om sådana översättare till svenska som kan betecknas som "massproducerande lågprestigeöversättare ..." är så begränsad (Kleberg 2009:181).¹

Det är totalt 54 författare som står bakom de 130 engelska romanerna. De fyra författare som noteras för flest antal romaner är Elizabeth Harri-

---

¹ Databasen Svenskt översättarlexikon, som presenterades 2009, har än så länge fokus på översättare av högprestigelitteratur, men förhoppningar finns att databasen också ska kunna "kartlägga översättaryrkets såväl kvalitativt som kvantitativt viktiga utövare under den så kallade 'industriperioden' ..." (Kleberg 2009:181). En presentation av databasen ges i Kleberg (2009). Också inom översättningsforskningen har intresset för översättare ökat, och översättarna har blivit allt mer "synliga" inom forskningen (Nordman 2009:90), även om de inte har varit helt "osynliga" i äldre forskning (se t.ex. Hansson 1982 och Torgerson 1996).

son med 16, Janet Ferguson med 10 samt Jean Converse och Cathy Linton med 8 romaner vardera. Utifrån författarnas förnamn är det endast en av de femtiofyra som entydigt är man, medan de övriga femtotre är kvinnor eller bär namn som inte avslöjar könstillhörigheten. Exempel på det senare är Alex Stuart (Alexandra eller Alexander?) och D.J. Dee. Katalogkorten avslöjar att det i materialet finns fyra kvinnliga författare som använder kvinnliga pseudonymer: en av dem är Claire Rayner, som uppträder under namnet Sheila Brandon. Två manliga författare använder kvinnliga pseudonymer, bland annat William Edward Daniel Ross med författarnamnet Rose Dane. Därtill kommer två författare som använder initialer i stället för förnamn, bland annat W.E.D. Ross. Bakom dessa initialer döljer sig samme William Edward Daniel Ross som även uppträder under den kvinnliga pseudonymen Rose Dane.

För de allra flesta av författarna gäller alltså att de är kvinnor, framträder som kvinnor eller genom sina namn inte signalerar en entydig könstillhörighet. Orsaken kan vara att läsarna av läkar- eller sjuksköterskeromaner vanligen är kvinnor (se avsnitt 3.2 ovan), och därför kan det vara en fördel om författarna till sådana romaner i alla fall inte uppenbart är män. Betydelsen av kvinnliga författarnamn i fråga om bland annat kärleksromaner och läkar- eller sjuksköterskeromaner understryks av Rothe. Denne betecknar kvinnliga författarnamn som en form av äktetsstämpel, som bidrar till att romanerna blir en kommersiell framgång bland kvinnliga läsare (Rothe 1986:400).

Samtliga 28 svenska originalromaner är skrivna av Elisabet och Per Reymers. Bakom dessa författarnamn döljer sig Ann och Örjan Björkhem (se härom Widmark 1982:1–2). Här är det således en kvinnlig och en manlig författare i samarbete, men båda uppträder under pseudonymer.

Antalet översättare bakom de 130 svenska översatta romanerna är totalt 16.¹ I ett fall har två översättare, nämligen Kaisa Vento och Kristiina Vento, samarbetat om en roman. De tre mest produktiva översättarna är Staffan Henning med 29, Ulla Henning med 23 och Ann Björkhem med 21 romaner. Tillsammans svarar de för 73 av de 130 romanöversättningarna.² De tre översättarna som kommer därefter är Eva Wenn-

---

¹ Libris ger alltså uppgifter om samtliga översättare bakom romanerna som är översatta till svenska, även om det inte är klart ifall någon eller några översättare uppträder under pseudonym(er). Denna information är möjligen lite oväntad, eftersom det finns uppgifter om att Libris inte alltid ger information om översättare (Kleberg 2009:180).

² Ann Björkhem är således både översättare av och författare till romaner i Vita serien. Som översättare uppträder hon under sitt eget namn, medan hon som författ-

bom med 13 samt Louise Bibin och Lena Hansen med 11 översatta romaner vardera. Således svarar sex översättare för 108 av de 130 romanöversättningarna, medan de återstående tio tillsammans svarar för blott 22 översättningar.

Fyra av de sexton översättarna är män, och den flitigaste av översättarna i materialet är en man, nämligen Staffan Henning med 29 titlar. Det är en vanlig uppfattning att översättaryrket domineras av kvinnor, och under 1800-talet var vissa kvinnliga översättare i Sverige mycket produktiva (se Furuland 2007:441–442 och 448 med anförd litteratur). Däremot är könsfördelningen under 1980- och 1990-talen jämn i fråga om översättare som översätter skönlitteratur från engelska till svenska och som är anslutna till Författarförbundets översättarsektion (se Lindqvist 2002:79 med anförd litteratur). Vad gäller mitt material dominerar kvinnor bland översättarna av romanerna i Vita serien liksom bland författarna av de engelska originalromanerna.

En och samme översättare kan vara verksam under lång tid och en och samme översättare kan vara mycket produktiv under en avgränsad tidsperiod. Dessa båda situationer kan exemplifieras med Staffan Henning, vars 29 översättningar har publicerats under tjugofemårsperioden 1976–1991, respektive Ulla Henning, som har översatt sju Vita serien-romaner, vilka publicerades under ett och samma år (1983). Översättare av Harlequinromaner arbetar på frilansbasis, och Lindqvist (2002:83) återger en uppgift att ”en Harlequinöversättare måste översätta tre romaner i månaden för att försörja sig”. En sökning i Libris (maj 2010) på de tre mest produktiva översättarnas namn visar att Staffan Henning noteras för totalt 122 titlar, Ulla Henning för 357 och Ann Björkhem för 393. Detta innebär inte nödvändigtvis att var och en av översättarna har producerat just det angivna antalet översättningar, bland annat eftersom ett och samma verk kan ha getts ut vid flera tillfällen.

Trots detta får de tre mest produktiva översättarna i mitt material sägas vara produktiva även ur ett mer allmänt perspektiv. En jämförelse erbjuder Christina Gullins studie av två andra översättare från engelska till svenska, nämligen Else Lundgren och Caj Lundgren. Mellan 1965 och 1995 utgav Else Lundgren 71 översättningar, medan Caj Lundgren publicerade 124 översättningar mellan 1960 och 1997 (Gullin 2002: 194–196, 201–204). Det bör dock sägas att enbart en jämförelse av antalet titlar inte nödvändigtvis ger en rättvisande bild av översättares produktivitet. Omfattningen av de översatta verken, dvs. antalet sidor,

---

are uppträder under pseudonymen Elisabet Reymers. Som författare publicerar hon sig i samarbete med Per Reymers, dvs. Örjan Björkhem.

kan variera, originalverk kan innebära mer eller mindre svåra utmaningar för översättare, uppdragsgivare kan ställas olika krav på översättare och översättningar och översättare kan arbeta under olika villkor, t.ex. när det gäller avsatt tid för arbetet och ersättning för det (jfr Lindqvist 2002: 78–79).

Materialet för min undersökning ger inget underlag för att hävda att en och samme översättare får i uppdrag att översätta romaner i Vita serien av en och samme författare, även om några undantag verkar finnas. Exempelvis är Virginia Barclays samtliga sex romaner i materialet översatta av Ulla Henning – och de översatta romanerna är utgivna under ett och samma år, nämligen 1983. Vidare har Ulla Henning översatt åtta av Elizabeth Harrisons sexton romaner, medan Ann Björkhem har översatt sex av Cathy Lintons åtta romaner som ingår i materialet. När det handlar om s.k. finlitteratur eller högprestigelitteratur (se avsnitt 3.2 ovan) är det däremot vanligare att en och samme översättare engageras för att översätta olika verk av samme författare (jfr Lindqvist 2002:80–81). Två exempel på detta är översättarna Else Lundgren och Caj Lundgren. Den förstnämnda har översatt flera romaner av William Golding respektive Nadime Gordimer, medan den senare bland annat har översatt ett antal verk av Saul Bellow, Anthony Burgess och Joseph Heller (Gullin 2002:100–101, 194–196, 201–204).

Det är vanligt att författare till populärpocketböcker använder pseudonymer, eftersom förlagen satsar på den aktuella serien, inte på enskilda författare (Widmark 1982:1). Även översättare av populärpocketböcker får sägas komma i bakgrunden. Som framgår ovan i detta avsnitt ger inte Libris några uppgifter om ifall några översättare i mitt material möjligen uppträder under pseudonym(er). Det är dock värt att nämna att förlaget som ger ut Harlequinromaner i Sverige har som praxis att fråga blivande översättare ifall de vill publicera sig under pseudonym eller med eget namn (Lindqvist 2002:85 fotnot 98). En motsvarande situation bör kunna gälla också i fråga om Vita serien-romaner och andra populärpocketböcker. Pseudonymer för författare – liksom för översättare – får sägas vara en markering av att individerna inte är så viktiga, utan att det är den aktuella romanserien som står i centrum (se vidare avsnitt 5.2 nedan).

3.4. Summering och värdering

Det totala antalet romantitlar i mitt material uppgår således till 288, och i det följande studerar jag tre delmaterial: de 130 engelska originaltitlar-

na, dvs. källtexter (i det följande ofta *EngKT*), de 130 motsvarande svenska titlarna, dvs. måltexter (*SveMT*), och de 28 svenska originaltitlarna (*SveOT*). I detta sammanhang avser jag med *originaltext* ”författarens egen text ...”, med *källtext* ”den omedelbara förlagan för en given översättning ...” (Wollin 2008:409 fotnot 1) och med *måltext* resultatet av en översättares arbete med en viss källtext (Englund Dimitrova 2005: 1; se dock avsnitt 4.4 om *översättare* och *titelproducenter* nedan).

Mitt material har ett begränsat omfång, särskilt vid en jämförelse med det material som Christiane Nord undersöker, eftersom det är fråga om 288 romantitlar gentemot cirka 12 000 titlar och överskrifter. Nords material får dock sägas vara ovanligt stort, och andra publicerade studier av just titlar och överskrifter bygger på mindre material, vilket inte hindrar att värdefulla resultat presenteras (jfr Rothe 1986:19; Nordman 2000a:204, 2004:105, 2008:236). I detta sammanhang vill jag även citera – och instämma i – Marianne Nordmans bedömning av materialstorlek vid studier av titlar och överskrifter: ”inom en så förtätad texttyp som rubrikerna är, är möjligheterna till variation också begränsade och därför kan redan ett ganska litet material ge en tillförlitlig bild av situationen ...” (Nordman 2008:236).

Också när det gäller materialets övergripande karaktär är mitt material mera begränsat (enbart titlar på läkar- eller sjuksköterskeromaner i Vita serien) och språk (enbart engelska och svenska) i förhållande till Christiane Nords. Å andra sidan är det fråga om en typ av boktitlar som Nord inte studerar, en relation mellan källspråk och målspråk som inte ingår i hennes studie och ett språk i original och översättning som inte ingår i Nords undersökning.

Härav följer att de resultat som läggs fram i kapitel 5–8 nedan bör betraktas som resultat från en fallstudie (eng. *case study*), inte som generellt gällande för titlar och överskrifter på svenska (såväl original på svenska som översättningar till svenska). På grund av skillnaden i omfång mellan mitt och Nords respektive material avstår jag från att göra några detaljerade kvantitativa jämförelser mellan resultat från min egen och Nords undersökning.

Med tanke på det första angivna syftet för undersökningen, särskilt dess kontrastiva aspekt (se avsnitt 2.1 ovan), är det däremot en naturlig utgångspunkt att göra kvantitativa jämförelser mellan mina tre delmaterial (jfr Nordman 2004:105). På grund av mitt materials begränsade omfång redovisar jag alla kvantitativa resultat som absoluta tal, inte som procenttal.

4. Teoretisk-metodiska utgångspunkter

I detta kapitel behandlar jag ett antal begrepp och perspektiv som är centrala för min undersökning utifrån dess inriktning mot översättningsforskning (se avsnitt 2.2 ovan). I det följande diskuterar jag titlar och överskrifter som fenomen, begreppen 'paratexter' och 'paratextuella element', syften och kommunikativa funktioner hos titlar och överskrifter samt översättning som fenomen och normer i samband med översättning(ar).

4.1. Titlar och överskrifter

Den teoretisk-metodiska utgångspunkten för min studie är alltså Christiane Nord's funktionellt inriktade översättningsteori. I Nord (1993) tillämpas teorin på ett omfattande material om cirka 12 000 titlar och överskrifter (ty. *Titeln und Überschriften*, eng. *titles and headings*), och undersökningen sammanfattas även i Nord (1995).

Enligt Christiane Nord är titlar och överskrifter textuella enheter som bildar en egen texttyp (Nord 1993:30–31, 282–283, 1995:261–262). Därför diskuterar Nord också titlar och överskrifter utifrån olika textkriterier under rubriken "Der Titel als Text" (Nord 1993:30–40). Titlar och överskrifter ger information om en tillhörande text (ty. *Ko-Text*), och de är därmed en form av metatext(er). Till skillnad från andra metatexter, t.ex. recensioner av litterära verk, är en titel eller överskrift dock inte helt oberoende i förhållande till sin tillhörande text (Nord 1993:41). Titlar och överskrifter kan indelas i olika undertyper eller texttypsvarianter (ty. *Subsorten oder Textsortenvarianten*), och Nord (1993: 5) hänvisar till Reiß och Vermeer (1984). Titlar och överskrifter placeras antingen ovanför eller framför sin tillhörande text, även om titlar och överskrifter också kan förekomma utan en tillhörande text, t.ex. i bibliografier (Nord 1993:27). För sitt undersökningsobjekt använder Christiane Nord tyskans *Überschrift* när den aktuella titeln eller överskriften är placerad ovanför den tillhörande texten, t.ex. en kapitelrubrik i en roman, medan hon i alla andra fall använder *Titel* (Nord 1993:29).

För referenser till Nord (1993) och Nord (1995) använder jag i den fortsatta framställningen det samordnade *titlar och överskrifter*, medan jag väljer det enkla *titlar* eller sammansättningen *romantitlar* för boktitlarna i mitt material.

Tyskans *Titel* kan visserligen motsvara svenskans *rubrik* (Nordman 2000b:112), men jag väljer ändå att tala om *titlar* på romanerna i mitt material. Svenskans *titel* används bland annat i samband med litterära verk och titlar ger en koncentrerad beskrivning av det aktuella innehållet, medan *överskrift* inte används om hela verk och enbart antyder innehållet i en uppsats, en artikel eller ett kapitel i ett längre verk. Inte heller *rubrik* används i samband med hela verk, och *rubrik* används speciellt i fråga om texter i dagstidningar, inte i samband med litterära texter (Nordman 2000b:113, 115, 118, 125).

4.2. Paratexter och paratextuella element

Liksom Christiane Nord betraktar jag titlarna i mitt material som självständiga texter, vilka kan undersökas utan tillgång eller hänsyn till respektive roman (Nord 1993:41, 1995:280). Den här synen på titlars och rubrikers status kan knytas till begreppet 'paratext', som har myntats av litteraturvetaren Gérard Genette (jfr Nord 1995:283 fotnot 3). Begreppet beskrivs av denne på följande sätt:

the paratext is what enables a text to become a book and to be offered as such to its readers and, more generally, to the public (Genette 1997:1).

Genette betraktar bland annat författarnamn, boktitlar, förord och kapitelrubriker som *paratextuella element* (eng. *paratextual elements*) (Genette 1997:4–5, 12). Sådana element

fungerar som viktiga betydelsebärare och gör texten till en bok. Paratexten hjälper förläggaren att presentera boken för läsaren och ingår i den komplexa medieringen av verket som skapas i ett samspel mellan författare, förläggare och läsare (Furuland 2007:21; jfr Kovala 1996: 123–127, 142 fotnot 2).

Vad gäller paratexter i översatta verk ger dessa ”viktiga upplysningar om ideologin och intentionerna bakom verkets publicering inom den nya kulturen” (Lindqvist 2008:197).

I likhet med Gunnel Furuland (2007:21 med fotnot 29), som hänvisar till Genette (1997), kan man i stället för paratexter eller paratextuella

element tala om ”grundläggande bibliografiska element såsom titlar, författarbenämningar, förord och typografisk utstyrelse” (Furuland 2007: 20, min kursivering). Här väljer jag dock att tala om titlarna i mitt material som en typ av paratexter, främst eftersom det i engelskspråkig forskning om översättning är vanligt med *paratexts* alternativt *paratextual elements* (jfr Kovala 1996 och Tahir-Gürçağlar 2002). Dessutom används termen *paratext(er)* även på svenska, både i översättningsforskning och i samband med analys av texter inom en journalistisk diskurs (se Lindqvist 2008:197–198 resp. Rahm 2002:86 med anförd litteratur).

Den typ av paratext alternativt det paratextuella element som har fått mest uppmärksamhet är titlar (Genette 1997:55 fotnot 1; jfr Nord 1995: 283 fotnot 3). I Genette (1997) ägnas ett långt kapitel åt olika aspekter på titlar på hela verk, och även rubriker inom en bok (eng. *intertitles*) uppmärksammas genom ett kortare kapitel (Genette 1997:55–103 resp. 294–318). Som framgår av avsnitt 1.1 ovan intresserar sig både litteraturvetare och språkvetare för titlar på litterära verk på svenska, och då både originalarbeten på svenska och översättningar till svenska. Visserligen uppmärksammar Genette inte betydelsen av paratexter för översättningar (Tahir-Gürçağlar 2002:45 med anförd litteratur), men paratexter är synnerligen betydelsefulla för översatta texter. Denna bedömning formulerar Urpo Kovala (1996:120) på detta sätt:

[w]hat is interesting about the paratexts of translations is not their position around the text, which is often in complete accord with the conventions of the target culture, but their special role as mediators between the text and the reader and their potential influence on the reader’s reading and reception of the works in question (Kovala 1996:120).

Bland studier om paratexter alternativt paratextuella element med inriktning på översättning kan, förutom Nord (1993) och (1995), nämnas Kovala (1996), Tahir-Gürçağlar (2002), Alvstad (2003, främst s. 68–112), Jääskeläinen (2007, främst s. 23–32) samt Lindqvist (2008).¹

---

¹ Den svenska översättningsforskningen med denna inriktning är inte så omfattande, men informationen i Lindqvist (2008:197 fotnot 9) ger kanske en lite väl dystert bild jämfört med de uppgifter som återfinns i detta avsnitt och avsnitt 1.1 ovan.

4.3. Syften och kommunikativa funktioner

Enligt Christiane Nord har sändaren i en viss kommunikationssituation olika syften som denne vill uppnå med hjälp av den aktuella texten, i detta fall en viss titel eller överskrift. Sändaren kan exempelvis vara en författare, ett förlag, en tidningsredaktion eller en utgivare av ett litterärt verk. Mottagaren i kommunikationssituationen kan vara en enda individ eller ett antal personer. Sändaren erbjuder mottagaren viss information (ty. *Informationsangebot*). Därför har sändaren producerat – eller låtit producera – en kortare eller längre text som har publicerats. Sändaren har försett sin text med en titel eller överskrift. Härigenom vill sändaren uppnå ett visst syfte/vissa syften, och för att syftet/syftena ska uppnås måste titeln eller överskriften i fråga fylla vissa kommunikativa funktioner (Nord 1993:86, 1995:264; jfr Toury 1995:12 fotnot 6 om olika betydelser hos *funktion*). Schematiskt kan de sex olika kommunikativa funktionerna presenteras på detta sätt:

Grundläggande funktioner

- Distinktiv funktion
- Metatextuell funktion
- Fatisk funktion

Möjliga funktioner

- Referentiell funktion
- Expressiv funktion
- Appellfunktion

ILLUSTRATION 1. *Kommunikativa funktioner enligt Nord (1993:86, 1995:264).*

Med utgångspunkt i illustration 1 kan följande sägas om de tre grundläggande och de tre möjliga kommunikativa funktionerna. Som exempel väljer jag en viss skönlitterär bok och dess titel.

För det första vill sändaren att den aktuella titeln eller överskriften klart ska identifiera boken i fråga (*distinktiv funktion*). För det andra ska det framgå att den aktuella titeln eller överskriften är just en boktitel, och inte exempelvis rubriken till en annons (*metatextuell funktion*). För det tredje vill sändaren att den aktuella titeln eller överskriften ska vara attraktiv för den tänkte mottagaren av den aktuella boken och att den ska skapa en första kontakt mellan mottagaren och den aktuella tillhörande texten, här en viss skönlitterär bok (*fatisk funktion*). För det fjärde ska den tänkte mottagaren genom titeln eller överskriften få viss information om den aktuella tillhörande texten, och det kan vara information om innehållet och/eller formen hos boken i fråga (*referentiell funktion*). För det femte vill sändaren genom titeln eller överskriften uttrycka sin uppfattning om den aktuella tillhörande texten, här den aktuella boken eller

någon eller några aspekt(er) på den (*expressiv funktion*). Slutligen, för det sjätte, vill sändaren genom titeln eller överskriften väcka den tänkte mottagarens intresse så mycket att boken i fråga faktiskt blir läst – och kanske också köpt (*appellfunktion*) (Nord 1993:86, 1995:264–265).

För att uppnå de olika syftena bör en viss titel eller överskrift således kunna uttrycka flera olika kommunikativa funktioner (Nord 1993:86, 283, 1995:264). De totalt sex kommunikativa funktionerna hos Nord är en kombination av Karl Bühlers och Roman Jakobsons respektive modeller för språkliga uttrycks grundfunktioner, som dessa presenteras i Bühler (1934) respektive Jakobson (1971) (se Nord 1993:10 med fotnot 4).¹

En och samma titel eller överskrift kan därmed uttrycka upp till sex olika kommunikativa funktioner och ett och samma språkliga element i en och samma titel eller överskrift kan uttrycka, eller bidra till att uttrycka, flera funktioner (Nord 1993:186–187). Till varje funktion anger Nord ett mindre eller större antal verbala och/eller icke-verbala möjligheter att uttrycka funktionen i fråga. Möjligheterna är jämförelsevis få när det gäller de tre obligatoriska funktionerna, medan antalet är större i fråga om var och en av de tre möjliga. De sex kommunikativa funktionerna presenteras mer utförligt i kapitel 5–8 nedan.²

4.4. Översättning(ar), normer och titelproducenter

Det finns ett otal svar på frågan vad fenomenet *översättning* som process och produkt ”egentligen” innebär (jfr Hygrell 1997:45; Ingo 2007:14–15; Bouchehri 2008:56). Här begränsar jag mig dock till två svar, hämtade från Englund Dimitrova (2005) och Lindqvist (2002).³

---

¹ Enligt Bouchehri (2008:25–26 fotnot 15) tillämnar Christiane Nords de sex funktioner som Roman Jakobson anvisar med ett undantag, nämligen att Nord ersätter Jakobsons poetiska funktion med den distinktiva. I sin egen funktionella analys av 1 500 filmtitlar arbetar Bouchehri utifrån Jakobsons analysmodell (Bouchehri 2008:13, 24). Detsamma gör Rothe (1986:29–30) i sin studie av titlar på skönlitterära verk på ett antal olika språk.

² Även Genette (1997:76–94), Kovala (1996:134–136) och Lindqvist (2008:197–198) diskuterar funktioner i samband med titlar (Genette) respektive titlar och andra paratextuella element/paratexter (Kovala, Lindqvist), men dessa forskares respektive perspektiv på funktioner och titlar behandlas inte här.

³ Fylligare redogörelser för översättningsforskningens historia och utveckling återfinns i Lindqvist (2002:13–21), Norberg (2003:11–18), Munday (2008) och Nordman (2009:68–92), medan Hygrell (1997:19–61) presenterar en historiskt upplagd översikt av den litterära översättningens teori.

Birgitta Englund Dimitrovas definition av 'översättning' lyder som följer:

[t]ranslation is a language processing and text production task involving two different languages: the source language (SL) and the target language (TL) (Englund Dimitrova 2005:2).

Hon understryker vidare att översättning innebär att en viss text produceras. Den översatta texten är det synbara resultatet av den översättningsprocess som föregår den översatta texten och som leder fram till den (Englund Dimitrova 2005:3). Översättning är alltså både en process och en produkt – den senare i form av en eller flera skrivna texter – och i processen ingår ett källspråk och ett målspråk.

Yvonne Lindqvist definierar begreppet 'översättning' på följande sätt:

[m]ed översättning förstås i avhandlingen en social praktik förankrad i en kulturell kontext, eftersom ingen översättare arbetar i ett vacuum och ingen översatt text tas emot i ett vacuum. Varje social praktik äger rum i ett specifikt socialt sammanhang (Lindqvist 2002:11).

Lindqvist betonar således att översättning alltid är ett fenomen i ett visst samhälle, där översättaren och den översatta texten (måltexten) hör hemma. Även mottagaren av den översatta texten hör hemma i ett socialt sammanhang. Självfallet hör också originaltexten, dvs. i detta sammanhang källtexten, hemma i ett socialt sammanhang.

Nord (1993:17–20, 1995:270) understryker att särskilt översättning av titlar och överskrifter ställer stora krav på översättaren (jfr Lindqvist 2008:198). Liksom vid annan översättning bör översättaren, så långt det bara är möjligt, följa kulturella normer och konventioner i målspråskulturen för att kunna uppfylla de förväntningar som mottagaren i denna kommunikationssituation har. Översättaren ska dessutom, så långt det bara är möjligt, vara lojal mot de avsikter som sändaren i källspråskulturen har. Således ställs det krav på att en god översättning av en viss titel eller överskrift ska vara både funktionell och lojal och att översättaren ska ta hänsyn till såväl mottagaren i målspråskulturen som den ursprungliga sändaren i källspråskulturen (Nord 1993:17–20, 1995:270). Kravet på både funktionalitet och lojalitet kan sägas vara en form av normer för översättning(ar), och Christiane Nord talar om kulturparspecifika problem vid översättning, vilka beror på skillnader mellan normer och konventioner i de aktuella källspråks- och målspråskulturerna (Nord 1993: 247).

Inom översättningsforskningen har normer för översättning(ar) blivit ett alltmer centralt tema.¹ Den forskare som först fokuserar på normer i samband med översättning(ar) anses vara Gideon Toury, bl.a. genom Toury (1995). Birgitta Englund Dimitrova ger följande beskrivning av Tourys syn på normer:

[n]orms are general values or ideas, shared by a community (such as a community of translators, in a given culture, at a given point of time), and which 'translate into' instructions for performance in particular situations. They are acquired in a process of socialization. Norms imply sanctions; they act as criteria for evaluation (of behaviour, or in case of translation, evaluation of the translated texts) (Toury 1995:54–55) (Englund Dimitrova 2005:44).

I detta sammanhang är det även viktigt att understryka att Tourys normteori är deskriptiv, inte preskriptiv (Norberg 2003:44; jfr Nordman 2009:82).

Toury konstaterar att normer, utifrån sin styrka, kan sägas inta en mellanposition i förhållande till å ena sidan mer eller mindre generella regler och å andra sidan idiosynkrasier:

[i]n terms of their **potency**, socio-cultural constraints have been described along a scale anchored between two extremes: general, relatively absolute *rules* on the one hand, and pure *idiosyncrasies* on the other. Between these two poles lies a vast middle ground occupied by intersubjective factors commonly designated *norms* (Toury 1995:54, fet stil och kursiv stil i originalet).

Enligt Toury kan normer för översättningar rekonstrueras utifrån de val som översättare gör och de mönster som valen bildar i de aktuella texterna. Normer bidrar även till de strategier som översättare, granskare och andra involverade personer tillämpar i det praktiska översättningsarbetet (Nordman 2009:89). Normer kan beskrivas som upprepningar ”av ett visst [mänskligt] beteende ...”. Strategier påverkas av normer, och ”strategier kan definieras som medvetna val ...” som människor gör (Nordman 2009:89 med anförd litteratur). Toury (1995:58–64) gör en indelning av olika slags normer, vilket även andra forskare har gjort. En översikt av forskning som ägnas normer i samband med översättning och översättningar ges av Nordman (2009:82–83, 89–90 med anförd litteratur).

---

¹ Jfr Lindqvist (2002:41–47), Norberg (2003:41–50), Englund Dimitrova (2005:44–48), Wollin (2007:172–173) samt Nordman (2009:79–83).

För min undersökning behöver begreppet 'norm(er)', dess/deras betydelse(r) samt dess/deras följd(er) för översättning(ar) och översättare preciseras. Detta är särskilt viktigt med tanke på den explanativa aspekten inom det primära syftet (se avsnitt 2.1 ovan). Jag väljer att ta min utgångspunkt i Yvonne Lindqvists definition av begreppet 'norm'. Enligt Lindqvist förutsätter en tillämpning av

normbegreppet i studiet av översättningar [...] att de översatta texterna beskrivs som produkter av översättarens olika val i översättningsprocessen (Lindqvist 2002:42).

Med en mindre modifiering ansluter jag mig till Lindqvists definition av begreppet 'norm', och det handlar om *vilka* som gör val. Det är nämligen vanligt att det är personer som är verksamma inom förlag som avgör utformningen av titlar på översatta verk, *inte* översättare av böcker (jfr Jääskeläinen 2007:22; Lindqvist 2008:198). Beslut om boktitlar fattas ofta utifrån ekonomiska bedömningar (jfr Rothe 1986:278; Nord 1993:3, 42–43, 216). I detta sammanhang gör översättaren och författaren Erik Andersson en reflektion som inte kan sägas vara särdeles uppmuntrande för översättare:

[b]oktitlar är något som förlaget ofta uppfinner på egen hand – till synes mer intresserade av synpunkter från marknadsavdelningen än från översättaren. Det hindrar inte att man kan ägna många timmar åt titelgrubblrier (Andersson 2007:124).

När det är fråga om populärpocketböcker, är det särskilt vanligt att det är förlag och förlagsredaktörer som avgör utformningen av titlar.¹ Men det är inte alls unikt för populärpocketböcker att andra personer än just översättare, som utifrån en källtext producerar en måltext, kan påverka bland annat titeln på den aktuella texten:

[d]epending on the type of text, various other people and professionals are involved in the process: (other translators as) revisers, proof readers, editors (cf. Mossops 2001), publishers, etc. (Englund Dimitrova 2005:9).

Inte ens i fråga om originalverk är det självklart att det alltid är författaren själv som formulerar titeln, även om ansvaret för titeln på ett verk i juridisk mening normalt delas mellan författaren och förläggaren

---

¹ Jfr Rothe (1986:414), Nord (1993:132), Hemmungs Wirtén (1998:121–122), Lindqvist (2008:198 fotnoterna 10 och 11) samt Wollin (2008:411–412).

(Genette 1997:73–74; jfr även Rothe 1986:93–94, 132, Hygrell 1997:11, 13 och Bouchehri 2008:29).

Begreppet 'översättning' har på senare år fått en allt vidare innebörd. Idag får begreppet ofta innefatta olika arbetsinsatser i samband med översättning av texter, arbetsinsatser som tidigare ofta skildes från varandra: översättning, bearbetning/redigering, strykning(ar) och tillägg (Ingo 2007:15).¹ Trots denna vidgade betydelse hos begreppet 'översättning' vill jag, till skillnad från Dorothea Hygrell, inte använda begreppet 'översättare' om "alla personer och institutioner som med utgångspunkt i källtexten formar måltexten. Allt det som ligger mellan källtexten och måltexten betraktas således som översättarens arbete" (Hygrell 1997: 13).

Med tanke på hur svårt – eller rentav omöjligt – det är att med full säkerhet avgöra vem som faktiskt har formulerat romantitlarna i mitt material är det inte lämpligt att tala om *översättare* eller *författare* som producerar titlarna. I undersökningen talar jag i stället om *titelproducent(er)* utan att försöka precisera om det är författare eller förlagsredaktörer som ansvarar för de engelska originaltitlarna i EngKT och de svenska originaltitlarna i SveOT respektive översättare eller förlagsredaktörer för de svenska titlarna i SveMT.² Detta beslut får även stöd av de beskrivningar som Eva Hemmungs Wirtén respektive Yvonne Lindqvist ger av hur titlar på Harlequinförlagets böcker kommer till:

Coming up with titles is an art form by itself (Hemmungs Wirtén 1998: 122).

[t]itlarna nyskapas under redaktionsmötena. Det är här inte fråga om en översättningsrelation mellan källtext- och måltexttitel ... (Lindqvist 2002:77; se även Lindqvist 2008:198 fotnot 11).

Trots Lindqvist beskrivning av hur titlar på svenska Harlequinromaner kommer till, så kan det inte helt uteslutas att översättarna bakom romaner i svenska Vita serien ändå kan ha haft ett visst inflytande på utformningen av romantitlarna.

Ytterligare stöd för mitt beslut att välja *titelproducent* som benämning ger Rothes beskrivning av hur romantitlar i fråga om lågprestigelittera-

¹ Jfr Hemmungs Wirtén (1998:121–181) om *transediting* av Harlequinromaner där översättare och förlagsredaktörer i samarbete producerar den svenska måltexten.

² Rothe (1986:147) och Bouchehri (2008:29) använder *Titelgeber*, medan Nord (1993:132) utnyttjar tre olika möjligheter på tyska, nämligen *Titelgeber*, *Titelproduzent* och *Titelsender*, utan att ange om någon av de tre är att föredra framför de andra två.

tur kommer till. En första möjlighet är att förlaget bestämmer romantiteln när författaren har levererat manus. En andra möjlighet är att romantiteln kommer till i samarbete mellan förlagets redaktörer och författaren. En tredje möjlighet är att förlaget förser författaren med romanens titel, och det redan innan själva romanen har börjat skrivas (Rothe 1986:153 med anförd litteratur).

Följaktligen talar jag i min undersökning om titelproducenter som följer normer i sitt arbete. Normerna kan vara explicita, och de kan vara formulerade av titelproducenter för det egna arbetet eller för personer som får i uppdrag att producera titlar. Sådana normer kan ta formen av specifika anvisningar för översättare av litterära verk som utges av ett visst förlag (jfr Hemmungs Wirtén 1998:122 och Lindqvist 2002:84–85 om anvisningar för översättning av Harlequinromaner). Jag har emellertid inte undersökt om några sådana explicita anvisningar gällde för översättarna bakom romanerna inom delmaterialet SveMT. Orsaken är i första hand praktisk. Utgivningen av Vita serien avslutades 1991, och eventuella anvisningar för utformningen av romantitlarna är knappast tillgängliga idag, nästan tjugo år senare. Det är också möjligt att normerna i fråga inte är explicit formulerade utan snarare har formen av en värdegemenskap mellan titelproducenterna ifråga: dessa normer *ska* – eller i alla fall *bör* – följas för att producera titlar till romaner som ingår i t.ex. en viss serie av läkar- eller sjuksköterskeromaner.¹

I detta sammanhang är Lieselott Nordmans redogörelse för begreppet 'brief' av intresse. Begreppet har introducerats av Andrew Chesterman (2007), och enligt Nordman avses med detta "vanligen specifika anvisningar om bl.a. funktion, syfte, form och målgrupp för en översättning". En brief för ett översättningsuppdrag kan vara mer eller mindre detaljerad, och de normer som anges kan vara mer eller mindre bjudande. En brief för ett översättningsuppdrag leder till att översättare väljer strategier i sitt arbete. Valet av strategier sker på ett kognitivt plan, och valet av strategier kan vara medvetet eller omedvetet.

Normer för textproduktion gäller givetvis inte bara översättning(ar) utan även texter som skrivs i original på ett visst språk (jfr Wollin 2007: 172). Textnormer, liksom studier av textnormer, har en central roll inom skrivforskningen. Orsaken är att internaliseringen av textnormer betraktas som en viktig del av individens utveckling när det gäller förmågan att skriva texter av olika slag (se Norberg 2003:43 med anförd litteratur).

Följaktligen kan normer, antingen dessa är kodifierade i form av skrivna anvisningar eller inte finns i skriven form, ha betydelse för ut-

---

¹ Jfr Mattsson (2009:50–51) om svårigheten att identifiera och isolera normer i samband med översättning och undertextning av filmer och tv-program.

formningen av romantitlarna i mitt material. Detta gäller såväl titlarna på de romaner som är skrivna på engelska respektive svenska och titlarna på de romaner som är översatta från engelska till svenska.

Som framkommer i avsnitt 2.2 ovan är Christiane Nords funktionellt inriktade syn på översättning knuten till den så kallade *skopos*-teorin (grek. 'syfte', 'mål'). Dock vill Nord själv inte använda *skopos* (ty. *Zweck*) på grund av risken för en sammanblandning med *funktion* (ty. *Funktion*; Nord 1993:10 fotnot 3). Skopos-teorin är utvecklad av Katharina Reiß och Hans J. Vermeer och presenteras främst i Reiß och Vermeer (1984). Enligt Reiß och Vermeer styr syftet med en översättning, dvs. översättningens skopos, översättarens arbete (Nord 1993:8–9; Munday 2008:79; Wollin 2008:409). Det är vanligen uppdragsgivaren som bestämmer skopos för en översättning, och därmed är skopos och uppdrag (ty. *Auftrag*) normalt "nära sammanlänkade" (Wollin 2007: 172). Även skopos-teorin kan ses som en typ av normdiskussion trots att Reiß och Vermeer inte själva formulerar denna tanke (Norberg 2003: 43). Skopos-teorin kan även sägas vara preskriptiv, inte deskriptiv, eftersom "[m]ålet för teorin är att beskriva de faktorer som leder till en idealisk översättning ..." (Nordman 2009:75).

Utifrån skopos-teorin följer att funktionerna för titlar och överskrifter på översatta verk måste bedömas separat i förhållande till titlar och överskrifter på de aktuella originalverken (Nord 1995:265). Detta gör jag i fråga om mina delmaterial EngKT och SveMT. Därtill kommer delmaterialet SveOT, som fungerar som ett jämförelsematerial till de båda andra delmaterialen, särskilt SveMT. Delmaterialet SveOT används särskilt för att försöka avgöra vad som förenar och vad som skiljer titlar på Vita serien-romaner som är svenska original från titlar på Vita serien-romaner som är översättningar till svenska (jfr avsnitt 1.1 ovan).

5. Den distinktiva, den metatextuella och den fatiska funktionen

I detta kapitel redovisas och diskuteras resultaten av min undersökning i fråga om de tre obligatoriska kommunikativa funktionerna. De tre möjliga funktionerna behandlas i var sitt kapitel: den referentiella funktionen i kapitel 6, den expressiva funktionen i kapitel 7 och appellfunktionen i kapitel 8. Ordningföljden mellan funktionerna är i enlighet med Nord (1993, 1995).

5.1. Den distinktiva funktionen

Den följande beskrivningen av den distinktiva funktionen bygger på Nords presentation av denna (1993:87–91, 202–203, 213, 1995:270–272).

Den distinktiva funktionen (ty. *die distinktive Funktion*, eng. *the distinctive function*) innebär att en titel eller överskrift måste vara unik för att identifiera den tillhörande texten, här en viss läkar- eller sjuksköterskeroman (jfr Rothe 1986:34, 169). En titel eller överskrift har därmed samma funktion som egennamn, t.ex. personnamn eller ortnamn (jfr Rothe 1986:13–15; Bouchehri 2008:21). Den här kommunikativa funktionen är speciell för titlar och överskrifter, och den är därmed inte aktuell för andra sorters texter. Genom att den är unik ska en titel eller överskrift visa att den tillhörande texten är en immateriell egendom som tillhör den aktuelle upphovsmannen. På samma sätt som en titel eller överskrift i original måste vara unik, måste en översatt titel eller överskrift vara unik för att identifiera den tillhörande texten i målspråskulturen, och den måste vara passande ur mottagarens perspektiv. En översatt titel ska därmed utformas både utifrån den ursprunglige sändarens intressen, dvs. lojalitet mot denne, och de intressen som mottagaren i målspråskulturen har, dvs. funktionalitet i målspråskulturen.

En genomgång visar att samtliga titlar inom vart och ett av de tre delmaterialen är unika *inom* respektive delmaterial. Om man däremot går

utanför det aktuella delmaterialet, är situationen delvis en annan (jfr Rothe 1986:36; Nord 1993:213–214; Genette 1997:76).

Stickprov i databasen Libris visar nämligen att ett antal titlar i delmaterialet SveMT också uppträder vid andra verk, utgivna före den aktuella Vita serien-romanen.¹ Tre exempel är *Chock* (1983), *Hjärtats röst* (1982) och *Livets stormar* (1991). Dessa romantitlar återfinns också på andra verk i Libris: tidskriften *Chock*, som utgavs 1963–65 och 1973–75, musiktrycket *Hjärtats röst* från 1947 samt romanen *Livets stormar* från 1986. Denna roman är skriven av Roberta Leigh och den engelska originaltiteln är *Facts of Love*. Romanen är översatt till svenska av May Engvall och den svenska utgåvan är utgiven 1986 av Harlequin-förlaget.

En genomgång av delmaterialet SveOT visar att tre av de 28 titlarna förekommer på andra verk i Libris. En av dessa titlar är *Beslutet*, publicerad 1975. Verk med den svenska titeln *Beslutet* har även utgetts av Grace Kennedy (1849), pseudonymen A.Ö. (1922) och Aimée Sommerfelt (1964). Av dessa är Kennedys och Sommerfelts arbeten översättningar från engelska respektive danska.

I detta sammanhang är det intressant att det i Christiane Nords mångdubbelt större material finns

a few doubles, or near-doubles, in the corpus material. It is interesting to note that, in most cases, at least one of the titles is a translation (Nord 1995:271; jfr även Nord 1993:213).

Ett antal av romantitlarna i de båda svenskspråkiga delmaterialen uppfyller därmed inte Nords krav på att titeln ska särskilja den aktuella romanen. Även Genette understryker att den absolut viktigaste funktionen för en titel är att identifiera den tillhörande texten (Genette 1997:79–81). Ett antal av titlarna i SveMT och SveOT gör således inte detta, vilket är lätt att konstatera idag, men när de aktuella romanerna översattes respektive skrevs hade titelproducenter mycket sämre möjligheterna att söka i databaser och på internet.

Däremot är det lite mer förvånande att det finns titlar inom respektive delmaterial som uppvisar så pass små skillnader i förhållande till var-

---

¹ Det finns för övrigt även enstaka belägg i Libris för engelska titlar som återfinns på äldre verk än den aktuella romanen i EngKT. Ett exempel är *The reluctant bride*, skriven av JoAnn Sand, översatt till svenska av Ulla Henning och utgiven i Vita serien 1991. I Libris upptas fem verk med den engelska originaltiteln *The reluctant bride*, varav ett är utgivet i ny svensk utgåva 1976. Det är fråga om Barbara Cartlands roman med denna titel, som är översatt av Gemma Snellman, och som är utgiven under den svenska titeln *Camilla*.

andra (jfr Nord 1995:271). Tre exempel ur det engelskspråkiga delmaterialet är *Surgeon's affair* (1986, SveMT: *Kärlek på sjukhus*), *Surgeon's call* (1979, SveMT: *Kirurgen och kärleken*) och *Surgeon's sweetheart* (1987, SveMT: *Den tysta patienten*). Exempel ur de båda svenskspråkiga delmaterialen är *Syster Natalie finner lyckan* (1978, EngKT: *Doctor intruder*) och *Syster Jill finner lyckan* (1988, EngKT: *Staff nurse at St. Mildreds*) respektive *Syster Lisbeths bekymmer* (1977), *Syster Birgitta får bekymmer* (1979) samt *Syster Birgittas bekymmer* (1980). Särskilt likheten mellan de tre sista titlarna i SveOT är förvånande, eftersom samtliga romaner i delmaterialet är skrivna av Ann och Örjan Björkhem (under pseudonymerna Elisabet och Per Reymers; se Widmark 1982:1–2).

Betydelsen av den distinktiva funktionen i fråga om titlar på populärpocketböcker illustreras av det faktum att förlaget som ger ut svenska Harlequinromaner uppges ha en intern kontroll för att undvika dubletter bland de egna romantitlarna (Hemmungs Wirtén 1998:122; Lindqvist 2002:77). Men de närliggande romantitlarna inom de båda svenskspråkiga delmaterialen – liksom de dubletter till svenska titlar vilka jag har funnit genom stickprov i biblioteksdatan Libris – får sägas vara brister beträffande den distinktiva funktionen, eftersom de aktuella titlarna inte är unika och därmed inte särskiljer de tillhörande romanerna i fråga. Det är fråga om brister som drabbar både den ursprungliga titelproducenten (på engelska respektive svenska) och mottagaren av titlarna på de översatta svenskspråkiga romantitlarna respektive de svenska originaltitlarna (jfr Nord 1993:213).

5.2. Den metatextuella funktionen

Den följande beskrivningen av den metatextuella funktionen bygger på Nords redogörelse för denna (1993:91–102, 203, 1995:272–273).

Den metatextuella funktionen (ty. *die metatextuelle Funktion*, eng. *the metatextual function*) hos titlar och överskrifter innebär att en titel eller en rubrik ska peka framåt mot den tillhörande texten, i detta fall att det är fråga om just en läkar- eller sjuksköterskeroman. Det är således fråga om en typ av metatext på samma sätt som kommentarer till eller recensioner av ett visst verk:

er [dvs. titeln eller överskriften] ist also ein Text "über einen Text" und steht damit in einer Reihe mit anderen Metatexten wie Textkommentar oder Rezension ... (Nord 1993:91).

Denna ”framåtpekande funktion” är förutsättningen för att en titel eller överskrift ska betraktas som just en titel eller överskrift (jfr Bouchehri 2008:25).

Den metatextuella funktionen uttrycks med såväl verbala som icke-verbala medel. Till de verbala medlen hör syntaktiska och stilistiska verktyg i en viss kultur. Ett exempel på icke-verbala medel är utformningen av omslag till böcker, inklusive utnyttjande av de möjligheter som layout och typografi erbjuder.¹ En översatt titel eller överskrift måste motsvara de krav som mottagaren ställer utifrån sin kulturella omgivning.

Nord understryker att särskilt översatta verk kan förse med explicita texttypsangivelser, t.ex. *story*, *tale* och *short story* i översättningar till engelska (Nord 1993:95). Några sådana verbala texttypsangivelser förekommer dock inte i något av mina tre delmaterial. Däremot visar Gunnel Furuland och Lars Wollin att romaner som översattes till svenska under perioden 1833–1851 respektive 1800-talet som helhet kunde utrustas med sådan information i sina undertitlar (Furuland 2007:187–188, 246–247, 317–318, 371–372; Wollin 2008:412–415). Exempelvis förekommer substantivet *roman*, gärna med preciseringar som *historisk roman*, *sjöroman* eller *romantisk roman*, i runt en tredjedel av de titlar som utgavs i Lars Johan Hiertas *Läsebibliothek af den nyaste utländska litteraturen i svensk öfversättning* under femårsperioden 1846–1851 (Furuland 2007:188; jfr Rothe 1986:97 om texttypsbeteckningar i titlar på litterära verk).

Christiane Nord betonar att det inte finns något absolut krav på att den metatextuella funktionen ska uttryckas verbalt och att en eventuell verbalisering i titlar och överskrifter är beroende av den aktuella kulturen (Nord 1993:92, 248, 251). Följaktligen är det ingenting märkligt att direkta verbala uttryck för den metatextuella funktionen saknas i mitt material. Däremot utnyttjar andra svenska populärpocketböcker verbala medel för sådan explicit information.

Ett tydligt exempel erbjuder westernromaner på svenska med de genomgående huvudpersonerna Bill och Ben. Intill 1988 ingår nämligen den samordnade nominalfrasen *Bill och Ben* i romanernas titlar, t.ex. *Bill och Ben och det farliga vittnet* samt *Bill och Ben råkar i knipa* (Landqvist 2006:153–154). Den återkommande nominalfrasen i sådana

---

¹ Två aktuella exempel på intresset för böckers omslag är Dahlman (2010) och Lundblad (2010). Pontus Dahlman diskuterar betydelsen av böckers omslag ur ett kommersiellt och konstnärligt perspektiv. I sin avhandling i bokhistoria utreder Kristina Lundblad hur förlagsband blir viktiga medel för att marknadsföra och sälja svenska bokförlags produkter under den andra halvan av 1800-talet.

titlar bör bidra till att mottagaren inser vad för slags bok han eller hon har framför sig, det vill säga nominalfrasen fungerar som en form av texttypsangivelse. Således tillämpar titelproducenter bakom den svenska Vita serien och de svenska Bill och Ben-böckerna (intill 1988) olika normer vad gäller att uttrycka den metatextuella funktionen genom verbal information i romantitlarna.

Också Nord (1993:91–92) konstaterar att den metatextuella funktionen inte alltid uttrycks explicit i titlar och överskrifter. Som exempel anför Nord den franska författaren Marguerite Duras roman med den tyska titeln *Der Lastwagen* (fransk originaltitel: *Le camion suivi de Entretien avec Michelle Porte*; Libris). En fråga till en person om han eller hon har läst *Der Lastwagen* tolkas, i bästa fall, utifrån att den tillfrågade vet att det finns en författare med namnet Marguerite Duras och att hon har skrivit en roman som i tysk översättning bär titeln *Der Lastwagen*. Om den tillfrågade däremot saknar denna kunskap, kan viss förvirring uppstå. I så fall pekar titeln *Der Lastwagen* inte framåt mot den tillhörande texten, i alla fall inte för den tillfrågade personen.

I stället för explicit verbal information kan den metatextuella funktionen uttryckas implicit med icke-verbala medel som var boktiteln placeras på en boks pärm eller omslag, det eller de typsnitt som används osv. (Nord 1993:92). Möjligheten att utnyttja typografi och layout skiljer titlar och överskrifter från andra metatexter, eftersom titlar och överskrifter kan försees med optiskt synliga egenskaper (Nord 1993:22).

Eftersom jag studerar titlarna till de aktuella romanerna utifrån biblioteksdatan Libris, har jag inte gjort någon grundligare analys av layout och typografi beträffande svenska Vita serien-romaner. Den följande beskrivningen med tillhörande slutsatser bygger därför på tjugo romaner i SveMT och SveOT, som är utgivna under tioårsperioden 1975–1985 och som jag har fått tillgång till. En förteckning över romanerna återfinns i bilaga 2 nedan.

Utformningen av omslagen till romaner i Vita serien har rimligen betydelse med tanke på den metatextuella funktionen (jfr Rothe 1986:281). Därmed bör även en begränsad analys ha ett värde för undersökningen som helhet. Tyvärr har jag inte lyckats få tillgång till de aktuella engelskspråkiga romanerna och således tvingas jag lämna delmaterialet EngKT helt utanför den här analysen. Det måste även sägas att min analys inte är lika djupgående som den som Yvonne Lindqvist (2002:92–96) gör av omslaget till en roman av Toni Morrison och en Harlequinroman utifrån bland annat ”några av Kress och van Leeuwens (1996) analysverktyg för hur vi ’läser’ bilder” (Lindqvist 2002:92).

Framsidorna till två omslag till romaner ur de svenskspråkiga del-materialen SveOT och SveMT återges som illustration 2. Omslagens framsidor återges här i svartvitt, men i verkligheten är omslagen tryckta i färg.

ILLUSTRATION 2. Läkarhuset Lejongården (1975) och Det tveksamma hjärtat (1985).

Som framkommer redan av illustrationen ovan har omslagen till Vita serien-romaner något olika utformning vid olika tidpunkter, här 1975 och 1985. I det följande ger jag en beskrivning utifrån de tjugo romaner som jag har tillgång till och med särskild hänsyn till de båda romanerna som är aktuella i illustration 2.

Högst upp på framsidan till romanernas omslag står serienamnet *Vita serien*. Som framgår av illustrationen kan serienamnet utformas på olika sätt, men genomgående skiljer sig utformningen av serienamnet från övrig text på omslagets framsida. På framsidan finns också den aktuella romanens titel liksom författarens eller författarnas namn. Utformningen av dessa element liksom placeringen av dem kan variera, vilket illustra-

tion 2 visar. En genomgående konvention är dock att romantiteln skrivs med större typstorlek än författarnamnet eller -namnen. Omslagets framsida domineras av en bild, som antingen är ett fotografi eller en tecknad bild, och som är i färg. Motivet är en eller flera person(er), som är utrustad(e) med attribut som förknippas med personer inom vården som vit rock, munskydd, stetoskop osv. Om motivet utgörs av en ensam person, är det vanligen en bild på en ung kvinna. Om motivet är två personer, är det vanligen en man och en kvinna, som är relativt unga (jfr Lindqvist 2002:95 om motiv på omslag till svenska Harlequinromaner).

Även ryggen på omslaget ger metatextuell information. Omslagets rygg är alltid vit, och här kan man läsa serienamnet *Vita serien*, författarens eller författarnas namn samt romantiteln. Liksom på omslagets framsida är titeln tryckt i större typstorlek än författarens eller författarnas namn. Till skillnad från framsidan är romanens titel skriven helt med versaler. Längst nere på ryggen finns det nummer som den aktuella romanen har i Vita serien.

Baksidan på romanernas omslag domineras av en kort baksidestext som informerar om romanens innehåll och som ska locka till läsning (jfr Lindqvist 2002:94). Runt 1980 tillkommer serienamnet *Vita serien* även på baksidan och vid samma tidpunkt börjar romantiteln tryckas också på baksidans omslag. Slutligen finns där logotypen för Wennerbergs respektive Winthers förlag, förlagets namn, uppgift om cirkapriset för romanen, romanens nummer i serien (tillkommer från cirka 1980) samt romanens ISBN-nummer.

Förekomsten av serienamnet *Vita serien* på omslagets framsida och romanens rygg (samt från runt 1980 även på omslagets baksida) med sin speciella utformning, numreringen på romanens rygg (och från cirka 1980 även på omslagets baksida), samt omslagsbilden markerar att romanen i fråga ingår i det sammanhang som Vita serien utgör (jfr Genette 1997:65 om näst intill obligatoriska platser för att placera titlar på litterära verk). Även det faktum att romantitlarna är tryckta med större typstorlek än författarnamnen på omslagets framsida (från runt 1980 även på romanernas ryggar) visar att den aktuella romanen ingår i ett sammanhang där författarindividen eller -individerna spelar en mindre central roll (jfr avsnitt 3.3 ovan om författare och pseudonymer). Detta kan jämföras med Yvonne Lindqvists konstaterande: ”Harlequinromanens omslags framsida domineras ... av förlagsnamnet och utgivningslinjen som romanen ingår i” (Lindqvist 2002:96; jfr Rothe 1986: 297 om betydelsen av serienamn kontra författarnamn).

Sammanfattningsvis bidrar de icke-verbala medlen som används vid utformningen av omslaget rimligen till att mottagaren förstår att den

aktuella romanen är just en läkar- eller sjuksköterskeroman i den svenska Vita serien, och dessa medel bör vara acceptabla för mottagaren i kommunikationssituationen.

Bland verbala medel som används för att uttrycka den metatextuella funktionen nämner Nord syntaktiska konventioner, vilka kan vara olika i olika kulturer (Nord 1993:203, 217, 249–252, 1995:272). I Landqvist (2005) visar jag att de syntaktiska mönstren i EngKT å ena sidan, samt SveMT och SveOT å den andra, i mycket är desamma och att mönstren får sägas vara enkla (jfr Nord 1993:59–63, 201, 217, 1995:280). Absolut vanligast i alla tre delmaterial är nominalfraser med olika utformning, medan satsformade titlar är mer sällsynta, även om sådana förekommer klart mer i de båda svenskspråkiga delmaterialen än i det engelskspråkiga (Landqvist 2005:186). Liknande mönster uppvisar även titlarna till böcker om westerhjältarna Bill och Ben, och det på både engelska och svenska (Landqvist 2006:155). Också i rubriker på matrecept och stickbeskrivningar på svenska dominerar nominalfraser med olika utformning, och satsformade rubriker är mycket sällsynta (Nordman 2004:109–111).¹ Däremot är satsformade rubriker vanliga i fråga om nyhetsnotiser i dagspressen, även om nominalfraser också där är en ofta använd syntaktisk möjlighet (Nordman 2008:239).

De enkla syntaktiska mönstren för titlarna i delmaterialen EngKT, SveMT och SveOT kan, i alla fall i någon mån, ha en metatextuell funktion genom att de bidrar till att mottagaren uppfattar och bedömer de aktuella romanerna som just läkar- eller sjuksköterskeromaner (se vidare avsnitt 8.3 nedan om syntaktiska mönster som ett uttryck för appellfunktionen). Den klara likheten mellan titlarna i EngKT och de i de båda svenskspråkiga delmaterialen får sägas visa att det på den här punkten finns stora likheter mellan de aktuella kulturerna (jfr Nord 1993:249–252). Likheterna mellan de syntaktiska mönstren för SveMT och SveOT kan sägas visa att titelproducenterna följer vissa normer för den syntaktiska utformningen av svenskspråkiga romantitlar i Vita serien.

5.3. Den fatiska funktionen

Den följande beskrivningen av den fatiska funktionen bygger på Nords presentation av denna (1993:102–106, 203, 217, 1995:274–275).

---

¹ Enkla syntaktiska mönster, där nominalfraser med olika utformning är den klart vanligaste typen, förekommer även i rubriker på olika nivåer i svenska och finländska lagtexter, vilket är en minst sagt annorlunda typ av texter än läkar- eller sjuksköterskeromaner (Landqvist 2000:158–159).

Den fatiska funktionen (ty. *die phatische Funktion*, eng. *the phatic function*) hos titlar och överskrifter ska bidra till att skapa kontakt mellan mottagaren i kommunikationssituationen och den tillhörande texten. Titlar och överskrifter ska skapa en första kontakt mellan mottagaren och den tillhörande texten, och titlar och överskrifter har således en förmedlande uppgift (jfr Bouchehri 2008:30).

Vidare ska mottagaren kunna memorera titeln eller överskriften. Enkla skönlitterära titlar och överskrifter bör därför helst innehålla tre eller fyra graford. Självfallet kan titlar och överskrifter innehålla fler graford, och det gäller enkla titlar och överskrifter liksom titlar och överskrifter som består av både en huvudtitel och en undertitel. I fråga om längre titlar och överskrifter kan exempelvis ovanliga syntaktiska strukturer och oväntade ordval liksom rytmiska mönster göra det lättare för mottagaren att memorera dem. En översatt titel eller överskrift måste kunna identifieras som just en titel eller överskrift, och den måste utformas på ett sätt som är acceptabelt i målspråkskulturen.

Med tanke på den fatiska funktionen är således titlars längd viktig (jfr Rothe 1986:359; Skyum-Nielsen 1992:684). I tabell 1 nedan ges därför uppgifter om titellängd, mätt i antal graford, i de tre delmaterialen.¹

TABELL 1. *Antal graford i titlar i EngKT, SveMT och SveOT*

<i>Antal graford</i>	<i>EngKT</i> <i>(n = 130)</i>	<i>SveMT</i> <i>(n = 130)</i>	<i>SveOT</i> <i>(n = 28)</i>
1–4 graford	119	128	28
5– graford	11	2	–
<i>Totalt</i>	<i>130</i>	<i>130</i>	<i>28</i>

Tabell 1 visar att det stora flertalet titlar i materialet innehåller högst fyra graford. Det finns inga titlar som innehåller över fem graford. Elva av totalt tretton titlar om fem graford vardera ingår i delmaterialet EngKT. Sju av dessa elva titlar i EngKT innehåller egennamn, som består av två graford vardera, vilket bidrar till att titlarna är något längre än det ideal som Christiane Nord anger. Två exempel är *The nurse from Mulberry Square* och *New doctor at Coombarra Creek*. Det är alltså bara två av titlarna i SveMT som innehåller fem graford, trots att delmaterialet innehåller fler satsformade titlar än EngKT (Landqvist 2005:

¹ Titlars längd kan mätas i antal (graf)ord eller antal tecken (Nordman 2008:238), men i enlighet med Nord (1993, 1995) använder jag måttet antal graford per titel. Se även Myking (2008:252–261) för en diskussion av olika aspekter på begreppet 'längd' utifrån facktermer.

186), men de båda titlarna i SveMT är just satsformade: *Det är aldrig för sent* och *Syster Diane får ge sig*.

De engelska titlarnas längd är ändå inte helt jämförbar med de svenska på grund av strukturella skillnader mellan engelska och svenska. Exempelvis krävs det två graford på engelska för att ange bestämd form av substantivet *nurse*, dvs. *the nurse*, medan det i motsvarande situation är tillräckligt med ett graford på svenska, dvs. *sjuksköterskan* eller *sköterskan*.

Eftersom materialet inte innehåller några titlar med fler än fem graford, är det knappast nödvändigt för titelproducenten att använda sig av stilistiska grepp som ska underlätta för mottagaren att just memorera titeln på en viss roman (jfr Nord 1993:102–106). Möjligen kan de enkla syntaktiska mönstren i alla tre delmaterialen (se avsnitt 5.2 ovan) också bidra till att uttrycka den fatiska funktionen genom att mottagaren får lätt(are) att memorera dem. Å andra sidan kan de enkla mönstren kanske i stället försvåra för mottagaren att särskilja olika titlar och romaner, särskilt med tanke på att det finns ett antal titlar inom respektive delmaterial vilka inte skiljer sig särdeles mycket från varandra. Förutom de i avsnitt 5.1 ovan anförda *Syster Lisbeths bekymmer*, *Syster Birgitta får bekymmer* och *Syster Birgittas bekymmer* i SveOT kan bland annat nämnas *Nurse Lauren's challenge* och *Challenges for nurse Genie* i EngKT liksom *Den bistre kirurgen* och *Den bistre läkaren* samt *Doktor Amanda*, *Doktor Caroline* och *Doktor Lucy* i SveMT.

Således är skillnaderna mellan EngKT och SveMT obetydliga i fråga om titlarnas längd. Detta kan jämföras med Christiane Nords konstaterande att det inte är stor skillnad mellan titlar och överskrifter i original och översättning i fråga om längden (Nord 1993:217). Inte heller är det någon större skillnad mellan EngKT och de båda svenskspråkiga delmaterialen. Enligt Nord (1993:217) finns det fysiologiska skäl till att titlar och överskrifter har ett begränsat omfång, och på den här punkten har kulturella omständigheter därför inte någon betydelse.

Även studier av titlar och överskrifter i andra sammanhang visar att de i allmänhet har ett begränsat omfång. Marianne Nordman (2008:238) sammanfattar resultat från olika undersökningar av rubriklängd i nyhetstexter i morgontidningen *Dagens Nyheter* och svenskspråkig dagspress i Finland. Resultaten i fråga om titlarnas längd i mitt material ligger i linje med dessa undersökningar, även om det stora flertalet romantitlar i de tre delmaterialen faktiskt är lite kortare än de genomsnittliga rubrikerna till nyhetstexterna. Grovt räknat uppgår den genomsnittliga rubriklängden för de undersökta nyhetstexterna till mellan 4,5 och 4,8 ord (se Nordman 2008:238 med anförd litteratur), medan nästan alla de svenskspråk-

iga och det stora flertalet engelskspråkiga romantitlar i mitt material innehåller högst fyra graford.

Marianne Nordman konstaterar vidare att "[d]enna strävan efter kort-het [i fråga om rubriker] är speciellt påfallande inom skönlitteraturen i *boktitlar* och i namn på dikter och noveller" (Nordman 2004:107, min kursivering). Ännu kortare än romantitlarna i mitt material är dock rubriker till matrecept och stickbeskrivningar på svenska, som i genomsnitt innehåller under tre ord per rubrik. Det lilla antalet ord per rubrik "balanseras" i viss mån genom att särskilt rubriker till matrecept innehåller långa ord, gärna i form av sammansättningar (se Nordman 2004:107–108 med anförd litteratur).¹

Med detta avslutar jag redovisningen av resultat för de tre grundläggande kommunikativa funktionerna i mitt material. I kapitel 6–8 nedan redovisas resultaten som gäller de tre möjliga kommunikativa funktionerna.

---

¹ Även rubriker på olika nivåer (text, kapitel, avsnitt osv.) i svenska och finländska lagtexter innehåller få löpord. Medelvärde för svenska och svenskspråkiga finländska lagtexter är 3,2 graford respektive 3,3 graford per rubrik, men det finns en stor variation inom respektive delmaterial. I både Sverige och Finland rekommenderas lagstiftare att i första hand använda ettorsrubriker i titelrubriker, och dessa får ofta formen av sammansättningar med *-lag* som sista led, t.ex. *Jaktlag* och *Skuldsaneringslag* (Landqvist 2000:153–156).

6. Den referentiella funktionen

Den följande beskrivningen av den referentiella funktionen bygger på Nords presentation av denna (1993:107–131, 203–205, 1995:275–276).

Den referentiella funktionen (ty. *die Darstellungsfunktion*, eng. *the referential function*) hos en titel eller överskrift har som uppgift att meddela ytterligare information, jämfört med den som den metatextuella funktionen ger, om den tillhörande texten, här en viss läkar- eller sjuksköterskeroman (jfr Rothe 1986:171–173; Bouchehri 2008:26). Denna funktion är emellertid inte obligatorisk, och Nord understryker att det finns titlar och överskrifter som i sig själva ger liten eller rentav ingen information om den tillhörande texten. Ett sådant exempel är den grekiske författaren Vassilis Vassilikos' roman *Z*, vars titel består av ett enda grafem.

Den referentiella funktionen har i sin tur tre olika underfunktioner. Dessa informerar om villkoren för den kommunikativa situationen där den tillhörande texten hör hemma (*metakommunikativ referens*), om temat för eller innehållet i den tillhörande texten (*tematisk referens*) eller om språkliga egenskaper hos den tillhörande texten (*metalingvistisk referens*).

I fråga om den referentiella funktionen måste informationen i översatta titlar och överskrifter vara såväl begriplig som acceptabel för mottagaren av översättningarna som ta hänsyn till den ursprunglige sändarens avsikter. Översättaren måste således producera översättningar som är både funktionella och lojala. Detta krav formulerar Christiane Nord på följande sätt:

the information given in the title has to be comprehensible and acceptable for the recipients (= functionality). Moreover, the translator has to take account of any particular referential intention expressed by the sender (= loyalty) (Nord 1995:275; jfr även Nord 1993:131).

6.1. Tematisk referens

Av de tre underfunktionerna till den referentiella funktionen avstår jag från att undersöka metakommunikativ referens och metalingvistisk referens för att i stället fokusera på tematisk referens i mitt material. Allra först måste detta beslut motiveras.

Med metakommunikativ referens avses således den situation när en sändare själv kommenterar den aktuella kommunikationssituationen. Exempelvis visar en titel eller överskrift som innehåller ordet *inledning* (ty. *Einführung*) att sändaren avser att introducera ett visst tema för mottagarna – och mottagarna uppfattar antagligen den tillhörande texten som en introduktion till det aktuella temat (Nord 1993:107–108). Några titlar med möjlig metakommunikativ referens förekommer dock inte i mitt material.

Med metalingvistisk referens avses den situation när den språkliga formen hos en titel eller överskrift ger information om den tillhörande texten. Detta kan bland annat ske genom explicita textsortsangivelser, användning av markörer för regional tillhörighet och användning av arkaismer (Nord 1993:120–124). Jag bedömer att denna underfunktion till den referentiella funktionen är av mycket begränsat intresse i fråga om mitt material och avstår därför från att undersöka den. Däremot är det av stort intresse att undersöka tematisk referens i materialet.

Mottagarna i kommunikationssituationen, dvs. den eller de som läser en viss titel eller överskrift, förväntar sig att få information om temat för eller innehållet i den tillhörande texten (Nord 1993:113). Därför är det vanligt att det i titlar och överskrifter ges uppgifter om personer, personers namn och egenskaper, föremål, särskilda förhållanden, tid och rum där handlingen utspelar sig samt temat för den tillhörande texten (Nord 1993:113). Det finns således goda möjligheter att mer eller mindre kulturbundna element, t.ex. namn på personer och orter, uppträder i titlar och överskrifter (Nord 1993:224). Här studerar jag därför tematisk referens i mitt material utifrån språkliga uttryck för tre innehållsliga komponenter i romantitlarna: kärleksrelationer, personer som möts i vården (både olika personalkategorier inom vården och vårdtagare)¹ samt lokaler där vård ges och där kärleksrelationer ofta utspelar sig.

---

¹ Av språkekonomiska skäl väljer jag att använda den kortare benämningen *vårdpersonal*, även om Socialstyrelsen genom sin termbank i första hand förespråkar benämningen *hälso- och sjukvårdspersonal*. Benämningen *vårdgivare* är inte aktuell, eftersom *vårdgivare* används om statlig myndighet, landsting och kommun samt annan juridisk person eller enskild näringsidkare som bedriver hälso- och sjukvårdsverksamhet i Sverige (Socialstyrelsens termbank, *hälso- och sjukvårdspersonal*;

I fråga om den tematiska underfunktionen till den referentiella funktionen studerar jag för det första språkliga uttryck för kärleksrelationer, såväl lyckliga som mer problematiska, eftersom det återkommande temat för läkar- eller sjuksköterskeromaner är just kärleksrelationer (jfr Rothe 1986:176). Vanliga språkliga uttryck för sådana relationer i EngKT är, i alfabetisk ordning, *choice*, *dilemma*, *heart*, *love*, *married* och *sweetheart*. Vanliga uttryck i de båda svenskspråkiga delmaterialen är [*kärleks*]bekymmer, *hemlighet*, *hjärta*, *kärlek*, *lycka*, *romans*, *älska* och *val*. Givetvis kan vissa av de aktuella uttrycken uppträda i olika former, t.ex. infinitivformen (*att*) *älska* och perfekt participformen *älskad(e)*. Det finns även ytterligare några mer ovanliga uttryck som jag räknar som ”relationsmarkörer”.

Naturligtvis finns det vissa tolkningsproblem på grund av att bedömningen bygger på enbart romantitlarna. Exempelvis kan man ställa frågan om svenskans *dilemma* kan vara aktuellt i samband med kärleksrelationer. Enbart utifrån romantiteln går det emellertid inte att med säkerhet avgöra ifall *En läkares dilemma* i SveOT handlar om att göra ett val i en kärleksrelation eller en medicinsk fråga. Däremot har jag räknat *dilemma* i den engelska titeln *Nurse Grace's dilemma*, med den svenska motsvarigheten *Syster Graces svåra val*, som uttryck för en kärleksrelation, vilken inte är utan problem. Även titeln *Kanske ett mirakel* i SveMT är svårtolkad, och den engelska motsvarande titeln *Doctor Jamie* ger inte någon hjälp för att avgöra ifall förhoppningarna om ett underverk gäller ett mirakel i en relation eller ett medicinskt fall. Däremot har jag räknat både *En tagg i hjärtat* (EngKT: *Nurse Carrie's roses*) och *Lek med elden* (EngKT: *Double face*) som uttryck för kärleksrelationer, eftersom de båda titlarna i SveMT får anses vara bildliga uttryck för att beskriva (möjliga) problem i relationer (se avsnitt 8.2.2 och 8.3 nedan om bildliga uttryck och appellfunktionen).

---

vårdgivare). Till det språkekonomiska skälet att använda *vårdpersonal* kommer det faktum att en titel i delmaterialet EngKT gäller veterinärmedicin, inte humanmedicin: *Vet i charge* (SveMT: *Det är aldrig för sent*).

Socialstyrelsens termbank rekommenderar visserligen *patient* som benämning för ”person som erhåller eller är registrerad för att erhålla hälso- och sjukvård” (Socialstyrelsens termbank, *patient*), men jag har ändå valt att använda *vårdtagare*. Anledningen är att det finns en romantitel i delmaterialet SveMT, *Konvalescenten* (EngKT: *Nurse in waiting*), där benämningen *patient* är mindre lämplig. Därtill kommer att *vårdtagare* kan användas som synonym till *patient* om personer som är föremål för hälso- och sjukvårdsinsatser (se t.ex. Kommunförbundet Skåne 2008:1).

För det andra studerar jag omnämningen av olika kategorier av människor inom vården – och då såväl vårdpersonal som vårdtagare. För det tredje uppmärksammar jag omnämningen av olika typer av lokaler där vård bedrivs.

Människorna och lokalerna är centrala i sammanhanget: sjuksköterskor, läkare och annan vårdpersonal möter vårdtagare i särskilda lokaler (se Landqvist 2005:188 med anförd litteratur). Det är fråga om sjukhus, inklusive olika avdelningar inom sjukhus, och läkarhus. Lokalerna är dessutom vanligen de platser där kärleksrelationer i läkar- eller sjuksköterskeromaner inleds alternativt pågår – eller rentav avslutas. Fler-talet personer som uppträder i romantitlarna tillhör antingen entydigt olika personalkategorier inom vården eller är vårdtagare. Men sex titlar innehåller förnamn utan att titlarna i sig klargör ifall personerna är anställda inom vården eller är vårdtagare, bl.a. *Carols dåliga samvete* och *För Jeremys skull* i SveMT. Dessa sex titlar ingår inte i den följande resultatredovisningen (se underavsnitt 8.2.1 nedan om vaghet och appellfunktionen).

I tabell 2 redovisas antalet belägg i de tre delmaterialen för språkliga uttryck för kärleksrelationer, olika kategorier av vårdpersonal, olika kategorier av vårdtagare samt referenser till lokaler för vård.

TABELL 2. *Kategorier av tematiska referenser i EngKT, SveMT och SveOT*

<i>Kategorier</i>	<i>EngKT</i> (<i>n = 130</i>)	<i>SveMT</i> (<i>n = 130</i>)	<i>SveOT</i> (<i>n = 28</i>)
<i>Kärleksrelationer</i>	21	42	4
ingen personreferens	5	30	–
referens till sjuksköterskor	9	9	4
referens till läkare	7	3	–
<i>Vårdpersonal</i>	101	67	14
sjuksköterskor	72	44	12
läkare	28	23	1
barnmorskor	–	–	1
veterinärer	1	–	–
<i>Vårdtagare</i>	–	3	–
patienter	–	2	–
konvalescenter	–	1	–
<i>Lokaler för vård</i>	15	2	3
sjukhus	15	2	2
läkarhus	–	–	1
<i>Totalt</i>	137	114	21

I det följande behandlar jag först språkliga uttryck för kärleksrelationer, därefter referenser till olika kategorier av vårdpersonal och vårdtagare och till sist referenser till olika lokaler för vård. Detta görs i avsnitt 6.1.1–6.1.3 nedan. I avsnitt 6.2 diskuterar jag sedan de fyra huvudkategorierna i tabell 2 ur ett övergripande perspektiv. Kapitel 6 avslutas med avsnitt 6.3. Detta ägnas den referentiella funktionen i fråga om titlarna i EngKT och SveMT utifrån funktionalitet ur mottagarens perspektiv, då mottagaren i målspråkskulturen, och lojalitet mot sändaren i den ursprungliga kommunikationssituationen.

6.1.1. Kärleksrelationer

Tabell 2 visar att uttrycken för kärleksrelationer i titlarna är exakt dubbelt så många i SveMT som i EngKT, eftersom antalet är 42 respektive 21. Även för SveOT med sina fyra belägg får sådana uttryck sägas vara mindre vanliga. Det tydligaste exemplet bland originaltitlarna på svenska är *Syster Monica och männen*, medan de övriga tre titlarna i SveOT innehåller ordet *bekymmer*, som jag tolkar som en ellips för *kärleksbekymmer*, t.ex. *Syster Lisbeths bekymmer*. Men det finns således en tydlig skillnad mellan EngKT och SveMT på den här punkten, även om det i en del fall finns uttryck för kärleksrelationer i titelpar, bl.a. *Nurse Heather's choice – Det tveksamma hjärtat* samt *To mend a heart – Hjärtats röst*. I några få fall ingår ett ”relationsuttryck” i EngKT, medan det inte finns någon motsvarighet i SveMT, t.ex. *Surgeon's sweetheart – Den tysta patienten*. Vanligare är emellertid att titlar i EngKT inte innehåller uttryck för relationer medan deras motsvarigheter i SveMT gör det. Exempel är *Bitter rain – Kärlek i Hongkong*, *Nurse in Australia – Kärlek med komplikationer* samt *The hospital summer – Kärleksbesvär*.

Det större antalet språkliga uttryck för kärleksrelationer i SveMT kan ses som ett uttryck för det fenomen som inom översättningsforskningen kallas *explicitering* (eng. *explicitation*). I korthet innebär explicitering att översättaren för in kompletterande information eller specificerar existerande information i källtexten för att måltexten ska bli mer begriplig för mottagaren i målspråkskulturen. Explicitering kan ta sig olika former och vara mer eller mindre nödvändig (se Englund Dimitrova 2005:5–6, 33–44). Många studier har gjorts av explicitering när det gäller textbindning, främst konnektivbindning (Englund Dimitrova 2005:41–43). Men också så kallad *pragmatisk explicitering* har studerats – om än i mindre omfattning än explicitering av logiska samband.

Birgitta Englund Dimitrova beskriver pragmatisk explicitering på följande sätt:

[c]ulture-specific concepts, geographic names, etc., may be clarified by the translator to facilitate the comprehension of the TT [target text] reader ... (Englund Dimitrova 2005:37).

De exakt dubbelt så många beläggen för språkliga uttryck för kärleksrelationer i SveMT jämfört med EngKT kan sägas vara ett uttryck för en form av pragmatisk explicitering vad gäller den tematiska underfunktionen till den referentiella funktionen. Det återkommande temat för läkar- eller sjuksköterskeromaner är kärleksrelationer (se Landqvist 2005:184 med anförd litteratur), och detta bör gärna framgå redan i titeln på en sådan roman på svenska.

Det är emellertid svårt att finna en entydig förklaring till varför antalet belägg är så pass många fler i SveMT. Titelproducenterna bakom de svenskspråkiga romantitlarna kan tänkas följa en mer bjudande norm än titelproducenterna bakom de engelskspråkiga titlarna när det gäller att omtala kärleksrelationer. Mot detta antagande talar de relativt sett få beläggen för ”kärleksrelationsuttryck” i SveOT. Olika titelproducenter kan också tänkas ha sina mer eller mindre individuella preferenser på den här punkten.

Klart är i alla fall att kärleksrelationer är centrala i läkar- eller sjuksköterskeromaner. Man kan även fråga sig om det är sjuksköterskor eller läkare som står i fokus i relationerna – i de titlar som nämner relationer. Tabell 2 visar att det är mycket vanligare i EngKT än i SveMT att personalkategorier i vården nämns i samband med kärleksrelationer. I det engelskspråkiga delmaterialet uppträder personer verksamma inom vården i 16 av 21 titlar med språkliga uttryck för kärleksrelationer, medan motsvarande värde för SveMT är 12 av 42 titlar. Exempel är bland annat *Nurse Autumn's new love* respektive *Syster Hilary och kärleken*. I övriga titlar med språkliga uttryck för kärleksrelationer i EngKT och SveMT uppträder alltså inga personer inom vården, t.ex. i titelparet *To mend a heart – Hjärtats röst*. I delmaterialet SveOT är situationen däremot en annan genom att sjuksköterskor nämns i samtliga fyra titlar med sådana uttryck, bl.a. *Syster Maria får [kärleks]bekymmer*.

Det kan därmed finnas en möjlighet att titelproducenterna bakom SveMT anser att det är viktigare att ge referenser till kärleksrelationer än att nämna personer i relationerna, medan titelproducenterna bakom EngKT i stället anser att det är viktigare att nämna personer i relationer än relationerna i sig. Möjligen följer alltså de engelska och svenska titelproducenterna något olika normer på den här punkten. Mot detta antag-

ande talar situationen i SveOT, där sjuksköterskor nämns i samtliga fyra titlar med ”kärleksrelationsuttryck”. Återigen blir frågan om resultatet i stället kan förklaras med att olika titelproducenter har, mer eller mindre individuella, preferenser.

Av tabell 2 framgår även att det i alla tre delmaterialen främst är sjuksköterskor som uppträder i romantitlar med språkliga uttryck för kärleksrelationer. Fördelningen mellan sjuksköterskor och läkare som omtalas i sådana relationer är dock jämnare i EngKT än i SveMT. I det engelskspråkiga delmaterialet finns 9 sjuksköterskor och 7 läkare, medan det är 9 sjuksköterskor och 3 läkare i det svenskspråkiga. Frågan är om detta även innebär att fördelningen mellan kvinnor och män i det här sammanhanget är jämnare i det engelskspråkiga delmaterialet.

Min klassificering av personernas könstillhörighet bygger delvis på de yrkestitlar som används, delvis på bruket av egennamn. Alla de här sjuksköterskorna är kvinnor som omtalas med enbart förnamn i kombination med en yrkestitel, t.ex. *syster*. Läkarna omtalas med endast en yrkestitel, t.ex. *surgeon* och *kirurg*, med yrkestitel och efternamn eller med yrkestitel och förnamn, men den sista möjligheten används enbart för kvinnliga läkare (se vidare underavsnitt 7.1.2.1 och 7.1.2.2 nedan om egennamn och den expressiva funktionen).

En granskning av de aktuella titlarna, som innehåller både uttryck för kärleksrelationer och referenser till personal inom vården, avslöjar en könsfördelning där kvinnor dominerar klarare i SveMT än i EngKT. I det svenskspråkiga delmaterialet med sina 12 belägg uppträder 11 kvinnor, varav två läkare, medan det i det engelskspråkiga med 16 belägg ingår 10 kvinnor, varav en läkare. Således är det något vanligare att läkare utan klart angiven könstillhörighet uppträder i engelska titlar med ”kärleksrelationsuttryck”, t.ex. *Doctor's forbidden love* och *Surgeon's affair*. Antalet sådana titlar är sex i EngKT mot en enda i SveMT.

Frågan är om det på den här punkten kan finnas någon skillnad mellan de normer som titelproducenter tillämpar när de utformar titlar på läkar- eller sjuksköterskeromaner på svenska och engelska. Möjligen figurerar fler kvinnor i titlarna på svenskspråkiga romaner för att underlätta för de kvinnliga mottagarna att identifiera sig med kvinnorna, som mestadels är sjuksköterskor, i de omtalade relationerna i titlarna och romanerna (jfr Landqvist 2005:188–189 med anförd litteratur). Värt att notera är att sjuksköterskor uppträder i samtliga fyra titlar i SveOT där kärleksrelationer omtalas. Situationen i det engelskspråkiga delmaterialet är alltså delvis en annan. I de titlar där relationer omnämns uppträder kvinnor (mestadels sjuksköterskor) som de kvinnliga mottagarna kan identifiera sig med, men det finns också personer som sannolikt är män

(mestadels läkare). De senare kan fungera som objekt för kvinnliga mottagares eventuella drömmar om kärleksrelationer med manliga representanter för denna yrkesgrupp. Man kan alltså spekulera över om titelproducenterna bakom SveMT och SveOT på den här punkten möjligen följer något annorlunda normer än de bakom EngKT.

Slutligen är det värt att notera en skillnad mellan mitt material och titlarna på andra litterära (och musikaliska) verk. I de undersökta roman- titlarna nämns aldrig *båda* parterna i en viss kärleksrelation utan bara den ena. Det finns således inga motsvarigheter till titlar som William Shakespeares skådespel *Romeo och Julia*, Richard Wagners opera *Tristan och Isolde* samt folksagan *Hans och Greta* (eng. *Romeo and Juliet*, ty. *Tristan und Isolde*, ty. *Hänsel und Gretel*; se Rothe 1986:176–177 med anförd litteratur).

6.1.2. Personer

I detta avsnitt behandlas först tematiska referenser till olika personalkategorier inom vården och därefter sådana referenser till vårdtagare.

6.1.2.1. Vårdpersonal

Av tabell 2 ovan framgår att den vanligaste situationen i samtliga delmaterial är att en sjuksköterska figurerar i titeln på den aktuella romanen, och därefter kommer omnämningen av en, eller i sällsynta fall flera, läkare. Den allra största dominansen för sjuksköterskorna finns i SveOT med tolv belägg för sjuksköterskor och ett enda för läkare.

Tabellen visar att sjuksköterskor och läkare tillsammans uppträder klart mer i EngKT med 100 förekomster mot 67 i SveMT. I Landqvist (2005) redovisas olika mönster för hur olika personalkategorier inom vården i engelska källtexter behandlas i motsvarande svenska måltexter. Det kan finnas en överensstämmelse med t.ex. läkare i både EngKT och SveMT som i *A doctor called Caroline – Doktor Caroline*. Det kan även finnas en skillnad genom att en personalkategori i fråga figurerar i ett av delmaterialen men inte det andra, t.ex. en sjuksköterska i EngKT men inte i SveMT eller en sjuksköterska i SveMT men inte i EngKT. De här två titelparen illustrerar de båda möjligheterna: *The loves of nurse Rachel – För Jeremys skull* och *The final year – Syster Avrils karriär*. Slutligen kan det finnas en förskjutning av fokus, t.ex. en sjuksköterska i

EngKT och en läkare i SveMT som i *Daredevil nurse – Den gåtfulle läkaren* (se Landqvist 2005:188–189).

Även Urpo Kovala konstaterar att fokus i romantitlar kan förskjutas vid översättning. Kovala exemplifierar denna typ av förskjutning med hjälp av Robert Louis Stevensons roman *Treasure Island*, som på svenska är känd som *Skattkamarön*, där den första finska översättningen från 1899 bär titeln *Merirosvon testamentti* (Kovala 1996:125). Den finska titeln *Merirosvon testamentti* kan översättas med *Piratens testament*. I den engelska källtexten, liksom i den svenska översatta måltexten, ligger fokus således på ön där skatten är gömd, medan fokus i den finska måltexten i stället ligger på piraten som ursprungligen samlade ihop och gömde skatten på ön.

Marianne Nordman visar att också rubriker på nyhetsnotiser från samma källa, men publicerade i olika dagstidningar, kan ge prov på olikheter i fråga om perspektiv, fokusering samt precisering och generalisering. Ett exempel på perspektivbyte erbjuder en nyhetsnotis som publicerades i både *Vasabladet* (Vbl) och *Hufvudstadsbladet* (Hbl). Rubriken i Vbl var *Magra fåglar flyger längre* medan den i Hbl var *Feta fåglar flyger kortare*. Olika fokusering illustreras i rubrikparet *Baldini tar över i Lecce* (Vbl) – *Lecce sparkar tränaren* (Hbl), medan variation i fråga om precisering och generalisering kan exemplifieras med bruket av enbart efternamn kontra för- och efternamn på personer (*Sohlman – Jarmo Sohlman*) eller yrkesangivelser med större eller mindre precision (*spelare – tennisspelare*) (Nordman 2008:240–243).

Vidare visar tabell 2 ovan att veterinärer och barnmorskor är mycket ovanliga personer i materialet med en förekomst vardera i EngKT respektive SveOT. I alla fall veterinären får sägas uppträda i ett mindre väntat sammanhang, vilket kanske också visas genom att romantiteln *Vet in charge* i EngKT motsvaras av *Det är aldrig för sent* i SveMT.

6.1.2.2. Vårdtagare

Det är ovanligt med tematiska referenser till vårdtagare, och sådana förekommer bara i SveMT, t.ex. *Den berömde patienten* och *Konvalescenten*. Denna kategori är sällsynt i materialet som helhet, antagligen eftersom den vanligaste kärleksrelationen i läkar- eller sjuksköterskeromaner gäller en manlig läkare och en kvinnlig sjuksköterska (se Landqvist 2005:184 med anförd litteratur och jfr Widmark 1982:24). Men i de tre titlarna i SveMT ersätts en anställd person inom vården i en engelsk titel med en vårdtagare i motsvarande svenska titel, t.ex. *Nurse in*

waiting – *Konvalescenten* (Landqvist 2005:189). Också här är det således fråga om en förskjutning av fokus, från anställd inom vården till vårdtagare (se underavsnitt 6.1.2.1 ovan).

6.1.3. Lokaler

Slutligen framgår det av tabell 2 ovan att det är mer ovanligt att lokaler för vård omnämns i de båda svenskspråkiga delmaterialen än i det engelskspråkiga (totalt 5 respektive 15 förekomster). Två exempel ur SveOT är *Avdelning 6, sal 7* och *Läkarhuset Lejongården*, medan *Casualty at St. Lawrence's [hospital]*, *The hospital in Quatro Torres* och *Corridors of healing* återfinns i EngKT. I vissa fall finns det en överensstämmelse med information om lokaler i både EngKT och SveMT, i andra fall inte. Två titelpar som illustrerar de båda möjligheterna är *Casualty at St. Lawrence's [hospital] – Akutmottagningen* respektive *The hospital in Quatro Torres – Jag behöver dig, Jenny*.

6.2. Den referentiella funktionen utifrån tematisk referens

Sammantaget visar alltså tabell 2 i avsnitt 6.1 ovan att den vanligaste typen av tematisk referens i materialet som helhet gäller personal inom vården: denna kategori svarar för 182 av de totalt 272 beläggen. Därefter följer tematiska referenser till kärleksrelationer med 67 belägg, till lokaler för vård med 20 belägg och slutligen till vårdtagare med blott tre belägg. Det är vanligare att tematiska referenser återfinns i titlar i EngKT än i titlar i SveMT: det totala antalet belägg för de båda delmaterialen är 137 respektive 114. Antalet tematiska referenser för delmaterialet SveOT uppgår till 21. Utifrån de tre undersökta huvudkategorierna är det vanligare i EngKT med tematiska referenser till vårdpersonal och lokaler för vård, medan det är vanligare i SveMT med tematiska referenser till kärleksrelationer och vårdtagare. Beträffande SveOT ges främst tematiska referenser till vårdpersonal, då nästan uteslutande sjuksköterskor.

Eftersom antalet romantitlar i EngKT – liksom i SveMT – uppgår till totalt 130 i vardera delmaterialet, avslöjar de 137 beläggen för delmaterialet EngKT att tabell 2 i avsnitt 6.1 ovan innehåller en slags ”dubbel bokföring”. Rättare sagt finns det ett antal titlar i materialet som helhet vilka innehåller belägg för två av kategorierna som redovisas i tabellen. Dessutom finns det i alla tre delmaterialen romantitlar som sak-

nar förekomster av de typer av tematiska referenser som jag undersöker. Här är det emellertid mer intressant med titlarna där belägg för två olika kategorier kombineras (jfr Rothe 1986:113). I tabell 3 redovisas antalet belägg i delmaterialen för de aktuella kombinationerna av kategorier. Det är fråga om tre kombinationer: uttryck för kärleksrelationer plus referenser till personal inom vården, uttryck för kärleksrelationer plus referenser till lokaler där vård ges samt omnämningen av personal och lokaler.

TABELL 3. *Kombinationer av tematiska referenser i EngKT, SveMT och SveOT*

<i>Kombinationer</i>	<i>EngKT</i> (<i>n = 130</i>)	<i>SveMT</i> (<i>n = 130</i>)	<i>SveOT</i> (<i>n = 28</i>)
Kärleksrelation + vårdpersonal	16	12	4
Kärleksrelation + lokal för vård	–	1	–
Vårdpersonal + lokal för vård	7	1	–
<i>Totalt</i>	<i>23</i>	<i>14</i>	<i>4</i>

Tabell 3 visar att den klart vanligaste kombinationen i alla delmaterialen är uttryck för kärleksrelationer tillsammans med omnämningen av vårdpersonal. Det är främst i EngKT som uttryck för relationer och referenser till lokaler för vård förekommer tillsammans, medan det enda belägget för kombinationen av en kärleksrelation och en lokal för vård återfinns i SveMT: *Kärlek på sjukhus*. Det finns titelpar där samma kombination uppträder, t.ex. *A nurse's new love – Syster Deloras nya kärlek*, dvs. ett språkligt uttryck för en kärleksrelation uppträder tillsammans med en referens till en person inom vården. Men det finns också titelpar där så inte är fallet, bl.a. *Nurse Heather's choice – Det tveksamma hjärtat*. Titeln i EngKT innehåller en kombination, i det här fallet en referens till en anställd person inom vården plus ett ”relationsuttryck”, medan den motsvarande titeln i SveMT innehåller endast ett språkligt uttryck för en kärleksrelation.

Utifrån tabell 2 i avsnitt 6.1 och tabell 3 ovan framkommer att det finns fler tematiska referenser i EngKT än i SveMT generellt och att det finns fler titlar som innehåller två tematiska referenser vardera i det engelskspråkiga delmaterialet. Men de tematiska referenserna är alltså färre i det svenskspråkiga delmaterialet SveMT än i det engelskspråkiga EngKT. Med tanke på resultat från tidigare studier av explicitering i översatta texter i förhållande till originaltexter, vilket diskuteras i avsnitt

6.1.1 ovan, hade det varit mer förväntat med fler tematiska referenser i SveMT än i EngKT. Det går inte att med säkerhet avgöra om skillnaden i fråga om antalet belägg mellan de båda delmaterialen är ett utslag av att titelproducenterna bakom delmaterialen medvetet tillämpar delvis olika normer eller om resultatet är en följd av att enskilda titelproducenter favoriserar vissa typer av tematiska referenser (jfr Lindqvist 2002:77). Däremot bör förekomsten av kombinationer av tematiska referenser enligt tabell 3 kunna sägas förstärka den tematiska underfunktionen till den referentiella funktionen: härigenom får mottagaren två signaler om temat i den aktuella romanen, t.ex. både ett språkligt uttryck för en kärleksrelation och ett omnämnande av en av personerna i relationen.

Speciellt intressanta i fråga om kombinationer av uttryck för tematisk referens är de sju titlar i EngKT som innehåller både en referens till en anställd person inom vården och ett omnämnande av en lokal för vård, t.ex. *Staff nurse at St. Mildreds [hospital]* och *A surgeon at St. Mark's [hospital]*. Det är enbart en av dessa titlar i EngKT där båda referenserna återges på svenska: *Operating room nurse – Syster Carol på operation*, dessutom med tillägg av förnamnet *Carol* i SveMT (se vidare underavsnitt 7.1.2.1 och 7.1.2.2 nedan om egennamn och personer).

Möjligen finns det alltså här en skillnad mellan engelskspråkiga och svenskspråkiga läkar- eller sjuksköterskeromaner genom att den referentiella funktionen, då i form av tematisk referens, helst kommer till uttryck i titlar på engelskspråkiga romaner genom att titelproducenterna kombinerar benämningar för personal inom vården och lokaler för vård. De engelska och svenska titelproducenterna kan, på den här punkten, följa delvis skilda normer för att utforma titlar på läkar- eller sjuksköterskeromaner.

Ett indicium för denna slutsats är att det finns totalt åtta titlar i EngKT där information om lokaler för vård inte återges i de motsvarande titlarna i SveMT. Det är fråga om sjukhus och avdelningar inom sjukhus, bland annat de följande fyra titelparen: *A surgeon at St. Mark's [hospital] – Ödets nyck* och *Staff nurse at St. Mildreds [hospital] – Syster Jill finner lyckan* samt *Sister on Musgrave Ward – Den bistre kirurgen* och *Staff nurse on Glanelly Ward – Två starka viljor*. Det vore inte alldeles omöjligt att på svenska tala om bland annat *Chefssköterskan på S:t Mildreds sjukhus* och *Syster på Musgrave-avdelningen*. Även svenska sjukhus kan ha namn efter helgon, t.ex. S:t Görans sjukhus och S:t Eriks ögonsjukhus i Stockholm (Capio S:t Görans sjukhus; S:t Eriks ögonsjukhus). Namnet Mildred förekommer också i Sverige, och det är något färre än två tusen kvinnor i Sverige som bär detta för-

namn (Statistiska centralbyrån, *Namnsökning. Hur många heter ...?*). Trots detta ger kanske inte de hypotetiska romantitlarna med elementen *S:t Mildreds sjukhus* respektive *Musgrave-avdelningen*, en svensk mottagare samma intryck och eventuella associationer som en engelskspråkig mottagare kan tänkas få.

Christiane Nord betraktar bland annat egennamn av olika slag som markörer för olika kulturer (ty. *Kultursignale*). ”Exotiska egennamn” i översättningar kan vara ett medel att skapa spänning och ge mottagaren en form av kontakt med den aktuella originaltexten (Nord 1993:117; jfr Hygrell 1997:98 och Lindqvist 2002:77). Sådana egennamn kan också ersättas eller avlägsnas för att de bedöms vara alltför främmande för den som läser en viss översättning (jfr Hemmungs Wirtén 1998:121). I det här fallet väljer titelproducenten vanligen den senare lösningen, dvs. namn på sjukhus och avdelningar inom sjukhus i EngKT återfinns inte i de aktuella romantitlarna i SveMT. Därmed tar titelproducenten bakom SveMT i det här fallet mer hänsyn till mottagarna av de svenskspråkiga titlarna (och de översatta romanerna) än till den eller de som ansvarar för de engelska originaltitlarna (och romanerna) (jfr Nord 1993:131, 1995:275). Det är värt att notera att lokalerna för vård som omnämns i SveOT antingen har ”inhemska namn” som *Läkarhuset Lejongården*, dvs. också en form av ”kultursignaler”, eller omtalas på ett sätt som möjligen kan sägas vara mindre kulturspecifikt i samband med lokaler inom sjukhus: *Avdelning 6*, *sal 7* och *Natt på sjuan*.

6.3. Den referentiella funktionen: funktionalitet och lojalitet

Som framkommer i avsnitt 6.1 ovan förekommer tematiska referenser mer i delmaterialet EngKT, men också i SveMT uppträder jämförelsevis många sådana, medan antalet i SveOT är mera begränsat. Däremot finns det klara skillnader när det gäller vilka innehållsliga komponenter som förekommer i respektive delmaterial, och detta diskuteras i avsnitt 6.1.1–6.1.3 ovan.

Språkliga uttryck för tematiska referenser till kärleksrelationer förekommer klart mer i SveMT än i EngKT, medan det är betydligt vanligare med tematiska referenser till personal inom vården i EngKT än i SveMT. Vanligast i samtliga delmaterial är att sjuksköterskor omnämns och därefter kommer läkare. Det är ovanligt med referenser till vårdtagare, och sådana förekommer enbart i SveMT. Tematiska referenser till lokaler för vård är klart vanligare i EngKT än i SveMT. Förekomsten av tematiska referenser är inte jämnt fördelad inom respektive delmaterial

utan det finns romantitlar som inte innehåller några tematiska referenser alls och det finns sådana som innehåller två vardera.

De likheter som finns mellan EngKT och SveMT med tematiska referenser till kärleksrelationer, personer som möts inom vården samt lokaler för vård får sägas vara uttryck för både lojalitet mot sändaren i den ursprungliga kommunikationssituationen för EngKT och hänsyn till mottagaren av romantitlarna i SveMT; detta är information som gärna bör ingå i titlar på läkar- eller sjuksköterskeromaner. I alla fall de många referenserna till sjuksköterskor i SveOT stöder detta resonemang.

Men det finns också skillnader mellan EngKT och SveMT. I det svenskspråkiga delmaterialet finns det fler tematiska referenser till kärleksrelationer, färre referenser till vårdpersonal, några referenser till vårdtagare samt färre referenser till lokaler för vård än i det engelskspråkiga delmaterialet. Dessa skillnader får i alla fall till någon del antas vara betingade av en strävan efter att romantitlarna i SveMT ska vara funktionella i målspråskulturen, och särskilt gäller detta ”exotiska egennamn” på lokaler för vård (se avsnitt 6.2 ovan), även om detta medför att lojaliteten mot titelproducenten i källspråskulturen får inta en lite mer underordnad roll.

I samband med frågan om funktionalitet och lojalitet vill jag särskilt uppmärksamma ett mindre antal titlar i mitt material. Frågan är hur väl de aktuella titlarna informerar om den tillhörande texten, dvs. huruvida de aktuella romantitlarna både är funktionella ur det perspektiv som mottagaren i målspråskulturen kan tänkas ha och huruvida de är lojala mot den ursprungliga sändarens intentioner. Enligt min bedömning är det totalt 16 av de 288 titlarna i materialet som inte kan sägas uttrycka den referentiella tematiska underfunktionen på ett helt fullgott sätt (jfr Nord 1995:276).

Det gäller nio titlar i EngKT, fem i SveMT och två i SveOT, och ett exempel ur varje delmaterial är *The silver rose bowl*, *Gåtan i paradiset* och *Flygturen*. Respektive titel meddelar att en silverskål förekommer i den aktuella romanen, att det finns en gåta på en plats som kan betecknas som ett paradiset och att en flygning genomförs. Men titlarna i sig kan knappast sägas ge någon entydig information om innehållet i respektive roman, även om skålen, gåtan och flygturen får antas vara centrala i de aktuella sammanhangen (jfr Nord 1993:113). Om jag hade haft tillgång till de totalt sexton romanerna med ”gåtfulla” titlar, hade jag förhoppningsvis kunnat skapa klarhet i denna fråga (jfr avsnitt 3.1 och 6.1 ovan).

Flertalet titlar, eller nio av de sexton, som jag bedömer inte uttrycker den referentiella tematiska underfunktionen på ett helt fullgott sätt ingår

alltså i EngKT. I tre av dem finns en motsvarande svaghet i de aktuella titlarna i SveMT: *Bitter rain – Kärlek i Hongkong*, *Cinderella nurse – Rita gör revolt* samt *The crystal gull – En mås av kristall*. Möjligen ger de svenska titlarna *Kärlek i Hongkong* och *Rita gör revolt* något tydligare information om innehållet i de aktuella romanerna än titlarna i EngKT med sina referenser till den amerikanska folksångerskan Malvina Reynolds sång *Bitter rain* från 1967 (Malvina Reynolds: Song Lyrics and Poems) och sagan om Askungen. De möjliga svenska översättningarna av *Bitter rain* och *Cinderella nurse* med *Bittert regn* och *Askunge(sjuk)sköterskan* hade knappast varit funktionella ur mottagarnas perspektiv. Men de svenska titlarna *Kärlek i Hongkong* och *Rita gör revolt* ger ändå inte särskilt klar information om innehållet i just en läkar- eller sjuksköterskeroman. Vidare finns det två titlar i SveMT som jag bedömer som mindre informativa än sina engelska motsvarigheter: *Gåtan i paradiset* (EngKT: *Challenges for nurse Genie*) och *Över alla gränser* (EngKT: *The nurse's choice*). Slutligen finns det ytterligare en titel i SveOT som är lite gåtfull med tanke på att det är fråga om just en läkar- eller sjuksköterskeroman: *Ett barn försvinner*. Däremot hade titeln *Ett barn försvinner* inte alls varit oväntad som titel på exempelvis en kriminalroman.

Titlar av denna typ kan däremot vara effektiva verktyg för titelproducerer med tanke på den tredje av de möjliga kommunikativa funktionerna, nämligen appellfunktionen (jfr Rothe 1986:175). I avsnitt 8.2.1 nedan behandlas gåtfulla uttryckssätt och appellfunktionen och i avsnitt 8.2.2 symboler och samma funktion.

Särskilt intressanta i detta sammanhang är de sex titlar där den referentiella tematiska underfunktionen, enligt min bedömning, uttrycks tydligare i SveMT än i EngKT. Det är fråga om bland annat de båda titelparen *The silver rose bowl – Syster Jennies belöning* och *The fateful tide – En sjuksköterskas ansvar*. Av de svenskspråkiga titlarna framgår det tydligt att den aktuella romanen handlar om sjuksköterskor. Däremot blir det inte klart utifrån titlarna vad för slags belöning Syster Jennie får eller vilket ansvar som en viss sjuksköterska har. Men mottagarna av de svenskspråkiga romantitlarna får ändå mer klargörande information om innehållet i de tillhörande översatta texterna, dvs. de aktuella romanerna, än mottagarna av de engelska originaltitlarna.

Den referentiella tematiska underfunktionen uttrycks således klarare i de svenska romantitlarna än i de motsvarande engelska titlarna, även om lojaliteten mot sändaren i den ursprungliga kommunikationssituationen härmed försvagas. Liksom i fråga om språkliga uttryck för kärleksrelationer i titlarna kan detta tydliggörande i SveMT ses som en form av

explicitering, i så fall så kallad *pragmatisk explicitering* (se avsnitt 6.1.1 ovan). Utformningen av de sex aktuella romantitlarna i SveMT – jämfört med motsvarigheterna i EngKT – kan därför sägas vara ett uttryck för pragmatisk explicitering när det gäller den referentiella tematiska underfunktionen.

7. Den expressiva funktionen

Den följande beskrivningen av den expressiva funktionen bygger på Nords presentation av denna (1993:131–143, 205–206, 1995:276–277).

Den expressiva kommunikativa funktionen (ty. *die Ausdrucksfunktion*, eng. *the expressive function*) hos titlar och överskrifter är till sin karaktär främst inriktad på sändaren i kommunikationssituationen, vilket Nord formulerar på följande sätt:

[d]ie **Ausdrucksfunktion** ist grundsätzlich senderabhängig (Nord 1993: 205, fet stil i originalet).

Den expressiva funktionen har i sin tur tre underfunktioner, nämligen uttryck för sändarens inställningar till den aktuella kommunikationssituationen, uttryck för sändarens inställning till textreferenser samt uttryck för sändarens inställning till den tillhörande texten och dess effekt(er). Enligt Nord kan sändarens inställning(ar) sammanfattas i form av ett antal nyckelord (ty. *Stichwörter*). Tre av dessa är *identifiering*, *personlig relation eller bindning* samt *explicit värdering* (ty. *Identifizierung*, *persönliche Beziehung oder Bindung* och *explizite Bewertung*).¹

Liksom den referentiella funktionen är den expressiva inte någon obligatorisk kommunikativ funktion. Ett exempel på titlar och överskrifter utan expressiv funktion är så kallade utgivartitlar som *Samlade verk* (ty. *Gesammelte Werke*), vilka helt klart inte har någon expressiv funktion (Nord 1993:132).

Vad gäller den expressiva funktionen måste översättare vara särskilt vaksamma på de(t) perspektiv som sändaren bakom originaltexten uttrycker och de konsekvenser de(t) kan ha för översättarens arbete:

[e]very translator must be aware of the relativity of his/her own perspective in order not to override the author's (different) perspective when expressed in a text (Nord 1995:277; jfr Nord 1993:143).

---

¹ Se Nord (1993:133–134) om övriga nyckelord i fråga om den expressiva funktionen.

En eventuell expressiv funktion i en översatt titel eller rubrik måste fungera i målspråkskulturen (funktionalitet) och den måste så långt som möjligt respektera den intention eller de intentioner som sändaren i källspråkskulturen har (lojalitet) (Nord 1993:205).

7.1. Inställning(ar) till referenser

Som fortsättning på delstudien av den referentiella funktionen utifrån underfunktionen tematisk referens i avsnitt 6.1 ovan studerar jag i detta kapitel den expressiva funktionen i mitt material med utgångspunkt i hur titelproducenterna bakom respektive delmaterial uttrycker sin(a) inställning(ar) till referenser i titlarna. Med hänsyn till materialets karaktär, och utifrån de exempel på språkliga verktyg som Nord anför för att uttrycka funktionen, bedömer jag det som mest fruktbart att studera den expressiva funktionen med fokus på de tre kategorier som fungerade som exempel i det inledande avsnittet till detta kapitel, dvs. Identifiering, Bindning¹ och Explicit värdering.

För det första väljer jag att studera kategorin Identifiering, eftersom titelproducenter bakom titlar på läkar- eller sjuksköterskeromaner bör sträva efter att mottagaren ska kunna identifiera sig med centrala referenser i romantitlarna (jfr Widmark 1982:21). Bland språkliga medel som kan uttrycka kategorin nämner Nord (1993:133) personliga pronomen i första och andra person, tilltalsuttryck, hälsningsord och -fraser samt imperativformer. Här kompletterar jag Nords angivna språkliga medel för att uttrycka kategorin med direkta frågor. Också sådana kan nämligen sägas vara en form av direkt tilltal av mottagaren i den aktuella kommunikationssituationen.

För det andra undersöker jag kategorin Bindning, närmare bestämt hur titelproducenterna bakom mina tre delmaterial uttrycker sin(a) inställning(ar) till personer som är anställda inom vården. För detta kan sändaren bland annat utnyttja possessiva pronomen i första person och omtala personer med förnamn (Nord 1993:133). De sex titlar i materialet där förnamn ingår, men där det inte är klart ifall personerna ifråga är anställda inom vården eller inte, räknar jag således inte med här (se avsnitt 6.1 ovan). Däremot ingår den enda titel i materialet där en sjuksköterska omtalas med både för- och efternamn, *Maggie Cameron*,

---

¹ Av språkekonomiska skäl väljer jag att benämna kategorin *Bindning* i stället för *Personlig relation eller bindning* (ty. *persönliche Beziehung oder Bindung* (Nord 1993:133)).

cruise nurse, liksom den enda titel där en läkare omtalas med både för- och efternamn: *Doctor Mary Courage*.

För det tredje studerar jag hur explicita värderingar av kärleksrelationer och personal inom vården uttrycks. Kategorin Explicit värdering kan uttryckas genom bland annat värderande adjektiv, exempelvis *bra*, *dålig* och *asocial*, liksom substantiv med känslolnnehåll (ty. *Gefühls-motive*) som *hemlängtan*, *underverk* och *kärlek* (Nord 1993:133, 1995:277). Till adjektiv och substantiv lägger jag även verb med känslolnnehåll, t.ex. *älska*, och jag räknar också participformer med adjektivisk användning som adjektiv, t.ex. *älskade* (jfr Telemann et al. 1999:583–584 om verbala och adjektiviska particip). Explicita värderingar kan ingå i samordnade uttryck, t.ex. *Kirurgen och kärleken* (SveMT), och i fraser med relevant(a) huvud- eller bestämningsord, t.ex. *Surgeon's affair* (EngKT) samt *Den motsträvige läkaren* och *Älskade system* (SveMT). Enligt min bedömning uttrycker substantiven *kärlek* och *affair* ett känslolnnehåll, medan adjektiven *motsträvig* och *älskad* anger värderingar.

Det finns naturligtvis en viss risk för subjektivitet vid sådana bedömningar, men Nord formulerar tyvärr inte några helt klara kriterier för att avgöra vilka ord som har ett känslolnnehåll eller för att bedöma vilka ord som uttrycker värderingar (jfr dock Nord 1993:133 fotnot 45 om olika grunder för värderingar). Frånvaron av helt klara kriterier är i och för sig inte förvånande, eftersom ”det [ofta] tas för givet att språkbrukarna har en i grova drag intersubjektiv kunskap om vilka ord som har emotiv betydelse, och att denna kunskap är tillgänglig genom introspektion” (Holmberg 2002:5). Trots den berättigade kritik som kan framföras mot detta för-givettagande har jag i fråga om språkliga uttryck för kategorin Explicita värderingar i romantitlarna utgått från det traditionella introspektiva tillvägagångssättet.¹ Jag har dock kompletterat detta genom att jämföra mina bedömningar med den information som kan utläsas av *The Concise Oxford English Dictionary* (2006) respektive *Nationalencyklopedins ordbok* (1995–96).²

I tabell 4 redovisas antalet belägg för den expressiva funktionen med olika typer av språkliga uttryck för kategorierna Identifiering, Bindning samt Explicit värdering i de tre delmaterialen.

¹ Se vidare Holmberg (2002) där emotiv betydelse och evaluering i text utreds.

² Jfr Holmberg (2002:7 med anförd litteratur) om emotiv betydelse i moderna svenska ordböcker samt Cassirer (2008) om ordböcker och stilvalör.

TABELL 4. *Expressiv funktion genom Identifiering, Bindning och Explicit värdering i EngKT, SveMT och SveOT*

<i>Kategorier</i>	<i>EngKT</i> (<i>n = 130</i>)	<i>SveMT</i> (<i>n = 130</i>)	<i>SveOT</i> (<i>n = 28</i>)
<i>Identifiering</i>	1	6	2
Pers. pron. 1 och 2 pers. sg	–	3	–
Tilltal av mottagaren	–	2	1
Imperativformer	1	1	1
<i>Bindning</i>	25	35	9
Poss. pron. 1 pers. sg	–	2	–
Förnamn	25	33	9
<i>Explicit värdering</i>	27	68	5
Värderande adjektiv	7	20	–
Substantiv med känslolnnehåll	20	44	5
Verb med känslolnnehåll	–	4	–
<i>Totalt</i>	53	109	16

Språkliga uttryck för kategorierna Identifiering, Bindning och Explicit värdering i materialet behandlas i avsnitt 7.1.1–7.1.3 nedan. Den expressiva kommunikativa funktionen i materialet behandlas ur ett mer övergripande perspektiv i avsnitt 7.2. Kapitlet avslutas med avsnitt 7.3, som ägnas funktionalitet och lojalitet beträffande den expressiva funktionen.

7.1.1. Identifiering

Som tabell 4 ovan visar finns det mycket få språkliga uttryck för kategorin Identifiering i materialet, totalt endast nio. Flest finns i SveMT med sex förekomster, och därefter följer SveOT med två och EngKT med en enda. Inte i något enda fall uppträder uttryck för kategorin i titelpar i EngKT och SveMT. Antalet romantitlar som innehåller uttryck för Identifiering är sju, och liksom i fråga om tematisk referens i avsnitt 6.2 ovan finns det fall av ”dubbel bokföring”, här genom två titlar i SveMT: *Jag behöver dig, Jenny* (pers. pron. 1 pers. sg; pers. pron. 2 pers. sg) och *Är du mitt öde?* (pers. pron. 2 pers. sg; poss. pron. 1 pers. sg; tilltal genom direkt fråga).

Den expressiva funktionen, i form av Identifiering, spelar således en kvantitativt sett obetydlig roll i samtliga delmaterial. Visserligen finns det fler belägg för kategorin i SveMT än i EngKT, men jag är ändå tveksam till att på den här punkten tala om att de olika titelproducenterna

skulle följa olika normer för utformningen av titlar på svenska och engelska. I stället är jag mer böjd att tro att skillnaden mellan EngKT och SveMT är en följd av att enskilda titelproducenter utnyttjar de möjligheter som kategorin erbjuder mer eller mindre, men det är oklart ifall detta faktiskt är en medveten strategi (jfr Lindqvist 2002:77).

7.1.2. Bindning

Som tabell 4 i avsnitt 7.1 ovan visar finns det många fler språkliga uttryck för kategorin Bindning i materialet som helhet än för Identifiering. Det sammanlagda antalet belägg i materialet uppgår till 69 mot totalt 9. Kategorin Bindning uttrycks nästan uteslutande genom förnamn på personer inom vården, medan possessiva pronomen, 1 person, noteras för endast två belägg i hela materialet genom *Lyssna på mitt hjärta* och *Är du mitt öde?* i SveMT. Antalet titlar som innehåller förnamn på personer verksamma inom vården uppgår till 25 i EngKT, 33 i SveMT samt 9 i SveOT.

I alla tre delmaterialen kommer således den expressiva funktionen, i form av Bindning, i stort sett uteslutande till uttryck genom att anställda inom vården omtalas med förnamn. Detta förhållande kan ses som en följd av en norm som titelproducenterna bakom alla tre delmaterialen tillämpar. Skillnaden mellan EngKT med 25 belägg och SveMT med 33 kan tolkas som att normen är starkare i fråga om titlar på svenskspråkiga läkar- eller sjuksköterskeromaner. Kanske kan förekomsten av förnamn i SveOT, där runt en tredjedel av titlarna, noga räknat 9 av 28, innehåller ett förnamn på en anställd inom vården – som i samtliga fall är förnamn på kvinnor – vara ett indicium för att det är fråga om en norm som är mer bjudande för de svenskspråkiga romantitlarna än för de engelskspråkiga. Även för de 51 romaner som utgavs i Albert Bonniers *Europeiska Följetongen* mellan 1846 och 1851 är det vanligt med förnamn i titlarna. Det är runt en tredjedel av romanernas huvudtitlar som ”utgörs av ett personnamn”, och titlarna, som är översatta till svenska, är i stort sett vad Gunnel Furuland kallar *direktöversättningar* (Furuland 2007:371).

En närmare granskning av mitt material avslöjar att förnamn främst används om sjuksköterskor och att alla sjuksköterskor i romantitlarna är kvinnor (jfr Widmark 1982:21). Dessutom används förnamn om läkare som otvetydigt är kvinnor. Andra läkare omtalas vanligen med en yrkestitel, t.ex. *doctor* eller *surgeon*, eller i vissa fall med yrkestitel och efternamn. Övriga kategorier av anställda inom vården, dvs. de få beläggen för *veterinärer* och *barnmorskor*, omtalas enbart med sina yrkestitlar:

Vet in charge i EngKT och *Hämta barnmorskan!* i SveOT (se avsnitt 6.2.1.1 ovan). Vårdtagare är inte försedda med egennamn utan omtalas som *patient* eller *konvalescent*. Som framkommer i avsnitt 6.1 ovan finns det i delmaterialet SveMT även sex titlar med förnamn, där det är oklart ifall personerna är anställda inom vården eller inte, bl.a. *Jag behöver dig, Jenny* i SveMT. I underavsnitt 7.1.2.1 och 7.1.2.2 nedan diskuterar jag bruket av egennamn i samband med sjuksköterskor respektive läkare som återfinns i romantitlarna (jfr Nord 1993:254–256 om olika mönster för hur egennamn behandlas vid översättning).

7.1.2.1. Egennamn och sjuksköterskor

Sjuksköterskorna i romantitlarna omtalas på fem olika sätt. Den första möjligheten är *sister* alternativt *nurse* respektive *syster* alternativt (*sjuk*)-*sköterska*, eventuellt med ytterligare specificering i form av framförställd(a) och/eller efterställd(a) bestämning(ar). Den andra möjligheten är att tala om sjuksköterskor som *sister* alternativt *nurse* plus förnamn respektive *syster* plus förnamn, eventuellt med ytterligare specificering i form av framförställd(a) och/eller efterställd(a) bestämning(ar). Den tredje möjligheten innebär att de omtalas som *Xnurse* respektive *X(sjuk)sköterska*, där *X* står för information som anger en specialistkompetens eller en speciell funktion. De här tre möjligheternas kan illustreras med de här titlarna i delmaterialet SveMT: *Syster går ombord*, *Syster Harriet i Teheran* samt *Distriktssköterskan*. Den fjärde möjligheten är *nurse* plus efternamn, t.ex. *Wings for nurse Bennet*. Den femte och sista möjligheten innebär att en sjuksköterska omtalas med förnamn, efternamn samt speciell funktion: *Maggie Cameron, cruise nurse*. Fördelningen på de fem möjligheterna i delmaterialen visas i tabell 5 nedan.

TABELL 5. Benämningar på sjuksköterskor i EngKT, SveMT och SveOT

Benämningar	EngKT (n = 130)	SveMT (n = 130)	SveOT (n = 28)
<i>sister, nurse / syster, (sjuk)sköterska</i>	41	12	2
<i>sister + förnamn, nurse + förnamn / syster + förnamn</i>	18	28	9
<i>Xnurse / X(sjuk)sköterska</i>	10	4	1
<i>nurse + efternamn</i>	2	–	–
<i>förnamn + efternamn + Xnurse</i>	1	–	–
<i>Totalt</i>	72	44	12

Tabell 5 visar alltså att titelproducenterna bakom EngKT främst väljer den första möjligheten med enbart *sister* eller *nurse*, vilken svarar för 41 av delmaterialets totalt 72 belägg. Titelproducenterna bakom de båda svenskspråkiga delmaterialen föredrar i stället att främst använda *syster* plus förnamn. I fråga om SveMT uppgår antalet belägg för denna möjlighet till 28 av totalt 44, medan värdet för SveOT är 9 av 12 belägg. Gemensamt för alla tre delmaterialen är att sjuksköterskors specialistkompetens eller deras speciella funktioner inte omtalas så ofta, även om det finns exempel, t.ex. i titelparet *Front office nurse – Mottagningsköterskan*. Jämfört med de engelska titelproducenterna väljer de svenska alltså oftare att använda sjuksköterskors förnamn. Detta bör bidra till att de kvinnliga mottagarna lättare kan identifiera sig med dessa kvinnor (Widmark 1982:21).

Enligt Christiane Nord fungerar personnamn – och andra egennamn – som kulturella signaler (Nord 1993:117–118; jfr avsnitt 6.2 ovan). Nord talar vidare om ”erkennbar fremdsprachige Namen” med exempel som *Amy Foster, Danny* och *Dorrie* i översättningar från engelska till tyska (Nord 1993:154). Även Kovala uppmärksammar ”foreign names” i romantitlar, medan Hygrell diskuterar ”främmande namn” i litterära texter (Kovala 1996:125; Hygrell 1997:98). Titelproducenter måste alltså fatta beslut om ifall personnamn i originaltitlar ska kvarstå i översatta titlar eller om det krävs förändringar. Hemmungs Wirtén (1998:121) visar att namn i titlar på svenska Harlequinromaner kan anpassas för den svenska marknaden. Exempelvis bedöms romantiteln (och förnamnet) *Eden* vara alltför främmande för svenskspråkiga mottagare, antagligen på grund av möjligheten att associera till Edens lustgård. Av denna anledning väljs *Ellen* som svensk titel på romanen i fråga.

Frågan är dock vad som är ”främmande namn” och vad som inte är det.¹ De forskare som refereras ovan tycks arbeta med en mer eller mindre introspektiv metod (jfr avsnitt 7.1 ovan om emotiv betydelse). Det finns möjligheter att utnyttja statistik för att försöka bedöma hur etablerade olika förnamn är i Sverige, och på internet finns uppgifter om antalet namnbärare och om namngivning av nyfödda under de senaste tio åren (Statistiska centralbyrån, *Namnstatistik*). För mitt material är situationen dock lite mer komplicerad, eftersom de aktuella Vita serienromanerna är publicerade under 1970-, 1980- och 1990-talet (se avsnitt 3.1 ovan).

Frågan blir därmed om det är lämpligt att försöka bedöma om ett förnamn var ”främmande” när den aktuella romanen blev tillgänglig för de tänkta mottagarna eller om förnamnet är ”främmande” när min undersökning genomförs, upp till trettiofem år efter att den aktuella romanen gavs ut. Jag har valt den första möjligheten. Utifrån min språkliga kompetens, och min kunskap om det svenska samhället från 1970-talet och framåt, har jag därmed försökt att bedöma om ett visst förnamn var ”främmande” när den aktuella romanen gavs ut. Självfallet är jag medveten om att bedömningen och klassificeringen i vissa fall säkerligen kan diskuteras, men jag anser att den här möjligheten ändå ger en mer rättvis bedömning än den andra.

För delmaterialet SveMT tillämpar titelproducenterna delvis en princip om anpassning av ”främmande egennamn”, eftersom ett antal sådana förnamn i EngKT saknas i de motsvarande romantitlarna i SveMT. Detta gäller *Autumn*, *Carrie*, *Charly*, *Genie*, *Heather*, *Jessica*, *Julie*, *Kay*, *Lauren*, *Maggie* och *Rachel*. Frånvaron av dessa förnamn kan sägas vara ett medel att ge en lokal förankring åt titeln i fråga (jfr Lindqvist 2002:77). Kanske betraktades de också som alltför ”svåra” och alltför ”främmande” för de tilltänkta läsarna när de aktuella romanerna utkom (jfr Hemmungs Wirtén 1998:121). Däremot bevaras *Diane*, *Grace*, *Jackie*, *Jean*, *Jenny* och *Julie* i SveMT. Dessutom tillkommer ”främmande förnamn” i romantitlar i delmaterialet SveMT utan att de förekommer i motsvarande titlar i det engelskspråkiga delmaterialet EngKT. Det är fråga om *Adena*, *Angela*, *Avril*, *Carol*, *Carrie*, *Delora*, *Diane* (2 belägg), *Harriet*, *Jennie* (2 belägg), *Jill* (2 belägg), *Julia*, *Karen*, *Kathy*, *Natalie*, *Nell* och *Paula*.

Möjligen kan dessa ”främmande förnamn” i SveMT, både de som finns i EngKT och återges i SveMT liksom de som tillkommer i SveMT, vara ett medel att skapa exotism (jfr Lindqvist 2002:77; se avsnitt 8.2.1

---

¹ Jfr diskussionen i Nedrelid (2008:137–141) om bedömningen av förnamn som ”främmande” respektive ”norska”.

nedan om exotiska uttryck för att uttrycka appellfunktionen). Förutsättningen är givetvis att de tilltänkta läsarna av romanerna faktiskt uppfattar förnamnen i fråga om ”främmande” och ”exotiska”.

Som framgår ovan är situationen speciell när det gäller tre av förnamnen, nämligen *Diane*, *Julie* och *Carrie*. Förnamnet *Diane* bevaras i en svensk titel i SveMT och förs in i en annan, medan *Julie* bevaras i en svensk titel och stryks i en annan. I en romantitel i EngKT ingår förnamnet *Carrie*, men inte i den motsvarande titeln i SveMT. Däremot tillkommer samma förnamn i en annan svensk titel trots att *Carrie* inte förekommer i den motsvarande romantiteln i EngKT.

I SveOT är det däremot uteslutande fråga om bekanta ”svenska förnamn”, nämligen *Annika*, *Barbro*, *Birgitta*, *Helena*, *Lisbeth*, *Maria*, *Marianne*, *Monica* och *Ragnhild*. Kanske är dessa ett medel för att öka de kvinnliga mottagarnas möjligheter att identifiera sig med personerna (jfr Widmark 1982:21; Nord 1993:150 med fotnot 53). I detta sammanhang är det intressant att personnamn i rubriker till matrecept på svenska vanligen är ”helt ordinära svenska namn” med exempel som *Märta*, *Malin* och *Elsa* (Nordman 2004:122).

Det visar sig alltså att å ena sidan bevaras en del ”främmande förnamn” i SveMT – och ytterligare några tillkommer rentav. Å andra sidan avlägsnas vissa sådana förnamn i de svenska motsvarigheterna till romantitlar i EngKT. Slutsatsen blir därför att titelproducenterna bakom delmaterialet SveMT inte följer en enda norm när det gäller namnen på de sjuksköterskor som omtalas med förnamn. Inte heller blivande översättare av svenska Harlequinromaner får helt entydiga rekommendationer när det gäller engelska namn i romantitlarna. De blivande översättarna får följande information:

[d]e engelska namnen behålles, såvida de inte för ett svenskt öra låter mycket främmande (eller är svåra att uttala). I så fall kan de ersättas med enklare engelska namn (Hemmungs Wirtén 1998:122).¹

---

¹ Samma rekommendation för översättare inom Harlequinförlaget återges i Lindqvist (2002:85), även om det finns mindre skillnader mellan de båda återgivandena. Jfr Hemmungs Wirténs återgivande ovan med Lindqvists här: ”De engelska namnen behålles. Såvida de inte för ett svenskt öra låter mycket främmande (eller är svåra att uttala). I sådana fall kan de ersättas med enklare engelska namn.” Hemmungs Wirtén citerar enbart dessa rekommendationer om namnval, medan Lindqvist återger en längre passage ur rekommendationerna där även kravet på innehållsmässig logik i de översatta Harlequinromanerna betonas.

När det gäller förnamn och sjuksköterskor är däremot bilden beträffande delmaterialet SveOT helt klar; titelproducenterna använder uteslutande ”svenska förnamn”.

Som Dorothea Hygrell påpekar är ”främmande namn” inte ovanliga eller oväntade i litterära texter och de ”brukar inte störa läsoplevelsen” (Hygrell 1997:98). Kanske är det lättare för mottagaren att acceptera ”främmande namn” i den tillhörande texten än i en viss romantitel. Utifrån Christiane Nordts teoribildning utgör titlar och överskrifter en egen texttyp (med olika undertyper), och titlar och överskrifter har sina kommunikativa funktioner, såväl obligatoriska som möjliga (se avsnitt 4.3 ovan). Frågan är om ”främmande förnamn” underlättar eller försvårar för att de aktuella funktionerna ska komma till uttryck. Den inte entydiga bild som visar sig för SveMT kan därför tolkas som att titelproducenterna är osäkra på om nackdelarna eller fördelarna med ”främmande förnamn” överväger. Bilden kan också tolkas som att gränsen mellan ”svenska” och ”främmande förnamn” är vag och att titelproducenterna är osäkra på hur mottagarna av titlarna i delmaterialet SveMT bedömer ett visst förnamn.

7.1.2.2. Egennamn och läkare

Läkarna i romantitlarna benämns på fem olika sätt. Den första möjligheten är att de omtalas med enbart en yrkestitel: *doctor*, *physician* eller *surgeon* respektive *doktor*, *läkare* eller *kirurg*, eventuellt med ytterligare specificering i form av framförståld(a) och/eller efterståld(a) bestämning(ar), t.ex. *Desert surgeon*. Inga andra medicinska specialiteter än kirurgi förekommer, en specialitet som ger möjlighet att skildra dramatiska skeenden i läkar- eller sjuksköterskeromaner (jfr Landqvist 2005: 190 med anförd litteratur). Den andra möjligheten är en yrkestitel plus förnamn, eventuellt med ytterligare specificering i form av bestämning(ar). Den tredje möjligheten är att titelproducenten använder yrkestitel plus efternamn, eventuellt med ytterligare specificering i form av bestämning(ar). Den fjärde möjligheten är att en läkare omtalas med yrkestitel, förnamn och efternamn: *Doctor Mary Courage*. Den femte och sista möjligheten innebär ett sammansatt substantiv med *-läkare* som efterled: *Vildmarksläkaren*. Fördelningen på de fem möjligheterna visas i tabell 6 nedan.

TABELL 6. Benämningar på läkare i EngKT, SveMT och SveOT

Benämningar	EngKT (n = 130)	SveMT (n = 130)	SveOT (n = 28)
yrkestitel	20	17	1
yrkestitel + förnamn	5	5	–
yrkestitel + efternamn	2	–	–
yrkestitel + förnamn + efternamn	1	–	
sammansättning med -läkare som efterled	–	1	–
Totalt	28	23	1

Av tabell 6 framgår att i både EngKT och SveMT benämns läkare företrädesvis med en yrkestitel, t.ex. i titelparet *The physicians* – *Läkarnas maktkamp*, liksom i det enda belägget för läkare i SveOT: *En läkares dilemma*. Antalet belägg för denna möjlighet uppgår till 20 av totalt 28 i EngKT respektive 17 av sammanlagt 23 i SveMT.

Samtliga belägg för kombinationen av yrkestitel och förnamn gäller kvinnliga läkare, bl.a. *A doctor called Caroline* – *Doktor Caroline* och *A surgeon called Amanda* – *Doktor Amanda*. Här uppträder alltså en kvinnlig kirurg, om än enbart i EngKT. Detta är något oväntat, eftersom kvinnliga läkare i Vita serien vanligen är inriktade på gynekologi eller pediatrik (se Landqvist 2005:190 med anförd litteratur).

Det finns endast två belägg för en yrkestitel tillsammans med ett efternamn: *Young doctor Goddard* och *Calling doctor Iver*. Möjligen kan man våga anta att det här är fråga om två manliga läkare.

Förutom specificering av en läkare genom att specialiteten kirurgi anges kan titelproducenten ange egenskaper eller omständigheter som är mer eller mindre fast knutna till läkaren i fråga. Exempel är *Doctor accused* i EngKT, *Kirurgen och kärleken* i SveMT samt titelparet *New doctor at Coombarra Creek* – *Den nye doktorn* (se vidare avsnitt 7.1.3 nedan).

Både för de engelska och svenska romantitlarna i mitt material tycks normen alltså främst vara att läkare i titlarna, och då läkare som antagligen till största delen är män, vanligen omtalas utan att egennamn kommer till användning. I stället preciseras deras personer genom karakteriserande egenskaper eller speciella omständigheter. Undantag är de läkare i materialet som helt klart är kvinnor. Liksom sjuksköterskor omtalas kvinnliga läkare mestadels med förnamn och en yrkestitel, kanske i syfte att öka de kvinnliga mottagarnas möjligheter att identifiera sig med dem (jfr Widmark 1982:21). Det enda undantaget är *Doctor Mary Courage* i EngKT. Denna kvinnliga läkare får dock inte behålla

sitt efternamn i SveMT: *Doktor Marys öde* (se vidare avsnitt 8.2 nedan om appellfunktionen utifrån tematisk referens).

Vad gäller ”främmande förnamn” är bilden delvis en annan än för sjuksköterskorna i underavsnitt 7.1.2.1 ovan, eftersom det endast är en kvinnlig läkare vars förnamn inte ingår i den motsvarande titeln i SveMT. Läkarna *Amanda*, *Caroline*, *Lucy*, *Mary* och *Holly* uppträder i både EngKT och SveMT, medan *Jamie* endast uppträder i EngKT. Efternamnen på de båda, sannolikt manliga, läkarna i EngKT, *doctor Goddard* och *doctor Iver*, återges inte i de motsvarande titlarna i SveMT: *Det svåra året* och *Romans i vitt*. Kanske är orsaken att efternamnen *Goddard* och *Iver* bedöms vara alltför ”främmande” för de svenskspråkiga läsarna. Samma förklaring kan vara aktuell när det gäller *Doctor Mary Courage*, som på svenska kallas *Doktor Mary*.

7.1.3. Explicit värdering

Som framkommer i avsnitt 7.1 ovan studerar jag kategorin Explicit värdering utifrån uttryck för kärleksrelationer samt personer som är anställda inom vården. Kategorin Explicit värdering uttrycks genom värderande adjektiv, substantiv med känslolägg samt verb med känslolägg. Ett exempel på var och en av de tre möjligheterna är *Älskade syster*, *Kärlek med komplikationer* och *Att våga älska* i SveMT.

Tabell 4 i avsnitt 7.1 ovan visar för det första att antalet belägg för kategorin Explicit värdering för att uttrycka den expressiva funktionen är klart större i delmaterialet SveMT med 68 belägg mot 27 för EngKT och att antalet i SveOT endast är fem. Tabellen visar för det andra att substantiv med känslolägg dominerar klart i samtliga delmaterial, att värderande adjektiv kommer därefter, och att sådana uppträder i EngKT och SveMT, och att verb med känslolägg är mest sällsynta och enbart förekommer i SveMT. Givetvis har antalet språkliga uttryck för tematisk referens vad gäller kärleksrelationer betydelse för skillnaden mellan EngKT och SveMT, både i fråga om antalet belägg generellt och i fråga om antalet belägg för substantiv med känslolägg (se avsnitt 6.2 ovan).

En granskning av de aktuella titlarna avslöjar att det finns paralleller i vissa titelpar, t.ex. *Heart of a nurse* – *Hjärtats röst*, där substantiven *heart* och *hjärta* är bildliga uttryck för begreppet ’kärlek’. I andra titelpar är situationen inte sådan, t.ex. *Nurse Hilary* – *Syster Hilary och kärleken*, där enbart titeln i SveMT innehåller ett substantiv med känslolägg. Granskningen visar vidare att det, liksom i fråga om tematisk

referens i avsnitt 6.2 ovan, finns både titlar som innehåller två språkliga uttryck för den expressiva funktionen och titlar som saknar sådana uttryck. Exempelvis innehåller *Sviken kärlek* i SveMT både ett värderande adjektiv och ett substantiv med känslolnnehåll medan motsvarigheten *Nurse in the valley* i EngKT saknar sådana språkliga uttryck.

Åtta titlar i SveMT, vilka innehåller adjektivattribut som bestämmer ett av substantiven *läkaren* eller *kirurgen*, får sägas bilda en egen undergrupp i fråga om värderande adjektiv. Läkaren i fråga karakteriseras på följande sätt: *den arrogante, bistre* (2 belägg), *envise, gåtfulle, hemlighetsfulle, motsträvige* och *otursförföljde läkaren eller kirurgen*. Inte i någon av de motsvarande romantitlarna i EngKT ingår liknande värderande adjektiv, och dessutom förekommer inte ens några läkare i dessa engelskspråkiga titlar. Tre exempel är titelparen *Nurse on Livingstone Ward – Den arrogante läkaren*, *Sister on Musgrave Ward – Den bistre kirurgen* samt *Accident call – Den otursförföljde läkaren*.

I förhållande till de engelska titlarna har titelproducenterna bakom SveMT både genomfört ett fokusförskjutning när det gäller tematisk referens (se avsnitt 6.1.2.1 ovan) och använt värderande adjektiv om de läkare som bedöms. De värderande adjektiven är knappast entydigt smickrande, men läkare – och sjuksköterskor – i Vita serien kan ha mindre svagheter eller begå smärre misstag. I princip är de dock människor med efterföljansvärda egenskaper och beteenden (se Landqvist 2005:190 med anförd litteratur). Enligt min bedömning har dessa adjektivattribut dessutom en appellfunktion, vilket diskuteras i avsnitt 8.3 nedan.

Utifrån det som har sagts i det här avsnittet använder titelproducenterna bakom SveMT således oftare språkliga uttryck för att meddela explicita värderingar än titelproducenterna bakom EngKT. Med tanke på att sådana uttryck får sägas vara mindre vanliga i SveOT kan titelproducenterna bakom titlar på Vita serien-romaner, som är översatta från engelska till svenska, dessutom sägas följa en något annorlunda norm än titelproducenterna bakom svenska originaltitlar i serien. Ett indicium är de nyss diskuterade åtta titlarna i SveMT där titelproducenter använder värderande adjektiv om läkare men där varken adjektiven eller läkarna återfinns i de motsvarande titlarna i EngKT.

7.2. Den expressiva funktionen utifrån Identifiering, Bindning och Explicit värdering

Delstudien av den expressiva kommunikativa funktionen gäller således kategorierna Identifiering, Bindning och Explicit värdering. Sammanfattningsvis visar tabell 4 i avsnitt 7.1 ovan att det är ungefär dubbelt så vanligt att språkliga uttryck för de tre kategorierna uppträder i delmaterialet SveMT jämfört med delmaterialet EngKT. Antalet belägg uppgår till 109 respektive 53. De 16 beläggen för delmaterialet SveOT får sägas vara ett ganska blygsamt antal. Det totala antalet belägg för hela materialet är därmed 178, men detta innebär inte att den expressiva kommunikativa funktionen kommer till uttryck i 178 av hela materialets 288 romantitlar.

Liksom i fråga om den referentiella funktionen i kapitel 6 ovan finns det titlar som innehåller två belägg för de aktuella kategorierna. Som framgår i avsnitt 7.1.1 ovan finns det två romantitlar i SveMT som var och en innehåller två uttryck för kategorin Identifiering. Vidare finns det en titel i EngKT och en i SveMT, vilka båda innehåller ett uttryck för Identifiering och ett för Bindning: *Come home, nurse Jenny* och *Lyssna på mitt hjärta* (imperativform plus förnamn respektive imperativform plus poss. pron. 1 pers. sg). Den vanligaste kombinationen är emellertid ett uttryck för kategorin Bindning (genom förnamn på en anställd inom vården) och ett för kategorin Explicit värdering (genom ett substantiv med känslolag eller ett värderande adjektiv), t.ex. *Syster Jill finner lyckan* i SveMT. Denna kombination noteras för 6 belägg i EngKT, 17 i SveMT och 4 i SveOT. Också om man tar hänsyn till denna ”dubbla bokföring” i ett antal titlar, så uppträder språkliga uttryck för den expressiva funktionen i ett större antal av de svenska romantitlarna i SveMT än i de engelska originaltitlarna i EngKT. Antalet romantitlar i fråga uppgår till 89 i SveMT mot 50 i EngKT, vilket får sägas vara en klar kvantitativ skillnad.

När det gäller de tre undersökta kategorierna visar sig följande mönster. Det är mycket ovanligt att kategorin Identifiering kommer till uttryck i delmaterialen, medan Bindning noteras för ett jämförelsevis mycket större antal belägg: totalt 9 jämfört med 69. Kategorin Bindning kommer i stort sett till uttryck enbart genom att titelproducenterna omtalar många sjuksköterskor – och några få läkare – med förnamn. För hela materialet noteras kategorin Explicit värdering för det största antalet förekomster med 100 av totalt 178 belägg för den expressiva kommunikativa funktionen.

I fråga om SveMT är Explicit värdering den klart vanligaste av de undersökta kategorierna med 68 av totalt 109 belägg. Situationen beträffande EngKT är däremot något annorlunda, eftersom kategorierna Bindning och Explicit värdering där noteras för ungefärligen lika många belägg med 25 respektive 27 av de totalt 53 beläggen. När det gäller SveOT är Bindning vanligare än Explicit värdering med 9 respektive 5 av de totalt 16 beläggen i delmaterialet för den expressiva funktionen.

Resultaten beträffande materialet som helhet visar att titelproducenterna bakom de tre delmaterialen sällan ger uttryck för kategorin Identifiering, medan de oftare ger uttryck för kategorin Bindning. Detta görs främst genom att titelproducenterna omtalar anställda inom vården med förnamn. På de här båda punkterna kan det därmed finnas gemensamma normer som titelproducenter bakom titlar på engelska och svenska läkar- eller sjuksköterskeromaner följer. Skillnaden mellan EngKT och SveMT när det gäller förekomsten av kategorin Explicit värdering är svårare att förklara. Enligt min mening finns det inte tillräckligt underlag för att säkert avgöra om den större förekomsten i SveMT är ett utslag av att titelproducenterna bakom delmaterialet medvetet tillämpar en annan norm än titelproducenterna bakom EngKT eller om skillnaden mellan delmaterialen beror på att enskilda titelproducenter bakom SveMT mer flitigt utnyttjar de aktuella möjligheterna för att uttrycka den expressiva funktionen (jfr Lindqvist 2002:77).

7.3. Den expressiva funktionen: funktionalitet och lojalitet

Vad gäller den expressiva kommunikativa funktionen måste översättare, såsom framkommer i inledningen till kapitel 7 ovan, vara särskilt vaksamma på de(t) perspektiv som titelproducenten bakom originaltexten uttrycker och de konsekvenser de(t) kan ha för översättarens arbete. Titelproducenterna bakom romantitlarna i SveMT får sägas ta hänsyn till perspektiv(en) i de engelska titlarna genom att det finns en likartad användning av kategorierna Identifiering och Bindning i SveMT och EngKT. I de här fallen är det således lojaliteten mot sändaren i den ursprungliga kommunikationssituationen som prioriteras.

Den flitigare användningen av förnamn vid referenser till sjuksköterskor – liksom den delvis genomförda anpassningen av ”främmande förnamn” på sjuksköterskor – i delmaterialet SveMT kan däremot sägas vara verktyg för titelproducenterna för att visa hänsyn mot mottagaren i målspråkskulturen. Även de många förnamnen vid referenser till sjuksköterskor i SveOT, vilka uteslutande är ”svenska förnamn”, talar för att

titelproducenterna bakom SveMT i det här fallet prioriterar romantitlarnas funktionalitet i målspråskulturen framför lojalitet mot titelproducenterna bakom originaltitlarna i EngKT. Den flitigare användningen av förnamn i svenska titlar samt anpassningen av ”främmande förnamn” kan sägas vara utslag av en strävan efter att de svenskspråkiga romantitlarna ska vara funktionella i målspråskulturen genom att de får en lokal förankring. Mer svårbedömda är de tillkommande ”exotiska förnamnen” i titlar i SveMT. Kanske är också dessa ett medel för titelproducenterna bakom titlarna på de svenska översatta romanerna att skapa funktionella romantitlar i målspråskulturen, men då genom exotism i stället för lokal förankring: mottagaren ska lockas att läsa den tillhörande texten (jfr Lindqvist 2002:77 samt se avsnitt 8.2.1 nedan om exotiska uttryck och appellfunktionen).

I fråga om kategorin Explicit värdering använder titelproducenterna bakom SveMT denna möjlighet ungefär dubbelt så mycket som titelproducenterna bakom EngKT. Förklaringen är främst en större förekomst av substantiv med känslolägg och värderande adjektiv. Det tydligaste exemplet på den senare möjligheten gäller värderande adjektiv som används om åtta läkare i SveMT, men där varken läkarna eller adjektiven uppträder i EngKT. Det större antalet belägg för Explicit värdering i SveMT kan därför innebära att perspektivet eller perspektiven i de aktuella svenskspråkiga titlarna delvis blir annorlunda än i motsvarande titlar i EngKT. Lojaliteten mot titelproducenterna bakom originaltitlarna i EngKT får således stå tillbaka för funktionaliteten i målspråskulturen. Det är dock oklart ifall denna skillnad mellan EngKT och SveMT är betingad av att titelproducenterna bakom SveMT på detta sätt medvetet visar hänsyn till mottagarna av romantitlarna i detta delmaterial – och tillämpar en annan norm i fråga om språkliga uttryck för kategorin Explicit värdering – eller om det är fråga om olika titelproducenters individuella preferenser.

8. Appellfunktionen

Den följande beskrivningen av appellfunktionen (ty. *die Appellfunktion*, eng. *the appellative function*) bygger på Nords presentation av denna (1993:143–186, 206–207, 237–239, 1995:278–279).

Genom den obligatoriska fatiska kommunikativa funktionen etableras en första kontakt mellan en titel eller överskrift och en eller flera möjliga mottagare (se avsnitt 5.3 ovan). Denna första kontakt ska normalt utvecklas, eftersom en titel eller överskrift i de allra flesta fall inte enbart ska meddela att en viss titel eller överskrift existerar utan den ska också få mottagaren i kommunikationssituationen att intressera sig för den tillhörande texten och vilja ta del av den. Den kommunikativa funktion som ska skapa detta intresse är appellfunktionen (jfr Rothe 1986:85; Bouchehri 2008:34). Genom den här funktionen kan sändaren bakom en titel eller överskrift dessutom försöka få mottagaren att uppfatta den tillhörande texten på ett visst sätt.

Liksom den referentiella och den expressiva funktionen är appellfunktionen inte någon obligatorisk kommunikativ funktion. Som exempel på titlar och överskrifter som saknar uttryck för denna funktion nämner Nord ett tyskt rimlexikon med titeln *Allgemeines deutsches Reimlexikon*. Det krävs att mottagaren redan har ett intresse för den tillhörande textens tema, dvs. tyska rim, för att denne ska intressera sig för detta lexikon, eftersom titeln inte uttrycker någon appell.

I likhet med bland annat reklamannonser och andra texter som syftar till marknadsföring av produkter eller tjänster ska titlar och överskrifter leda till ett visst förhållningssätt eller handlingssätt hos mottagaren (jfr Rothe 1986:105). Appellfunktionen hos titlar och överskrifter uttrycks dock indirekt, och således sägs det inte explicit att mottagaren ska läsa eller köpa den tillhörande texten, i det här fallet en viss läkar- eller sjuksköterskeroman. Mottagaren i kommunikationssituationen intar alltså en central roll när det gäller appellfunktionen (jfr Rothe 1986:115). Om mottagaren inte är beredd att ”spela med”, så realiseras inte funktionen:

ihre [dvs. mottagarnas] Bereitschaft zum ”Mitspielen” soll durch den Titel geweckt werden (Nord 1993:144).

Appellfunktionen kan komma till uttryck i tre huvudformer, varav två utgår från de båda andra möjliga kommunikativa funktionerna ovan, dvs. den referentiella funktionen och den expressiva funktionen. Den tredje huvudformen genom vilken appellfunktionen uttrycks är med hjälp av poetisk-retoriska medel.

Under vissa omständigheter kan appellfunktionen uttryckas genom aspekter på samtliga tre underfunktioner till den referentiella funktionen, dvs. metakommunikativ referens, tematisk referens och metalingvistisk referens (se avsnitt 6.1 ovan). Appellfunktionen utifrån tematisk referens i titlar och överskrifter har i sin tur två underfunktioner. Den första av dem syftar till att göra mottagaren intresserad av att läsa och/eller köpa den tillhörande texten, dvs. en typ av information eller marknadsföring. Syftet med den andra underfunktionen är att styra mottagarens uppfattning(ar) och tolkning(ar) inför läsningen av den tillhörande texten, dvs. en typ av instruktion eller påverkan.

Vidare kan appellfunktionen, under vissa omständigheter, uttryckas genom aspekter på de tre underfunktionerna till den expressiva funktionen. Det handlar således om uttryck för sändarens inställningar till den aktuella kommunikationssituationen, uttryck för sändarens inställning till textreferenser samt uttryck för sändarens inställning till den tillhörande texten och dess effekt(er) (se inledningen till kapitel 7 ovan).

Slutligen kan appellfunktionen komma till uttryck genom poetisk-retoriska medel, vilka kan vara lingvistiska eller paralingvistiska. Sådana medel används för att en titel eller överskrift ska vara övertygande och slagkraftig, och ibland åstadkoms detta utan att mottagaren är medveten om den inverkan som titeln eller överskriften har på honom eller henne.

När det gäller appellfunktionen ska översättare sträva efter att språkliga uttryck för funktionen i en titel eller överskrift även riktar sig till mottagaren som tar del av den översatta titeln eller överskriften i den då aktuella kommunikationssituationen. Också här gäller det således för översättaren att om möjligt åstadkomma en översättning som är både funktionell för mottagaren i målspråskulturen och lojal mot sändaren i källspråskulturen.

8.1. Tematisk referens, expressivitet och poetisk-retoriska medel

I delundersökningen av appellfunktionen i mitt material beaktar jag de olika språkliga medel som jag bedömer kan sägas uttrycka appellfunktionen när det gäller alla tre huvudformerna för att uttrycka denna. Det

handlar för det första om den referentiella funktionen, då i form av tematisk referens och med informerande respektive instruerande syfte. Det handlar för det andra om appellfunktionen utifrån expressivitet, och det handlar för det tredje om poetisk-retoriska medel för att uttrycka appellfunktionen. Till var och en av de tre huvudformerna förtecknar Nord ett förhållandevis stort antal språkliga verktyg som kan – men för den skull inte nödvändigtvis måste – realisera appellfunktionen i titlar och överskrifter.

En översikt av antalet belägg för de tre huvudformerna i vart och ett av delmaterialen återfinns i tabell 7 nedan. Tabellen – liksom översikter i vissa andra tabeller i kapitel 7 och 8 ovan – kan ge ett intryck av att den aktuella klassificeringen är gjord utan några avgränsningsproblem, men så är naturligtvis inte fallet. Även Christiane Nord understryker att de kvantitativa resultat som hon redovisar för appellfunktionen i sitt material, och för övrigt även beträffande flertalet andra kommunikativa funktioner, inte är att betrakta som objektiva i naturvetenskaplig mening (ty. *im Naturwissenschaftlichen Sinne*). Detta blir emellertid särskilt tydligt i fråga om appellfunktionen, som är så fast knuten till mottagaren i den aktuella kommunikationssituationen (Nord 1993:146). Olika läsare gör olika bedömningar och forskaren får därför försöka finna någon slags ”gemensam nämnare” (ty. *”gemeinsamen Nenner”*). Detta uttrycker Nord på följande sätt:

Appellativ ist das, was möglichst viele in der Frage kommenden Adressaten anspricht (Nord 1993:239).

Appeller är således språkliga medel som så många som möjligt av de avsedda mottagarna uppfattar som appeller.

TABELL 7. *Appellfunktionen utifrån tematisk referens, utifrån expressivitet samt genom poetisk-retoriska medel i EngKT, SveMT och SveOT*

<i>Appellfunktionen utifrån/genom</i>	<i>EngKT (n = 130)</i>	<i>SveMT (n = 130)</i>	<i>SveOT (n = 28)</i>
Tematisk referens	47	106	15
Expressivitet	17	36	5
Poetisk-retoriska medel	29	48	11
<i>Totalt</i>	<i>93</i>	<i>190</i>	<i>31</i>

Var och en av de tre huvudformerna för att uttrycka appellfunktionen behandlas i ett separat avsnitt nedan. I avsnitt 8.2, 8.3 och 8.4 presen-

teras och exemplifieras även, utifrån Nord (1993), de språkliga kategorier som jag bedömer är aktuella för att uttrycka appellfunktionen i mitt undersökningsmaterial. Jag diskuterar appellfunktionen i materialet ur ett mer övergripande perspektiv i avsnitt 8.5. Därefter följer avsnitt 8.6, som ägnas funktionalitet och lojalitet vid översättning i fråga om appellfunktionen.

8.2. Appellfunktionen utifrån tematisk referens

Appellfunktionen kan alltså realiseras utifrån den referentiella funktionen, bland annat genom tematisk referens till den tillhörande texten. Av tabell 7 i avsnitt 8.1 ovan framgår att antalet belägg i SveMT uppgår till 106 gentemot 47 i EngKT och att antalet belägg för SveOT uppgår till 15. Bakom dessa siffror döljer sig ett antal olika delresultat.

Som framgår av inledningen till detta kapitel finns det till appellfunktionen utifrån tematisk referens två underfunktioner. För det första kan den tematiska referensen fungera som en appell genom att informera om temat för eller innehållet i den tillhörande texten på ett sätt som verkar attraktivt för mottagaren i kommunikationssituationen, dvs. en form av information (*informerande syfte*). För det andra kan den tematiska referensen fungera som en appell, eftersom den gör det möjligt för sändaren i kommunikationssituationen att ange för mottagaren hur informationen i den tillhörande texten ska – eller i alla fall bör – tolkas, dvs. en form av instruktion (*instruerande syfte*). De båda underfunktionerna behandlas i avsnitt 8.2.1 och 8.2.2 nedan.

8.2.1. Tematisk referens med informerande syfte

Till underfunktionen att informera om temat eller innehållet i den tillhörande texten på ett attraktivt sätt förtecknar Christiane Nord totalt elva olika språkliga medel (Nord 1993:149–160). Sju av dem är aktuella för mitt material: Tematisering av mottagarens situation, Ord med laddning, Exotiska uttryck, Gåtfulla uttryckssätt, Dikotomier, Vaghet samt Anspelningar (ty. *Thematisierung der Empfängersituation, Reizwörter, Exotismen, Rätsel, Dichotomien, Vagheit, Anspielungen*).¹ En översikt

---

¹ De övriga fyra kategorierna är Brott mot kommunikationskonventioner, Polysemi, Oxymoron och ”Anekdoter” (ty. *Verletzung von Kommunikationskonventionen, Polysemien, Oxymora, ”Anekdoten”*; se Nord 1993:149–160). Jfr Rothe (1986:

av antalet belägg för de olika kategorierna i delmaterialen återfinns i tabell 8 nedan. Efter denna presenteras de sju kategorierna och uppgifterna i tabellen kommenteras.

TABELL 8. *Appellfunktionen utifrån tematisk referens: kategorier med informerande syfte i EngKT, SveMT och SveOT*

<i>Kategorier</i>	<i>EngKT</i> (<i>n = 130</i>)	<i>SveMT</i> (<i>n = 130</i>)	<i>SveOT</i> (<i>n = 28</i>)
Tematisering av mottagarens situation	3	1	6
Ord med laddning	21	42	4
Exotiska uttryck	5	36	–
Gåtfulla uttryckssätt	9	5	2
Dikotomier	1	2	–
Vaghet	–	10	–
Anspelningar	3	–	–
<i>Totalt</i>	<i>42</i>	<i>96</i>	<i>12</i>

Av tabell 8 framgår att appellfunktionen utifrån tematisk referens med informerande syfte är mycket vanligare i SveMT med 96 belägg mot 42 i EngKT. Antalet belägg för SveOT uppgår till 12. Det redskap som titelproducenterna bakom SveOT flitigast utnyttjar är Tematisering av mottagarens situation, medan titelproducenterna bakom EngKT och SveMT särskilt använder Ord med laddning. I SveMT noteras även Exotiska uttryck för ett jämförelsevis stort antal belägg. Övriga kategorier noteras för ett i sammanhanget mindre antal belägg, allra högst tio för en enskild kategori.

Tematisering av mottagarens situation

En titel eller överskrift som uttrycker kategorin Tematisering av mottagarens situation beskriver en situation eller textvärld som kan jämföras med – eller som är identisk med – den situation där titeln eller överskriften tas emot av mottagaren (Nord 1993:149). Tematisering av mottagarens situation uppnås genom att titeln eller överskriften beskriver vardagliga handlingar, hänvisar till veckodagar och årstider, behandlar problem som är typiska för mottagarna osv. (Nord 1993:149).

75–79) om möjligheten att klassificera språkliga uttryck som oxymoron kontra som metaforer, metonymier, allegorier och personifieringar.

Som visas i tabell 8 är antalet belägg för kategorin litet i materialet som helhet, totalt tio. Dessutom krävs det, enligt min bedömning, att mottagaren antingen själv arbetar inom vården eller av andra skäl har erfarenheter av verksamhet inom vården. Om så inte är fallet, erbjuder de aktuella titlarna knappast tematiseringar av mottagarens situation. De tydligaste exemplen på kategorin Tematisering av mottagarens situation bedömer jag finns i delmaterialet SveOT med exempelvis *En tablett till natten* och *Natt på sjuan* med hänvisningar till en vardaglig handling respektive en tidpunkt.

Ord med laddning

Ord med laddning i titlar och överskrifter anger grundläggande mänskliga förhållanden och känslor som kan vara aktuella för mottagarna i kommunikationssituationen. Några exempel är kärlek och erotik, liv och död, brott och straff, religion samt våld och krig (Nord 1993:150; jfr Rothe 1986:90–96, 106–107 samt Lindqvist 2002:77 om adjektivattributen *het*, *farlig* och *vild* i titlar på Harlequinromaner).

Som framgår av avsnitt 6.1.1 ovan är referenser till kärleksrelationer relativt vanliga i romantitlarna i delmaterialet SveMT, medan de inte är lika vanliga i de båda andra delmaterialen. Dessa tematiska referenser fungerar också som appeller för att ge de tänkta läsarna lockande information om innehållet i de tillhörande romanerna. Exempel erbjuder titlarna *Nurse Autumn's secret love* i EngKT och *Kärleksbesvär* i SveMT, där mottagarna antagligen undrar vem som är föremålet för den hemliga kärleken respektive vilka slags komplikationer kärleksrelationen i fråga medför.

Exotiska uttryck

Exotiska uttryck i titlar och överskrifter beskrivs av Nord som ”kultursignaler” (ty. *Kultursignale*), vilka visar att det finns ett kulturellt avstånd mellan den tillhörande textens värld och mottagarens värld. Som exotiska uttryck räknas namn på främmande länder, främmande egenamn och främmande realiauppgifter (Nord 1993:153; jfr Lindqvist 2002:77 om exotiska namn i titlar på Harlequinromaner).

Det finns inte några ”främmande förnamn” i EngKT (jfr dock Nedrelid 2008:138–139 om definitioner av amerikanska förnamn kontra norska). Vidare är det svårt att bedöma eventuella ”exotiska geografiska an-

givelser” beträffande det engelskspråkiga delmaterialet. Det är oklart var de enskilda titlarna och tillhörande romanerna är tillkomna. Ur ett brittiskt perspektiv kan orten i titeln *Nurse in Las Vegas* ange en ”exotisk plats”, medan bedömningen kan vara en annan ur ett amerikanskt perspektiv. Som belägg för kategorin Exotiska uttryck i EngKT räknar jag därför mer eller mindre precisa geografiska angivelser som sannolikt inte hänvisar till engelskspråkiga nationer. Antalet belägg är fem, och två tydliga exempel är *North Sea nurse* och *Nurse in Las Palmas*.

Som framgår av underavsnitt 7.1.2.1 ovan är det inte utan problem att avgöra vad som är ”främmande namn” i SveMT. Som belägg för den här kategorin räknar jag för det första ”främmande förnamn” på sjuksköterskor och läkare i SveMT. Som framkommer i underavsnitt 7.1.2.1 och 7.1.2.2 ovan uppgår antalet belägg till 25 (sjuksköterskors förnamn) respektive 5 (läkares förnamn). Därtill räknar jag mer eller mindre precisa geografiska angivelser vilka pekar utanför Sverige, t.ex. *Äventyr i Las Palmas* och *Syster Lori i tropikerna* i SveMT. Antalet belägg uppgår till sex i SveMT. Delmaterialet SveOT innehåller inga ”främmande förnamn” eller andra uttryck för kategorin Exotiska uttryck.

Gåtfulla uttryckssätt

Gåtfulla uttryckssätt i titlar och överskrifter ska locka mottagaren att ta del av den tillhörande texten för att få ett svar på den gåta som den aktuella titeln eller överskriften indikerar. En sådan titel eller överskrift ger således inte någon klar information om det tema som behandlas i den tillhörande texten (Nord 1993:155).

I avsnitt 6.2 ovan diskuterar jag 16 titlar i materialet vilka jag anser inte uttrycker sin referentiella funktion på ett fullgott sätt; dessa titlar ger inte någon klar information om innehållet i de aktuella romanerna. Tre av titlarna, en ur varje delmaterial, är *The silver rose bowl*, *Gåtan i paradiset* och *Flygturen*. Med tanke på appellfunktionen kan dessa tre romantitlar, liksom andra titlar som inte heller ger särskilt klar information om innehållet i den tillhörande texten, göra mottagaren nyfiken. Därmed måste mottagaren ta del av den aktuella romanen för att få reda på vilken roll silverskålen spelar, vad gåtan innebär (och var paradiset egentligen är beläget) samt vilken betydelse flygturen har i sammanhanget. Svagheten i fråga om den referentiella funktionen kan därmed bli en styrka vad gäller appellfunktionen.

Dikotomier

Dikotomier i titlar och överskrifter utgörs av motsatspar, främst i form av substantiv och adjektiv. Dikotomier behöver inte vara semantiska motsatspar, men de måste kunna uppfattas som sådana (Nord 1993:156–157; jfr Rothe 1986:60–63 om antiteser). De aktuella titlarna i mitt material är blott tre, en i EngKT och två i SveMT, bland annat *Kärlek eller karriär?*, där lycka i privatlivet ställs mot framgång i arbetslivet.

Vaghet

Vaghet utmärker titlar och överskrifter där exempelvis personliga pronomen uppträder utan att det blir klart i den aktuella titeln eller överskriften vem eller vilka dessa pronomen syftar på. Mottagaren lockas härigenom att ta del av den tillhörande texten för att få information som titeln eller överskriften inte ger (Nord 1993:158).

Som språkliga redskap för kategorin Vaghet räknar jag, utöver personliga pronomen, också förnamn där det inte blir klart i romantiteln vilken roll personen i fråga spelar. Personliga pronomen förekommer enbart i SveMT med fyra belägg. Exempel är *Vi möts igen* samt *Jag behöver dig, Jenny*, där enbart romantitlarna inte klargör vilka personer *vi, jag* och *dig* syftar på. Tre av dessa belägg gäller personliga pronomen i första och andra person singular, vilka alltså också räknas som uttryck för underfunktionen Identifiering till den expressiva funktionen (se avsnitt 7.1.1 ovan). Även ”vaga förnamn”, som kräver att mottagaren tar del av den tillhörande texten för att få klarhet, uppträder endast i SveMT med sex belägg, bland annat *För Jeremys skull, Jag behöver dig, Jenny* samt *Megan hittar hem* (se även avsnitt 6.1 ovan). Titelproducenterna bakom romantitlarna i delmaterialet SveMT använder således kategorin Vaghet mer än titelproducenterna bakom delmaterialet EngKT respektive delmaterialet SveOT.

Anspelningar

Anspelningar i titlar och överskrifter på teman, personer eller handlingar syftar till att ge mottagaren, under förutsättning att denne faktiskt uppfattar anspelningen, intryck av att den aktuella tillhörande texten kommer att ge nya uppgifter om ett ”gammalt” tema (ty. *neue Informationen zu einem ”alten” Thema*). Anspelningar kan göras på myter och

sagor, historiska personer, Bibeln, litterära verk och personer samt kända personer i kulturlivet och det offentliga livet (Nord 1993:159).¹

Det finns tre belägg i materialet för kategorin, samtliga i EngKT. Det är fråga om *Cinderella nurse*, med sin anspelning på sagan om Askungen, samt *Doctor Mary Courage* och *Corridors of healing*.

Romantiteln *Doctor Mary Courage* bör syfta på Bertolt Brechts drama *Mutter Courage und ihre Kinder* (1941), vars engelska titel lyder *Mother Courage and her children* (Encyclopædia Britannica Online). Romantiteln *Corridors of healing* bör vara en anspelning på C.P. Snows roman *Corridors of power* (1964), som utkom på svenska 1967 under titeln *Maktens korridorer* (Libris).² De motsvarande titlarna i SveMT saknar dessa anspelningar: *Cinderella nurse – Rita gör revolt*, *Doctor Mary Courage – Doktor Marys öde* samt *Corridors of healing – Tveksam diagnos*.

8.2.2. Tematisk referens med instruerande syfte

Christiane Nord förtecknar fem olika språkliga medel till underfunktionen för titlar och överskrifter att instruera mottagaren om hur temat eller innehållet i den tillhörande texten ska förstås och tolkas (se Nord 1993:161–165; jfr Lindqvist 2002:77 om ”citat ur den svenska litterära fataburen ...” som titlar på Harlequinromaner). Av de fem språkliga medlen är det två som jag bedömer förekommer i mitt material, nämligen kategorierna Metaforer och Symboler (ty. *Metaphern, Symbole*).³ En översikt av antalet belägg för kategorierna i delmaterialen återfinns i tabell 9 nedan, och efter tabellen presenteras kategorierna och resultaten kommenteras.

---

¹ Jfr även Skyum-Nielsen (1992:295) om allusioner i titlar och överskrifter och Lindqvist (2002:77) om titlar på Harlequinromaner, som inte alluderar ”direkt på men konnoterar en annan titel såsom *Norr om Eden*, *Flickan som visste för mycket* och *En studie i kärlek*” (kursiv stil i originalet).

² Jag tackar professor Mall Stålhammar för informationen om C.P. Snows *Corridors of power*.

³ De övriga tre kategorierna är Karakteriserande egennamn, Sentenser samt Intertextuella referenser till bekanta historier, ämnen etc. (= citat) (ty. *sprechende Namen, Sätzen, intertextuelle Bezüge zu bekannten Geschichten, Stoffen etc.* (= *Zitate*); se Nord 1993:161–165). Svårigheterna att kategorisera ”ting” (ty. *Ding*) som nämns i titlar uppmärksammas av Rothe (1986:188), som diskuterar ifall de ska betraktas som tematisk information, metonymier, symboler eller metaforer.

TABELL 9. *Appellfunktionen utifrån tematisk referens: kategorier med instruerande syfte i EngKT, SveMT och SveOT*

<i>Kategorier</i>	<i>EngKT</i> (<i>n = 130</i>)	<i>SveMT</i> (<i>n = 130</i>)	<i>SveOT</i> (<i>n = 28</i>)
Metaforer	3	9	2
Symboler	2	1	1
<i>Totalt</i>	5	10	3

Av tabell 9 – och tabell 8 i avsnitt 8.2.1 ovan – framgår att det är jämförelsevis mindre vanligt att uttryck för appellfunktionen utifrån tematisk referens med instruerande syfte uppträder i materialet. Tabell 9 visar att flest antal belägg finns i SveMT med 10 av hela materialets totalt 18 belägg. Tabellen visar också att det språkliga verktyg som främst används är metaforer som svarar för 14 av 18 belägg.

Metaforer

Metaforer i titlar och överskrifter framträder ofta som sådana först om mottagaren i kommunikationssituationen har tillgång till den tillhörande texten. Metaforer i titlar och överskrifter kan ge sändaren i kommunikationssituationen möjlighet att styra mottagarens tolkning av den tillhörande texten. Metaforer kan vara konventionaliserade eller nyskapande (Nord 1993:162–163; jfr Rothe 1986:54–60 om metaforer med appellfunktion i titlar och överskrifter).

Nord ger emellertid inte någon explicit definition av kategorin Metaforer i förhållande till metonymier eller liknelser. Däremot ger hon en definition av metonymier (samt personifieringar och omskrivningar utan bildspråk) i förhållande till metaforer och symboler: de förra ställer lägre krav på mottagarens tolkningsförmåga än de senare. Metaforer och symboler har därför ett instruerande syfte, medan metonymier, personifieringar och omskrivningar utan bildspråk tillför stilistiska kvaliteter till titlar och överskrifter (Nord 1993:180).

För att klargöra den eventuella förekomsten av Metaforer i mitt material krävs det en tydligare definition av begreppet 'metafor' än vad Nord (1993, 1995) erbjuder. I likhet med Yvonne Lindqvist studerar jag mitt material som produkter, och jag studerar därmed inte den möjliga översättningsprocessen bakom romantitlarna i delmaterialet SveMT (se avsnitt 2.2 och 4.4 ovan). Därmed undersöker inte heller jag "de fundamentala tankeprocesser som ligger bakom metaforiskt tänkande" (Lind-

qvist 2002:151). För att identifiera bildspråk i titlarna har jag valt att använda mig av Lindqvists tillämpning av det så kallade *lögnskriteriet*:

[n]är det har varit möjligt att identifiera ett källspråks- eller målspråksuttrycks sak- och bildled genom frågan: Är detta sant eller ej?, har uttrycket analyserats som bildligt (Lindqvist 2002:151 med fotnot 150).

Kriteriet kan illustreras med hjälp av titeln *Livets stormar* i SveMT, där en bokstavlig tolkning av nominalfrasen skulle ge en falsk tolkning, eftersom stormar som meteorologiskt fenomen inte kan knytas direkt till livet. Däremot ger en bildlig tolkning en möjlig och trolig tolkning; livet kan innehålla dramatiska händelser som de inblandade människorna kan uppleva som en motsvarighet till stormar i meteorologisk mening.

För att avgränsa metaforer i förhållande till metonymier och liknelser följer jag Lindqvist (2002:153–154), som i sin tur följer definitionerna i *Nationalencyklopedin*. Enligt denna är metaforen ”ett bildligt uttrycksätt där likheten eller inre överensstämmelser motiverar att en företeelse byts ut mot en annan” (Nationalencyklopedin, citerat efter Lindqvist 2002:153). Metonymi innebär att ett språkligt uttryck ersätts med ett annat, och det ersättande uttrycket har en relation till det första uttrycket (Lindqvist 2002:153). Romantiteln *Lyssna på mitt hjärta* i SveMT kan tolkas som en metonymi, där *mitt hjärta* står för *mig*, dvs. personen som uttalar sig i titeln och som uppmanar någon eller några att intressera sig för och engagera sig i personens känsloliv. Liknelser, med både ett utsatt sakled och ett utsatt bildled (Lindqvist 2002:154), förekommer inte i mitt material. I det följande diskuterar jag metaforer i materialet, medan metonymier behandlas i avsnitt 8.4 nedan.

Utifrån tabell 9 ovan framgår att antalet titlar i materialet där Metaforer uppträder uppgår till 14 och att flertalet av dem återfinns i SveMT. Metaforerna avser dels kärleksrelationer, dels dramatiska skeenden, det senare både i allmänhet och inom vården. Exempel på metaforer för kärleksrelationer är *På kurs mot kärleken* i SveMT och *Circles of love* i EngKT. Dramatiska skeenden uttrycks genom bland annat titlarna *Lek med elden* och *Livets stormar* i SveMT. Titlar som *Syster Kathys elddop* och *Syster Paulas mardröm* i SveMT meddelar att de tillhörande texterna antagligen behandlar dramatiska och krävande arbetsuppgifter för de båda sjuksköterskorna. Det är definitivt inte fråga om ett konkret dop genom eld för syster Kathys del (jfr EngKT: *Danger – nurse at work*). Inte heller är det troligt att den tillhörande texten handlar om en konkret mardröm som syster Paula har utan *mardröm* har här en bildlig betydelse (jfr EngKT: *Accused nurse*). Däremot går det inte helt att utesluta, inte utan tillgång till den tillhörande texten, att mardrömmen för syster

Paulas del kan handla om komplikationer i en kärleksrelation i stället för mindre angenäma upplevelser i arbetslivet. I vissa fall är det omöjligt för mottagaren att, enbart utifrån romantiteln, med full säkerhet avgöra ifall en viss metafor avser en kärleksrelation, ett dramatiskt skeende i allmänhet eller ett dramatiskt skeende inom vården (jfr Nord 1992:162–163). Ett exempel är *På en skör tråd* i SveMT, där frågan är ifall romanen handlar om en osäker kärleksrelation, en dramatisk händelse i vardagen eller en patient som befinner sig i ett livshotande tillstånd.

Symboler

Liksom metaforer är symboler (samt allegorier) antingen konventionaliserade eller nyskapande. Medan de konventionaliserade symbolerna och allegorierna oftast kan tolkas med hjälp av enbart den aktuella titeln eller överskriften, kräver de nyskapande att mottagaren faktiskt tar del av den tillhörande texten för att förstå dem (Nord 1993:163–164).

I fråga om kategorin Symboler är fyra romantitlar aktuella, och dessa är fyra av de romantitlar som enligt min bedömning även ger prov på kategorin Gåtfulla uttryckssätt i avsnitt 8.2.1 ovan. Jag anser att de fyra titlarna innehåller symboler, som kräver att mottagaren faktiskt läser den tillhörande texten för att kunna tolka symbolerna – och till fullo förstå de aktuella titlarna. Det handlar om *Flygturen* i SveOT, *The silver rose bowl* i EngKT samt titelparet *The crystal gull – En mås av kristall* i EngKT respektive SveMT. Jag betvivlar att de tillhörande romanerna i fråga ägnas enbart en kortare flygresa eller föremål av silver respektive kristall. I stället tror jag att flygresan och föremålen har symbolisk(a) betydelse(r), men detta eller dessa framgår inte enbart av romantitlarna. Det krävs alltså tillgång till de tillhörande romanerna för att förstå vad flygturen, silverskålen och måsen av kristall i romanernas titlar ”egentligen” representerar (jfr avsnitt 6.1 och 6.3 ovan).

8.3. Appellfunktionen utifrån expressivitet

Genom den expressiva kommunikativa funktionen kan sändaren i en kommunikationssituation i vissa fall även uttrycka appeller, och detta kan göras mer eller mindre explicit. Exempelvis kan kategorierna Identifiering och Bindning i en titel eller överskrift bidra till att väcka intresse för den tillhörande texten, medan sändarens uttryck för kategorin Explicit värdering med hjälp av bland annat ord med känslolägg och värd-

erande adjektiv kan skapa sympatier eller antipatier (se avsnitt 7.1.3 ovan). Självfallet kan dessa reaktioner hos mottagaren inte förutsägas, och i så fall lyckas sändaren inte uppnå någon appellfunktion:

kann der Sender mit diesen Mitteln keine Appellwirkung erzielen (Nord 1993:168–169).

Som tabell 7 i avsnitt 8.1 ovan visar finns det ungefär dubbelt så många förekomster av appellfunktionen utifrån expressivitet i SveMT med 36 belägg mot 17 i EngKT. Delmaterialet SveOT noteras för fem belägg.

När det gäller appellfunktionen utifrån expressivitet anger Christiane Nord fyra språkliga medel som kan realisera denna (Nord 1993:169–171). Av dessa är det två som jag bedömer som relevanta i fråga om mitt material, nämligen Direkt eller indirekt tilltal av läsarna samt Värdering av textreferens (ty. *direkte oder verschlüsselte Anrede an die Leserinnen und Leser, die Bewertung des Textreferens*).¹ En översikt av antalet belägg för de två kategorierna i delmaterialen återfinns i tabell 10 nedan. Därefter presenteras kategorierna och resultaten kommenteras.

TABELL 10. *Appellfunktionen utifrån expressivitet: kategorier i EngKT, SveMT och SveOT*

<i>Kategorier</i>	<i>EngKT</i> <i>(n = 130)</i>	<i>SveMT</i> <i>(n = 130)</i>	<i>SveOT</i> <i>(n = 28)</i>
Direkt eller indirekt tilltal av läsarna	1	6	2
Värdering av textreferens	16	30	3
<i>Totalt</i>	<i>17</i>	<i>36</i>	<i>5</i>

Av tabell 10 framgår att Värdering av textreferens är det klart vanligaste språkliga verktyget när det gäller appellfunktionen utifrån expressivitet. Denna svarar för sammanlagt 49 av de totalt 58 beläggen i materialet som helhet. Kategorin dominerar klart i delmaterialen EngKT och SveMT, och den är den vanligaste också i delmaterialet SveOT, även om det totala antalet belägg för appellfunktionen genom expressivitet är litet i delmaterialet med svenska originaltitlar. Frågan är vad som finns bakom uppgifterna i tabellen.

¹ De övriga två kategorierna är Värdering av texten som helhet och Hänvisning till den (förväntade) känslöverkan hos texten (ty. *die Bewertung des Texts insgesamt, der Verweis auf die (erwartete) Gefühlswirkung des Texts*; se Nord 1993:168–171).

Direkt eller indirekt tilltal av läsarna

Som belägg för kategorin Direkt eller indirekt tilltal av läsarna räknar jag de språkliga uttrycken för kategorin Identifiering i avsnitt 7.1.1 ovan, dvs. personliga pronomen i första och andra person, tilltalsuttryck, hälsningsord och -fraser, imperativformer samt direkta frågor.

Som framkommer i avsnitt 7.1.1 ovan är beläggen för Identifiering få, totalt nio i hela materialet, och jag bedömer att de även har en appellfunktion, som ska locka mottagaren att läsa de aktuella romanerna (jfr exemplen hos Nord 1993:169). Två exempel är de frågeformade titlarna *Kan kärleken segra?* och *Är du mitt öde?* i SveMT.¹ Genom appellfunktionen uppmanar sändaren mottagaren att ta del av de tillhörande texterna. Härigenom kan mottagaren få veta ifall kärleken faktiskt kan segra och vem som åsyftas med det personliga pronomenet *du*. Vad gäller den andra av de båda titlarna kan mottagaren genom att läsa romanen dessutom få klarhet i vad som avses med nominalfrasen *mitt öde* med sitt possessiva pronomen, som inte avslöjar vem talaren är (se avsnitt 8.2.1 om kategorin Vaghet ovan).

Värdering av textreferens

Kategorin Värdering av textreferens uttrycks genom attribut vilka uttrycker värderingar (Nord 1993:170). Ett exempel i mitt material är romantiteln *Sviken kärlek* i SveMT. Som sådana attribut räknar jag även perfekt participformer i EngKT, t.ex. *Doctor accused* och *Doctor deceived*. En närmare granskning av delmaterialen visar en intressant fördelning när det gäller vilka textreferenser som är föremål för värdering med appellfunktion. Här räknar jag för det första med de redan uppmärksammade referenserna i avsnitt 6.1 ovan, dvs. kärleksrelationer, sjuksköterskor, läkare och vårdtagare. För det andra lägger jag till dessa referensen vård, eftersom två titlar i SveMT innehåller referenser med en appellfunktion. Adjektivattributen i romantitlarna *Ett besvärligt fall* och *Tveksam diagnos* gör att mottagaren sannolikt undrar varför fallet är besvärligt och varför diagnosen är tveksam. Förhoppningsvis ger en läsning av de aktuella romanerna svar på dessa frågor. För det tredje finns det ett mindre antal titlar där värderingen av textreferenserna inte

---

¹ Det är värt att notera att frågande rubriker värderas olika av olika bedömare, vilket Marianne Nordman (2000a:204) formulerar på följande sätt: "[s]tilistisk litteratur ger vissa klartecken, medan journalistiskt fokuserade skribenter vänder tummen ner."

går att föra till någon av de nämnda kategorierna, i alla fall inte enbart utifrån romantitlarna. Exempelvis kan adjektivattributet i romantiteln *Lånad tid* i SveOT innebära en värdering av en patients medicinska tillstånd, men det kan också syfta på en kärleksrelation där tiden är begränsad. Dessa titlar för jag till en egen kategori, här kallad Övriga textreferenser. Fördelningen på de olika kategorierna i delmaterialen redovisas i tabell 11 nedan.

TABELL 11. *Värdering av olika kategorier av textreferenser i EngKT, SveMT och SveOT*

<i>Kategorier</i>	<i>EngKT</i> (<i>n = 130</i>)	<i>SveMT</i> (<i>n = 130</i>)	<i>SveOT</i> (<i>n = 28</i>)
Kärleksrelationer	3	11	2
Sjuksköterskor	5	1	–
Läkare	5	9	–
Vårdtagare	–	2	–
Vård	–	2	–
Övriga textreferenser	3	5	1
<i>Totalt</i>	<i>16</i>	<i>30</i>	<i>3</i>

Tabell 11 visar att flertalet belägg för kategorin Värdering av textreferens i SveMT avser kärleksrelationer respektive läkare med tillsammans 20 av 30 belägg. I EngKT är det i stället sjuksköterskor tillsammans med läkare som dominerar med 10 av 16 belägg. Tabellen visar även att det enbart är delmaterialet SveMT som ger prov på samtliga kategorier som jag beaktar i detta sammanhang.

När det gäller kärleksrelationer uttrycker värderingarna vanligen problem av något slag, bl.a. *The reluctant bride* och *Doctor's forbidden love* i EngKT, *Det tveksamma hjärtat*, *Sviken kärlek* och *Vilsegångna hjärtan* i SveMT samt *Det stora sveket* i SveOT. Om sändaren vill locka mottagaren att läsa den tillhörande texten, är det antagligen mer effektivt att romantiteln anger att det finns möjliga problem i en viss kärleksrelation än att den meddelar att relationen i fråga fungerar utan några som helst problem.

Sköterskorna som värderas i titlarna omtalas dels i positiva ordalag, t.ex. *Such devoted sisters*, dels i mindre positiva, t.ex. *Accused nurse*. Adjektivattribut med en positiv laddning kan förstärka de kvinnliga mottagarnas möjliga positiv inställning till de kvinnliga huvudpersonerna i romanerna. Ett exempel är vad sjuksköterskorna i romantiteln *Such devoted sisters* egentligen gör för att bli betecknade som just *hängivna*. Också attribut med en negativ laddning kan öka intresset för att läsa den

tillhörande texten, i det här fallet för att få veta varför sjuksköterskan är anklagad för någonting som inte meddelas redan i romantiteln *Accused nurse*.

De förhållandevis många beläggen för läkare i SveMT i tabell 11 ovan beror till största delen på de tidigare uppmärksammade åtta titlarna där huvudorden *läkaren* respektive *kirurgen* i de aktuella nominalfraserna bestäms av adjektivattribut, som inte är odelat smickrande för de omtalade läkarna (se avsnitt 7.1.3 ovan). Dessa adjektivattribut har en stark appellfunktion. Mottagaren i kommunikationssituationen vill antagligen ta reda på varför sändaren värderar läkaren i fråga som *arrogant*, *bister*, *envis* osv. Den återstående läkaren i SveMT och en läkare i EngKT är nya på sina arbetsplatser, *Den nye doktorn – New doctor at Coombarra Creek*, medan en läkare i EngKT karakteriseras genom sin ålder: *Young doctor Goddard*. Appellfunktionen är svagare än i de föregående titlarna, men mottagaren kan ändå tänkas bli nyfiken på den nye läkaren och den unge doktors förmåga att klara av sina arbetsuppgifter. Alternativt kan mottagaren bli intresserad av möjligheten att kärleksrelationer utvecklas på den aktuella arbetsplatsen när en ny respektive ung läkare är verksam där.

Övriga kategorier i tabell 11 noteras alltså för få belägg. De båda vårdtagarna i SveMT är *berömda* respektive *tysta*, medan beläggen för vård i samma delmaterial gäller problem: *Ett besvärligt fall* och *Tveksam diagnos*. Liksom i fråga om övriga kategorier syftar attributen till att göra mottagaren nyfiken: varför är vårdtagaren *berömd* respektive *tyst* och varför är fallet *besvärligt* och diagnosen *tveksam*?

8.4. Appellfunktionen genom poetisk-retoriska medel

Appellfunktionen kan komma till uttryck genom poetisk-retoriska medel, och sådana bidrar till att en titel eller överskrift blir både lätt att identifiera och slagkraftig – ibland utan att mottagaren är medveten om inverkan av de poetisk-retoriska medel som sändaren använder (Nord 1993:172). I fråga om appellfunktionen genom poetisk-retoriska medel noteras delmaterialet SveMT för klart fler belägg än EngKT, i detta fall 48 mot 29. Värdet för delmaterialet SveOT är mera blygsamt med 11 belägg (se tabell 7 i avsnitt 8.1 ovan).

När det gäller poetisk-retoriska medel förtecknar Christiane Nord sju olika kategorier, varav vissa är försedda med ytterligare uttrycksformer (Nord 1993:173–185). Av dessa är det fem kategorier som är relevanta för min undersökning, nämligen Fonologiska medel, Syntaktiska medel,

Lexikala medel, Citat samt Interpunktions (ty. *Klangmuster, syntaktische Stilfiguren, lexikalische Stilmittel, Musterzitate, Mittel der Interpunktion*).¹ En översikt av antalet belägg för de olika kategorierna i delmaterialen återfinns i tabell 12 nedan. Efter tabellen presenteras kategorierna och resultaten kommenteras.

TABELL 12. *Appellfunktionen genom poetisk-retoriska medel: kategorier i EngKT, SveMT och SveOT*

<i>Kategorier</i>	<i>EngKT</i> (<i>n = 130</i>)	<i>SveMT</i> (<i>n = 130</i>)	<i>SveOT</i> (<i>n = 28</i>)
Fonologiska medel	18	16	4
Syntaktiska medel	7	21	5
Lexikala medel	3	5	–
Citat	1	2	–
Interpunktions	–	4	2
<i>Totalt</i>	<i>29</i>	<i>48</i>	<i>11</i>

Av tabell 12 framgår att appellfunktionen utifrån poetisk-retoriska medel främst realiserar genom kategorin Fonologiska medel, som svarar för 38 av de totalt 88 beläggen i materialet som helhet. Den är dock tätt följd av kategorin Syntaktiska medel med sammanlagt 33 belägg. Fonologiska medel dominerar klart i EngKT, medan fördelningen mellan de båda toppkategorierna är jämnare i de båda svenskspråkiga delmaterialen. De övriga kategorierna i tabell 12 noteras för jämförelsevis få belägg, som mest fem belägg för en enskild kategori, nämligen Lexikala medel i SveMT.

Fonologiska medel

Fonologiska medel, som skapar välljud, kommer till uttryck bland annat genom allitteration, assonans, ljudsymboliska uttryck och slutrim (Nord 1993:173–174; jfr Rothe 1986:51–54). För mitt material är det relevant att uppmärksamma allitteration, assonans och slutrim. Nord definierar inte de aktuella begreppen utan presenterar dem enbart utifrån exempel ur det egna materialet. Inledningsvis måste jag därför göra sådana avgränsningar.

¹ De övriga två kategorierna är Rytmska mönster samt Ortografiska och typografiska medel (ty. *rhythmische Muster, orthographische und typographische Mittel*: se Nord 1993:174–177, 183–184).

Utifrån Nordman (2004:126) och Lilja (2006:578, 612) räknar jag titlar där samma begynnelse ljud förekommer i minst två graford i en och samma romantitel som förekommer av allitteration (jfr Cassirer 2003:56; Lagerholm 2008:81). Exempel är *Surgeon's sweetheart* i EngKT och *Syster Monica och männen* i SveOT. Som assonans räknar jag enbart helassonans, dvs. vokal plus konsonant i betonad stavelse i minst två graford i en och samma romantitel, vilket är i enlighet med Lilja (2006:580; jfr Cassirer 2003:56 och Lagerholm 2008:81). Ett exempel är *I valet och kvalet* i SveMT. Rim kan definieras på olika sätt (jfr Cassirer 2003:56; Lilja 2006:98–105; Lagerholm 2008:80), men här uppmärksammar jag endast slutrim alternativt helrim såsom *finna* och *vinna* (Nordman 2004:127; Lilja 2008:100).

Antalet belägg för de fonologiska medlen i materialet som helhet uppgår till totalt 38. Av dessa är allitteration klart vanligast och svarar för 28 belägg, assonans för 6 och rim för 4 belägg.

Allitteration noteras för dubbelt så många förekomster i EngKT som i SveMT, och antalet är 16 respektive 8, medan antalet beträffande SveOT är fyra. De relativt sett många beläggen är inte ett oväntat resultat. Inte heller är det oväntat att både titelproducenterna som ansvarar för EngKT respektive SveMT använder detta verktyg relativt flitigt. Även i rubriker till texter som representerar andra sorters texter, på svenska och tyska, förekommer ofta allitteration (Nordman 2004:126 med anförd litteratur). En god illustration är ett titelpar i materialet, nämligen *Doctor deceived – Erusna förbindelser*. I detta och andra fall ger allitterationen ett intryck av att vara medvetet vald av titelproducenten i fråga, medan andra fall av allitteration verkar vara mer slumpmässigt tillkomna (jfr Cassirer 2003:56; Nordman 2004:126; Lagerholm 2008:81). Ett möjligt exempel på det senare är *Staff nurse at St. Mildreds* [dvs. Saint Mildreds hospital].

Assonans är mindre vanlig i materialet med två belägg i EngKT och fyra i SveMT, medan SveOT helt saknar belägg. De få beläggen är delvis en följd av att jag har valt att enbart räkna belägg för helassonans enligt ovan. Om jag även skulle räkna halvassonans, skulle antalet förekomster bli större. Två exempel på halvassonans är *Doctor's forbidden love* i EngKT och *Syster på Nyckelskär* i SveOT. Liksom för allitteration är frågan i vilken omfattning assonans används medvetet av titelproducenterna i fråga.

Också rim är ovanliga i materialet, och jag har registrerat fyra förekomster, samtliga i SveMT. De få beläggen för de både svenskspråkiga delmaterialen är inte förvånande, eftersom svenskan bedöms vara ett språk med begränsad tillgång på rimord (Lilja 2006:103). Därtill

kommer att rim främst förknippas med poesi, kanske särskilt lyriska verk skrivna i enlighet med fasta versmått (Lagerholm 2008:80). Bland beläggen i materialet finns dock några exempel som möjligen kan sägas ge prov på bra rim utifrån att ”[r]imorden bör vara så olika varandra som möjligt till grammatisk funktion och innebörd” (Lilja 2006:102). Ett exempel är *Syster Natalie finner lyckan*, där slutstavelsen i substantivet *syster* rimmar med slutstavelsen i presensformen *finner*.

Gemensamt för de beaktade fonologiska medlen i romantitlarna är att titelproducenterna genom dem strävar efter att titlarna ska dra till sig mottagarnas uppmärksamhet. Målet är givetvis att mottagaren av en viss romantitel ska bli än mer intresserad av den tillhörande romanen i fråga, så intresserad att hon (eller han) faktiskt tar del av denna, inte endast romanens titelrubrik. Självfallet kan de fonologiska medlen också bidra till att mottagaren minns en viss romantitel (jfr avsnitt 5.3 ovan om den fatiska funktionen).

Syntaktiska medel

Syntaktiska medel som uttryck för appellfunktionen bygger på att karakteristiska mönster för syntaktisk uppbyggnad används. I fråga om titlar och överskrifter är möjligheterna dock inte så stora på grund av titlars och överskrifters begränsade omfång och elliptiska form (Nord 1993: 177–179). Tidigare har jag visat att nominalfraser med olika utformning dominerar klart i samtliga tre delmaterial (se avsnitt 5.2 och 5.3 ovan). För att diskutera syntaktiska medel ur appellfunktionens perspektiv har jag i stället valt att, liksom Nordman (2008:238–239), använda den kategorisering av syntaktiska möjligheter som Bruch (2005:54) gör utifrån bildtitlar. Det är fråga om fyra strukturella kategorier: nominala, prepositionella, verbala och satsformade titlar (jfr Bouchehri 2008:47–48 för en något annorlunda kategorisering). En översikt av antalet belägg för de olika kategorierna i delmaterialen återfinns i tabell 13 nedan.

TABELL 13. *Appellfunktionen genom syntaktiska medel i EngKT, SveMT och SveOT*

<i>Kategorier</i>	<i>EngKT</i> <i>(n = 130)</i>	<i>SveMT</i> <i>(n = 130)</i>	<i>SveOT</i> <i>(n = 28)</i>
Nominala titlar	121	99	23
Prepositionella titlar	2	10	–
Verbala titlar	6	3	1
Satsformade titlar	1	18	4
<i>Totalt</i>	<i>130</i>	<i>130</i>	<i>28</i>

Tabell 13 visar att i samtliga tre delmaterial är nominala titlar klart vanligast, men det finns en tydlig kvantitativ skillnad mellan EngKT med 121 sådana titelrubriker och SveMT med 99. De nominala titelrubrikerna kan vara mer eller mindre utbyggda, vilket kan exemplifieras med *Crisis* och *Nurse Jean's strange case* i delmaterialet EngKT. Prepositionella titlar är vanligare i SveMT än i EngKT, medan det omvända förhållandet råder i fråga om verbala titlar. I senare ingår en infinitivform eller ett particip som går att utveckla till en sats. Exempel på de båda typerna är *På doktors order* (SveMT) respektive *To mend a heart*. De satsformade titlarna är klart vanligare i de båda svenskspråkiga delmaterialen. Dessa kan illustreras med romantitlarna *Syster går ombord* och *Är du mitt öde?* i SveMT samt *Hämta barnmorskan!* i SveOT.

Också i svenska dagstidningar är rubriker i form av nominalfraser vanliga, men där är satsformade rubriker allra vanligast. Verbala rubriker är sällsynta och prepositionella förekommer inte alls (Nordman 2008:239). Med undantag för förekomsten av satsformade rubriker uppvisar mina tre delmaterial, både det engelskspråkiga och de båda svenskspråkiga, således stora likheter med rubriker i svenska dagstidningar.

Utifrån fördelningen av de olika strukturella kategorierna och definitionerna av dem anser jag att det är de verbala och satsformade titlarna som kan ha en appellfunktion. Därför är det dessa som upptas i tabell 12 ovan. De verbala och satsformade titlarna är mer ovanliga än de nominala och prepositionsinledda titlarna, och de kan därmed sägas vara mer oväntade för mottagaren (jfr Rothe 1986:70). De verbala titlarna ger mottagaren en möjlighet att själv utveckla titlarna till fullständiga satser, medan de satsformade kan ge mottagaren central information – som lockar till läsning av den tillhörande läkar- eller sjuksköterskeromanen.

Jag väljer att illustrera detta resonemang med följande tre titlar i SveMT: *Att satsa allt* (vem satsar? vad satsas? vad är målet för satsningen?), *Syster Karen kommer hem* (vart kommer syster Karen? var har hon befunnit sig tidigare? varför gör syster Karen en konkret/abstrakt resa?) och *Kan kärleken segra?* (kommer kärleken att segra? vad talar för detta, och vad talar emot? vilka personer är inblandade i dramat?). Om dessa titlar i stället formuleras som nominalfraser, blir de mindre lockande, och mottagaren blir antagligen mindre intresserad av att ta del av de tillhörande texterna: *Den totala satsningen*, *Syster Karens hemkomst* och *Kärlekens eventuella seger*.

Antalet verbala och satsformade romantitlar är klart större i SveMT med 21 förekomster mot sju i EngKT. Också i SveOT är sådana titlar förhållandevis vanliga med fem belägg. Flertalet satsformade svenska titlar är påståenden, medan frågorna och utropen/uppmaningarna är

färre. Utifrån detta resonemang utnyttjar titelproducenterna bakom SveMT och SveOT syntaktiska medel för att uttrycka appellfunktionen mer än vad titelproducenterna bakom EngKT gör. Däremot är det inte klart om denna större användning är ett utslag av delvis olika normer, för titlar på engelska respektive svenska läkar- eller sjuksköterske-romaner eller av olika titelproducenters mer eller mindre personliga preferenser.

Lexikala medel

Lexikala medel för att uttrycka appellfunktionen innebär att titelproducenter utnyttjar ordlekar, originella metonymier, personifieringar, omskrivningar med eller utan användning av bildspråk, brott mot lexikala eller stilistiska normer osv. (Nord 1993:179–181). I avsnitt 8.2.2 ovan anges hur jag drar gränsen mellan metaforer och metonymier, och definitionen där för kategorin Metonymi är i överensstämmelse med den lite mer utförliga definition som Christiane Nord ger:

[u]nter Metonymie versteht man die Substitution einer Bezeichnung durch eine andere, die in einer gedanklichen Beziehung zum Gemeinten steht: Teil/Ganzes ("pars pro toto"), Ort/Person, Instrument/Tätigkeit, Konkretum/Abstraktum etc. (Nord 1993:180).

Med andra ord innebär metonymi att en språklig beteckning för en företeelse ersätts med en annan och att det finns ett samband mellan den ursprungliga beteckningen och den nya. Det kan vara fråga om del/helhet (pars pro toto), ort/person, redskap/verksamhet, konkret/abstrakt osv.

Personifiering är en form av metonymi där ett inanimat subjekt uppträder tillsammans med predikat som normalt uppträder endast med animata subjekt (Nord 1993:180–181). Av tabell 12 ovan framgår att antalet belägg för lexikala medel i detta sammanhang är litet, totalt åtta i hela materialet. Av dessa är sex metonymier med *heart/hjärta* och två personifieringar med *love/kärlek*. Exempel är *Heart of a nurse* i EngKT samt *Det tveksamma hjärtat* och *Vilsegångna hjärtan* i SveMT respektive *Where love could not follow* och *Kan kärleken segra?*. I ett fall uppträder metonymi i ett titelpar, nämligen *To mend a heart* – *Hjärtats röst*. Enligt min uppfattning innebär metonymierna och personifieringarna i materialet klara appeller genom vilka den aktuella titelproducenten vill locka mottagaren att läsa den tillhörande texten.

Citat

Citat i titlar och överskrifter kan hämtas från olika källor. Förutom tryckta texter kan citat hämtas ur bl.a. sångtexter, och citat kan även vara välkända uttalanden, ordspråk, titlar på musikstycken och filmtitlar. Det är emellertid inte nödvändigt att mottagaren känner till källan för det aktuella citatet för att detta ska kunna få en appellfunktion (Nord 1993:182–183; jfr Rothe 1986:96–98).

Materialet innehåller tre titlar som jag anser representerar kategorin Citat. Som framgår i avsnitt 6.3 ovan ingår romantiteln *Bitter rain* i EngKT, vilket bör vara ett citat av titeln på den amerikanska folksångerskan Malvina Reynolds sång *Bitter rain* från 1967 (Malvina Reynolds: Song Lyrics and Poems). I delmaterialet SveMT finns titeln *Lek med elden*, vilket även är den svenska titeln på den amerikanska filmen *Toys in the Attic* från 1963 (Lek med elden). I samma delmaterial finns även titeln *Vi möts igen*. Detta bör vara ett citat av den svenska titeln på den sång som förknippas med den brittiska sångerskan Dame Vera Lynn, som under andra världskriget gjorde det engelskspråkiga originalet *We'll meet again* känt (Anna-Lena Löfgren – Topplåtar; Dame Vera Lynn – Blue Bird).

I den första av de tre titlarna överförs inte appellfunktionen till den svenska motsvarigheten: *Bitter rain* – *Kärlek i Hongkong*. I de båda andra titlarna tillkommer i stället en appell i SveMT, vilken inte återfinns i EngKT: *Double Face* – *Lek med elden* och *Doctor's forbidden love* – *Vi möts igen*.

Interpunktion

Interpunktion kan ha en appellfunktion genom att frågetecken, utrops-tecken osv. kan ange ett visst intonationsmönster i en titel eller överskrift alternativt fokusera vissa element i titeln eller överskriften (Nord 1993:184–185). Som framgår av tabell 12 ovan används interpunktion med en möjlig appellfunktion sparsamt i mitt material. Totalt är det fråga om sex belägg, samtliga i de båda svenskspråkiga delmaterialen. Det handlar om romantitlar i form av frågor och uppmaningar med ut-satta frågetecken respektive utropstecken (jfr Rothe 1986:90). Exempel är *Kan kärleken segra?* och *Hämta barnmorskan!* (SveMT resp. SveOT). Skiljetecknen bidrar här till att bygga upp en spänning (det finns problem när det gäller den aktuella kärleksrelationen) respektive ange en dramatisk situation (i situationen i fråga behövs barnmorskan verkligen).

Möjligen skulle det i ytterligare några titlar vara tänkbart att använda utropstecken för att markera en känslomässig värdering eller en dramatisk spänning, men de aktuella titelproducenterna har avstått från denna möjlighet. Tre sådana exempel är *Such devoted sisters* i EngKT samt *Larmet går* och *Vi möts igen* i SveMT.

8.5. Appellfunktionen utifrån tematisk referens, utifrån expressivitet och genom poetisk-retoriska medel

Delundersökningen av appellfunktionen gäller således ett antal aspekter på de tre huvudformer som funktionen kommer till uttryck på. Appellfunktionen uttrycks utifrån den referentiella funktionen (närmare bestämt genom underfunktionen tematisk referens), utifrån den expressiva funktionen och genom poetisk-retoriska medel. Sammanfattningsvis visar tabell 7 i avsnitt 8.1 ovan att antalet belägg för appellfunktionen är något mer än dubbelt så många i SveMT som i EngKT. Det totala antalet för de båda delmaterialen uppgår till 190 respektive 93. Jämfört med EngKT får de totalt 31 beläggen för det betydligt mindre delmaterialet SveOT sägas vara förhållandevis många.

Liksom i fråga om den referentiella och den expressiva funktionen förekommer det romantitlar i materialet vilka innehåller två eller flera belägg för kategorier som kan uttrycka appellfunktionen. På samma sätt finns det titlar som inte innehåller något uttryck för appellfunktionen, som ju inte är någon obligatorisk kommunikativ funktion. Till skillnad från i delstudierna av de båda andra möjliga kommunikativa funktionerna i kapitel 6 och 7 ovan har jag dock inte gjort någon genomgång för att kartlägga sådan ”förekomst av flera belägg” eller ”frånvaro av funktionen”. Orsaken är att appellfunktionen är så fast knuten till mottagaren i kommunikationssituationen, vilket innebär att forskaren gör en bedömning av mottagarens förväntade reaktioner. Trots det är de kvantitativa uppgifterna i kapitel 8 viktiga, eftersom de bygger på en konsekvent analys av materialet. Denna analys kan därmed ge en grund för att bedöma de olika delmaterialen i förhållande till varandra (jfr Nord 1993: 146; jfr avsnitt 2.1 ovan om syften för undersökningen).

När det gäller de tre undersökta huvudformerna visar sig följande mönster. Appellfunktionen utifrån tematisk referens med informerande syfte är betydligt vanligare i alla tre delmaterialen än appellfunktionen utifrån tematisk referens med instruerande syfte. Underkategorin Tematisk referens med informerande syfte kommer främst till uttryck genom kategorierna Ord med laddning (EngKT och SveMT), Exotiska uttryck

(SveMT) samt Tematisering av mottagarens situation (SveOT). I fråga om appellfunktionen utifrån tematisk referens med instruerande syfte är kategorin Metaforer den vanligaste i samtliga tre delmaterial. Metaforer används dels om kärleksrelationer, dels om dramatiska skeenden. Dessa skeenden kan både avse verksamhet i vården och livet i ett mer generellt perspektiv.

Ord med laddning, som används om kärleksrelationer, är jämförelsevis vanliga i EngKT och relativt vanliga i SveMT. I detta sammanhang är det intressant att Christiane Nord för sitt mycket större material konstaterar att uttryck för *Liebe/Erotik* är den vanligaste typen av ord med laddning i hennes engelska och tyska delmaterial och den näst vanligaste i hennes franska och spanska delmaterial. I romantitlar på ”trivialromaner” (ty. *Trivialromanen*), som är avsedda för kvinnliga läsare, ligger *Liebe* i topp (Rothe 1986:91 med anförd litteratur). För Nords fyra delmaterial är olika typer av Ord med laddning sammantaget det vanligaste medlet för att uttrycka appellfunktionen utifrån den tematiska underfunktionen till den referentiella funktionen (Nord 1993:150–152).

Kategorin Exotiska uttryck, i form av egennamn och geografiska angivelser, är alltså förhållandevis vanlig i SveMT. I Nords material är Exotiska uttryck det näst vanligaste medlet som titelproducenter använder för att uttrycka appellfunktionen utifrån den tematiska underfunktionen till den referentiella funktionen (Nord 1993:154). Också i rubriker till svenska matrecept förekommer exotism i form av geografiska anspelningar. Dessa har oftast adjektivisk form, t.ex. *kreolsk korvgryta* och *fransk päronpaj*, men de geografiska anspelningarna uttrycks också med hjälp av egennamn, t.ex. *wokad kyckling från Kina* och *rödvinsbiffar à la Paris* (Nordman 2004:123, 128).

På de här båda jämförelsepunkterna uppvisar SveMT således klara likheter med Nords större material. EngKT uppvisar likhet på en av punkterna, medan SveOT skiljer sig helt från Nords material.

Appellfunktionen utifrån expressivitet noteras för ett klart mindre antal belägg i delmaterialen än appellfunktionen utifrån tematisk referens. För mitt material som helhet uppgår antalet belägg för de två kategorierna till sammanlagt 58 mot 168. Den kategori, utifrån tabell 7 i avsnitt 8.1 ovan, som främst uppträder i samtliga tre delmaterial är Värdering av textreferens. Värderingarna gäller sjuksköterskor och läkare i EngKT, medan det i SveMT främst är kärleksrelationer och läkare som värderas.

Appellfunktionen genom poetisk-retoriska medel är den av de tre huvudformerna som noteras för det näst största antalet belägg totalt, nämligen 88 av de sammanlagt 314 beläggen för appellfunktionen (se tabell

7 i avsnitt 8.1 ovan). I samtliga tre delmaterial utnyttjar titelproducenterna främst Fonologiska medel och Syntaktiska medel. Titlarna i EngKT utmärks främst av Fonologiska medel, medan fördelningen mellan de båda kategorierna är jämnare i de båda svenskspråkiga delmaterialen.

Resultaten beträffande materialet som helhet visar att titelproducenterna bakom de tre delmaterialen främst ger uttryck för appellfunktionen utifrån tematisk referens (totalt 168 belägg) och genom poetisk-retoriska medel (sammanlagt 88 belägg). Appellfunktionen utifrån expressivitet spelar en kvantitativt sett mindre roll (totalt 58 belägg). När det gäller delmaterialen noteras SveMT för mer än dubbelt så många förekomster för appellfunktionen som EngKT: de respektive antalen är 190 och 93. Jämfört med EngKT får de 31 beläggen för SveOT sägas vara ett relativt stort antal.

Utifrån de kvantitativa uppgifterna uttrycks således appellfunktionen mer i SveMT med svenska titlar på översatta romaner än i EngKT med engelska originaltitlar. Likaså uttrycks den förhållandevis flitigt i delmaterialet SveOT med svenska originaltitlar. Frågan är om titelproducenterna faktiskt följer olika normer och att det därför är vanligare att titlar på svenskspråkiga läkar- eller sjuksköterskeromaner innehåller språkliga uttryck för appellfunktionen. Utifrån de kvantitativa uppgifterna tycks så vara fallet. Ändå är jag inte beredd att oreserverat dra en sådan slutsats. Anledningen är att appellfunktionen är så fast knuten till mottagaren i den aktuella kommunikationsituationen, vilket framkommer i inledningen till detta kapitel. Därför finns det enligt min mening inte tillräckligt underlag för att helt säkert avgöra om den större förekomsten i SveMT – liksom den relativt sett stora förekomsten i SveOT – faktiskt är ett utslag av att titelproducenterna bakom de båda svenskspråkiga delmaterialen medvetet tillämpar en annan norm än titelproducenterna bakom EngKT eller att enskilda titelproducenter bakom SveMT (och SveOT) mer flitigt utnyttjar de aktuella möjligheterna för att uttrycka appellfunktionen.

8.6. Appellfunktionen: funktionalitet och lojalitet

I fråga om appellfunktionen ska översättare sträva efter att appeller i titlar och överskrifter, så långt det är möjligt, riktar sig också till mottagare som tar del av översatta titlar och överskrifter. Liksom när det gäller den referentiella och den expressiva funktionen är målet för översättaren att producera en översättning som är såväl funktionell för mot-

tagaren i målspråkskulturen som lojal mot sändaren i källspråkskulturen (se inledningen till detta kapitel).

Titelproducenterna bakom romantitlarna i SveMT får sägas ta hänsyn till appellfunktionen i titlarna i EngKT genom att mönstret beträffande de tre huvudformerna är detsamma i de båda delmaterialen. Det finns också en likhet genom att några appelluttryckande kategorier används mycket i båda delmaterialen, nämligen Ord med laddning (tematisk referens), Värdering av textreferens (expressivitet) samt Fonologiska medel (poetisk-retoriska medel). Dessa resultat kan ses som ett uttryck för att titelproducenterna bakom de svenska romantitlarna i SveMT är lojala mot titelproducenterna bakom de engelska originaltitlarna i EngKT.

Det är bara två av de beaktade kategorierna som är vanligare i EngKT än i SveMT, nämligen Gåtfulla uttryckssätt (tematisk referens) och Fonologiska medel (poetisk-retoriska medel). Däremot finns det ett antal kategorier som är klart vanligare i SveMT, och där titelproducenten därmed har formulerat en appell som oftast inte finns explicit uttryckt i den aktuella titelmotsvarigheten i EngKT. Detta gäller Exotiska uttryck, Vaghet och Metaforer (tematisk referens), Direkt eller indirekt tilltal av läsaren och Värdering av textreferens (expressivitet) samt Syntaktiska medel och Interpunktion (poetisk-retoriska medel). Dessa delresultat kan tolkas som att titelproducenterna bakom SveMT tillför appeller för att de svenska romantitlarna ska vara funktionella i målspråkskulturen och för att de ska locka till läsning av de tillhörande texterna.

Vissa av dessa ”tillskott” kan ses som mindre betydelsefulla ur den ursprungliga titelproducentens perspektiv, medan andra – enligt min bedömning – får sägas innebära mer väsentliga förändringar i förhållande till originaltitlarna. I första hand gäller detta det större antalet belägg för kategorierna Ord med laddning och Exotiska uttryckssätt (tematisk referens), den större förekomsten av kategorin Vaghet (tematisk referens), de färre förekomsterna av Gåtfulla uttryckssätt (tematisk referens) samt de nästan dubbelt så många fallen av Värdering av textreferens (expressivitet) i SveMT. Dessa skillnader mellan EngKT och SveMT har även uppmärksammats tidigare i samband med referenser till kärleksrelationer, användningen av ”exotiska egennamn”, romantitlar med en inte helt klar innebörd samt nominalfraser med värderande adjektivattribut tillsammans med huvudorden *läkaren* och *kirurgen* (se avsnitt 6.1.1, 7.1.2.1, 6.2 respektive 7.1.3 ovan). På de här punkterna får titelproducenterna bakom de svenskspråkiga titlarna i SveMT sägas prioritera mottagarna i målspråkskulturen, medan lojaliteten mot titelproducenterna bakom de engelska originaltitlarna i EngKT är klart svagare.

9. Sammanfattning och avslutande diskussion

I det här kapitlet sammanfattar jag min undersökning, jämför resultaten av den med Christiane Nords övergripande beskrivning av de sex kommunikativa funktionerna, diskuterar Nords teori som redskap för att undersöka titlar och överskrifter samt ger förslag på fortsatt forskning om titlar och överskrifter på svenska.

9.1. Undersökningen och dess resultat

Ämnet för denna undersökning är kommunikativa funktioner hos titlar på läkar- eller sjuksköterskeromaner vilka är utgivna i den svenska Vita serien. Materialet består av totalt 288 romantitlar, hämtade ur den svenska biblioteksdatan Libris. Av de 288 titlarna är 130 engelska originaltitlar (vanligen omtalade som *EngKT*: engelska källtexter) och 130 är de svenska motsvarigheterna till de engelska originaltitlarna (*SveMT*: svenska måltexter). De återstående 28 romantitlarna är svenska originaltitlar (*SveOT*: svenska originaltexter). Den teoretisk-metodiska utgångspunkten för undersökningen utgörs av Christiane Nords funktionellt inriktade översättningsteori, utförligt presenterad i Nord (1993) och sammanfattad i Nord (1995).

Det primära syftet för min undersökning är att kartlägga – utifrån Nords teoretiska modell – hur sex olika kommunikativa funktioner kommer till uttryck i materialet med romantitlar som helhet, att klarlägga vilka likheter och skillnader det finns mellan de tre delmaterialen *EngKT*, *SveMT* och *SveOT* samt att förklara resultaten. Till det primära syftet – med sin empiriska inriktning, och sina deskriptiva, kontrastiva och explanativa aspekter – kommer ett sekundärt syfte av en mer teoretisk-metodisk karaktär, nämligen att pröva och utvärdera Nords modell för att studera titlar och överskrifter till litterära verk.

I det följande sammanfattar jag resultaten för materialet som helhet och för delmaterialen. Först behandlar jag de tre grundläggande kommunikativa funktionerna, dvs. den distinktiva, den metatextuella och den fatiska funktionen. Därefter redovisar jag resultaten i fråga om de tre

möjliga kommunikativa funktionerna: den referentiella funktionen, den expressiva funktionen och appellfunktionen. I samtliga fall diskuterar jag även resultaten för delmaterialen EngKT och SveMT utifrån det dubbla krav som, enligt Christiane Nord, ställs på översättningar av titlar och överskrifter; de ska vara både funktionella för mottagaren av översättningen och dessutom lojala mot den ursprunglige sändarens intentioner. Även resultat för delmaterialet SveOT utnyttjas i denna genomgående diskussion.

Med tanke på att det inte är helt klart vem som faktiskt formulerar romantitlarna i delmaterialet SveMT – eller för den delen originaltitlarna på engelska i EngKT respektive svenska i SveOT – talar jag dock genomgående om *titelproducenter* som producerar romantitlar, inte om *översättare* eller *författare*. I fråga om romantitlarna i EngKT och SveOT är det författare eller förlagsredaktörer som är titelproducenter, medan det i fråga om romantitlarna i SveMT är översättare eller förlagsredaktörer som producerar titlarna. Således är frågan om funktionalitet och lojalitet beträffande romantitlarna inte enbart knuten till romanförfattarna (EngKT, SveOT) eller översättarna av de engelskspråkiga romanerna till svenska (SveMT)

Den *distinktiva* funktionen innebär att en titel eller överskrift ska vara unik för att identifiera den tillhörande texten, här en viss läkar- eller sjuksköterskeroman.

Samtliga romantitlar i vart och ett av de tre delmaterialen är unika *inom* respektive delmaterial, och de fullgör därmed den obligatoriska distinktiva funktionen. Begränsade kontroller i biblioteksdatan Libris visar dock att det finns både engelska och svenska titlar, de senare såväl titlar i SveMT som titlar i SveOT, vilka inte är unika *utanför* respektive delmaterial. Vissa av romantitlarna uppfyller därmed inte Nords krav att titeln ska särskilja den aktuella romanen. Dessa brister drabbar de ursprungliga titelproducenterna bakom EngKT och mottagarna av de svenska romantitlarna i SveMT. Därtill drabbas givetvis även mottagarna av originaltitlarna på engelska i EngKT respektive svenska i SveOT av att vissa romantitlar inte är unika utanför respektive delmaterial.

Orsaken till dessa brister kan vara svårigheter att kontrollera om romantitlar var unika när romanerna utgavs under 1970-, 1980- och 1990-talet. Möjligheterna att göra sådana kontroller med hjälp av internet och databaser var mycket mindre – eller existerade inte alls – vid utgivningen. Orsaken kan också vara att de aktuella titelproducenterna har haft en otillräcklig kontroll av romantitlarna i den egna utgivningen av läkar- eller sjuksköterskeromaner alternativt andra populär-

pocketböcker. Ytterligare en förklaring kan vara att det är fråga om populärlitteratur: det viktiga är inte romantitlar – eller författare – utan serien och förlaget (jfr avsnitt 3.2 och 3.3 ovan).

Den *metatextuella* funktionen innebär att en titel eller överskrift ska peka framåt mot den tillhörande texten, i det här fallet att det är fråga om just en läkar- eller sjuksköterskeroman. Det är inte obligatoriskt att uttrycka den metatextuella funktionen verbalt, och därför spelar icke-verbala medel ofta en viktig roll.

En analys av typografi och layout i den svenska Vita serien utifrån ett tjugotal romaner visar att utformningen av romanernas omslag rimligen har betydelse med tanke på den metatextuella funktionen. Den metatextuella funktionen uttrycks genomgående med hjälp av omslagets framsida, rygg och baksida, där särskilt serienamnet *Vita serien*, numreringen av romanerna och omslagsbilden på framsidan är viktiga för mottagaren i kommunikationssituationen, i detta fall mottagaren i ett svenskt kulturellt sammanhang. Möjligen kan också de enkla syntaktiska mönstren i samtliga tre delmaterial bidra något till att mottagaren uppfattar och bedömer romanerna i fråga som just läkar- eller sjuksköterskeromaner.

Likheterna mellan de båda svenska delmaterialen i fråga om syntaktisk utformning visar att titelproducenterna bakom romantitlarna i SveMT strävar efter att titlarna ska vara funktionella i målspråskulturen. Samtidigt visar likheterna mellan EngKT och SveMT (liksom likheten med SveOT) att det på den här punkten finns små skillnader mellan normerna för hur de engelska och svenska romantitlarna utformas. Därtill kommer dock att titlar och överskrifter generellt präglas av enkla syntaktiska mönster, och detta gäller bland annat titlar på matrecept och stickbeskrivningar på svenska.

Den *fatiska* funktionen innebär att en titel eller överskrift ska skapa en första kontakt med mottagaren i kommunikationssituationen så att denne identifierar den aktuella titeln eller överskriften som just en sådan, inte som någon annan sorts text. Mottagaren ska också utan ansträngning kunna memorera titeln eller överskriften i fråga.

För samtliga delmaterial gäller att det stora flertalet titlar innehåller högst fyra graford, vilket är det största antal som Christiane Nord rekommenderar för enkla skönlitterära titlar. Titelproducenterna bakom respektive delmaterial har därför knappast anledning att använda sig av särskilda stilistiska grepp för att underlätta för mottagarna att just memorera romantitlarna.

Skillnaderna i titellängd mellan de tre delmaterialen är obetydliga. Detta resultat överensstämmer med tidigare studier av titlar och över-

skrifter i original och översättning, och ett exempel är rubriker på svenskspråkiga nyhetstexter. Enligt Nord finns det fysiologiska skäl till att titlar och överskrifter har (eller i alla fall bör ha) ett begränsat omfång. Därmed är kulturella omständigheter i de aktuella källspråks- och målspråkskulturerna inte viktiga.

Den metatextuella funktionen fungerar som en utgångspunkt för den *referentiella* funktionen. Jämfört med den metatextuella funktionen ska den referentiella funktionen hos en titel eller överskrift förmedla ytterligare information om den tillhörande texten, här en viss läkar- eller sjuksköterskeroman. Således har funktionen främst fokus på den tillhörande texten. Den referentiella funktionen har tre underfunktioner, nämligen *metakommunikativ referens*, *tematisk referens* och *metalingvistisk referens*. Av de tre underfunktionerna studerar jag tematisk referens utifrån språkliga uttryck för tre innehållsliga komponenter i romantitlarna. Dessa är kärleksrelationer, personer som möts inom vården (sjuksköterskor, läkare och andra personalkategorier respektive vårdtagare) samt lokaler där vård ges och kärleksrelationer ofta utspelar sig (sjukhus och läkarhus).

Tematiska referenser som övergripande kategori förekommer mer i delmaterialet EngKT än i SveMT, men också i SveMT finns det jämförelsevis många sådana referenser. Antalet i SveOT är, relativt sett, mera begränsat. Likheterna i fråga om tematisk referens mellan EngKT och SveMT – tematiska referenser ges till kärleksrelationer, personer som möts inom vården samt lokaler – får sägas vara uttryck för både lojalitet mot sändaren i den ursprungliga kommunikationssituationen och hänsyn till mottagaren av de motsvarande svenska romantitlarna, eftersom det är fråga om information som gärna bör finnas med i titlar på just läkar- eller sjuksköterskeromaner. Även de i sammanhanget många tematiska referenserna i SveOT till sjuksköterskor som personalkategori stöder detta resonemang.

Men det finns även skillnader mellan delmaterialen EngKT och SveMT. I delmaterialet med svenska romantitlar finns det fler tematiska referenser till kärleksrelationer, det finns färre referenser till vårdpersonal, det finns några referenser till vårdtagare och det finns färre referenser till lokaler för vård än i delmaterialet med engelska originaltitlar. Dessa skillnader får i alla fall till någon del antas vara betingade av att titelproducenterna strävar efter att de svenska romantitlarna ska vara funktionella i målspråkskulturen. Härigenom väljer titelproducenterna bakom de svenska titlarna i delmaterialet SveMT också att vara något mindre lojala mot titelproducenterna bakom delmaterialet EngKT.

Det är inte klarlagt om dessa likheter och skillnader är orsakade av att

de respektive titelproducenterna följer samma respektive olika normer eller om orsaken är olika titelproducenters individuella preferenser. För vissa resultat diskuterar jag även pragmatisk explicitering respektive fokusförändring som orsaker till skillnader mellan förekomsten av de aktuella kategorierna i EngKT och SveMT.

Den *expressiva* funktionen är främst inriktad på sändaren i kommunikationssituationen. Funktionen ger sändaren möjligheter att uttrycka sin(a) inställning(ar) till referenser i texten, den tillhörande texten i sig eller faktorer i den kommunikativa situationen. Delundersökningen av den expressiva funktionen gäller kategorierna Identifiering, Bindning och Explicit värdering.

Kategorin Identifiering förekommer mycket lite i samtliga delmaterial, medan Bindning används klart mer i alla tre. I första hand sker detta genom att titelproducenterna använder förnamn för att omtala anställda inom vården. Detta görs dels om sjuksköterskor, som alla är kvinnor, dels om läkare som otvetydigt är kvinnor. Förnamn som uttryck för Bindning är vanligare i SveMT än i EngKT, och den här kategorin förekommer också relativt mycket i SveOT. Vad gäller kategorin Explicit värdering finns det klart fler belägg för denna i SveMT än i EngKT, medan beläggen i delmaterialet SveOT är få.

Det finns alltså ett antal likheter mellan EngKT och SveMT i fråga om den expressiva funktionen. För båda delmaterialen är antalet belägg för kategorin Identifiering litet. Kategorin Bindning uttrycks främst genom att förnamn används om kvinnor (både sjuksköterskor och läkare) och kategorin Explicit värdering kommer i första hand till uttryck genom substantiv med känslolägg och därefter med värderande adjektiv. Dessa likheter bör kunna ses som uttryck för lojalitet mot de ursprungliga sändarna i källspråskulturen, dvs. titelproducenterna, bakom romantitlarna i EngKT. Men det finns också ett antal tydliga skillnader mellan EngKT och SveMT.

Både kategorierna Bindning och Explicit värdering förekommer mer i de svenskspråkiga titlarna i SveMT än i de engelska originaltitlarna i EngKT. Titelproducenterna bakom de svenska romantitlarna återger inte samtliga ”främmande förnamn” på kvinnor i EngKT utan vissa av förnamnen tas bort, medan andra sådana förs in i romantitlar i SveMT. Dessa återgivanden, avlägsnanden och införanden görs till synes utan några klara principer. Språkliga uttryck för kategorin Explicit värdering i EngKT återges inte konsekvent i SveMT. I stället finns det två möjligheter. För det första avstår titelproducenterna bakom ett antal av de motsvarande svenska titlarna från att använda sådana språkliga uttryck som finns i EngKT. För det andra inför de sådana i SveMT trots att uttrycken

inte finns i de motsvarande engelska romantitlarna. Särskilt tydligt är detta när det gäller värderande adjektiv som används om manliga läkare. De här skillnaderna får, i alla fall i någon mån, antas vara ett resultat av att titelproducenterna strävar efter att de svenskspråkiga romantitlarna ska vara funktionella i målspråkskulturen. Detta medför i sin tur att lojaliteten mot de ursprungliga sändarna i källspråkskulturen, dvs. titelproducenterna bakom delmaterialet EngKT, får spela en mer undanskymd roll.

Det är inte klarlagt om dessa likheter och skillnader mellan delmaterialet är orsakade av att de respektive titelproducenterna följer samma respektive olika normer eller om orsaken i stället är olika titelproducenters individuella preferenser. För vissa resultat diskuterar jag en strävan efter exotism kontra lokal förankring respektive fokusförskjutning som orsaker till skillnader mellan förekomsten av de aktuella kategorierna i EngKT och SveMT.

Den sjätte och sista kommunikativa funktionen är *appellfunktionen*, vilken ska fördjupa den första kontakt som den fatiska funktionen har etablerat mellan en titel eller överskrift och en mottagare. Genom appellfunktionen ska en titel eller överskrift fånga mottagarens intresse och få denne att uppfatta den tillhörande texten på ett visst sätt. Det är således mottagaren som står i fokus för denna funktion.

Delundersökningen av appellfunktionen gäller samtliga tre huvudformer som appellfunktionen kan uttryckas genom, dvs. *appellfunktionen utifrån den referentiella funktionen*, och då i form av appellfunktionen utifrån tematisk referens, *appellfunktionen utifrån den expressiva funktionen* samt *poetisk-retoriska medel för att uttrycka appellfunktionen*. För var och en av huvudformerna beaktas ett antal av de språkliga kategorier som Nord anger kan uttrycka appellfunktionen.

Appellfunktionen utifrån tematisk referens kommer främst till uttryck i det samlade materialet genom att romantitlarna informerar om temat för eller innehållet i den aktuella tillhörande texten. Däremot är det mindre vanligt att sändaren genom en romantitel instruerar mottagaren hur informationen ska tolkas. Antalet belägg för appellfunktionen utifrån tematisk referens är klart fler i SveMT än i EngKT, medan antalet i fråga om SveOT är jämförelsevis blygsamt.

Appellfunktionen utifrån expressivitet är mindre vanlig än appellfunktionen utifrån tematisk referens. Antalet belägg för appellfunktionen utifrån expressivitet är ungefär dubbelt så många i SveMT som i EngKT, medan beläggen i SveOT är relativt sett få.

Appellfunktionen som kommer till uttryck genom poetisk-retoriska medel är den av huvudformerna för appellfunktionen som noteras för

flest antal belägg i materialet som helhet. I det här fallet finns det ungefär dubbelt så många förekomster i SveMT som i EngKT, men på den här jämförelsepunkten är antalet belägg förhållandevis många även i SveOT.

Det finns ett antal likheter mellan delmaterialen EngKT och SveMT beträffande hur appellfunktionen realiserar. Appellfunktionen genom poetisk-retoriska medel och appellfunktionen utifrån den referentiella funktionen, i form av tematisk referens, förekommer klart mer än appellfunktionen utifrån expressivitet. Appellfunktionen utifrån tematisk referens med informerande syfte är vanligare än appellfunktionen utifrån tematisk referens med instruerande syfte. Vissa kategorier för att uttrycka de tre huvudformerna som appellfunktionen kan komma till uttryck genom är jämförelsevis vanliga i både EngKT och SveMT. Dessa är Ord med laddning (tematisk referens), Värdering av textreferens (expressivitet) samt Fonologiska medel (poetisk-retoriska medel). Dessa likheter mellan de båda delmaterialen bör kunna sägas vara uttryck för att titelproducenterna bakom SveMT är lojala mot de ursprungliga sändarna, dvs. titelproducenterna bakom romantitlarna i EngKT.

Det finns dock tre klara skillnader mellan delmaterialen EngKT och SveMT. För det första förekommer mer än dubbelt så många uttryck för appellfunktionen i SveMT, dvs. titelproducenter kan ”lägga till” appeller i romantitlar i SveMT. För det andra förekommer ett antal kategorier mer i SveMT. Detta kan innebära att titelproducenterna bakom det svenskspråkiga delmaterialet formulerar appeller som inte uttrycks explicit i de motsvarande titlarna i EngKT. Det är fråga om kategorierna Exotiska uttryck, Vaghet och Metaforer (tematisk referens), Direkt och indirekt tilltal av läsarna tillsammans med Värdering av textreferens (expressivitet) samt Syntaktiska medel och Interpunktions (poetisk-retoriska medel). För det tredje finns det en kategori som är klart vanligare i EngKT, nämligen Gåtfulla uttryckssätt (tematisk referens). Titelproducenterna bakom de svenska romantitlarna i delmaterialet SveMT överför inte alltid dessa gåtfulla formuleringar, som enligt min bedömning uttrycker appeller i de engelska originaltitlarna.

De här skillnaderna mellan EngKT och SveMT kan antas vara ett resultat av att titelproducenterna strävar efter att romantitlarna i delmaterialet SveMT ska vara funktionella i målspråkskulturen. I fråga om kategorierna Syntaktiska medel och Interpunktions (poetisk-retoriska medel) får bedömningen stöd av att dessa kategorier används jämförelsevis mycket också i delmaterialet SveOT med svenska originaltitlar. Titelproducenternas försök att åstadkomma funktionella svenska romantitlar i SveMT leder till att lojaliteten mot titelproducenterna som an-

svarar för de engelska originaltitlarna i EngKT i vissa fall spelar en mindre framträdande roll.

Det är inte klarlagt om dessa likheter och skillnader mellan delmaterialet är orsakade av att de respektive titelproducenterna följer samma respektive olika normer eller om orsaken i stället är olika titelproducenters individuella preferenser. För vissa resultat diskuterar jag pragmatisk explicitering, fokusförändring, exotiska uttryck kontra lokalisering eller fokusförskjutning som orsaker till skillnader mellan förekomsten av de aktuella kategorierna i EngKT och SveMT.

9.2. Undersökningens resultat och Nords beskrivning av de kommunikativa funktionerna

Enligt Christiane Nord är således tre kommunikativa funktioner obligatoriska, eller i alla fall näst intill obligatoriska, för titlar och överskrifter, nämligen den distinktiva, den metatextuella och den fatiska funktionen, och den distinktiva är rentav unik för titlar och överskrifter jämfört med andra sorters texter.

När det gäller de tre möjliga funktionerna, visar Nord att den referentiella funktionen är den vanligaste. Därefter följer appellfunktionen, medan den expressiva funktionen är mera ovanlig (Nord 1993:187–189, 1995:267). Nord talar om en hierarki när det gäller förekomsten av uttryck för de tre möjliga funktionerna, och denna hierarki ”can be considered ’typical’ of titles and headings” (Nord 1995:267). Situationen i mitt material är emellertid inte exakt den som Nord hävdar är den typiska för titlar och överskrifter. Detta framgår av tabell 14 nedan.

TABELL 14. *Den referentiella funktionen, den expressiva funktionen och appellfunktionen i EngKT, SveMT och SveOT samt totalt*

<i>Kategorier</i>	<i>EngKT</i> <i>(n = 130)</i>	<i>SveMT</i> <i>(n = 130)</i>	<i>SveOT</i> <i>(n = 28)</i>	<i>Totalt</i>
Referentiell funktion	137	114	21	272
Expressiv funktion	53	109	16	178
Appellfunktion	93	190	31	314
<i>Totalt</i>	283	413	68	764

Utifrån tabell 14 kan ett antal slutsatser dras. För alla tre delmaterialen gäller att den expressiva funktionen är den ovanligaste. I fråga om EngKT överensstämmer ordningsföljden mellan de tre funktionerna med

Nords hierarki ovan, dvs. den referentiella funktionen noteras för flest antal belägg, därefter följer appellfunktionen och sist den expressiva funktionen. Situationen för SveMT och SveOT är däremot delvis en annan. Appellfunktionen noteras för klart flest belägg i de båda svenskspråkiga delmaterialen, därefter följer den referentiella funktionen och sist den expressiva funktionen. Skillnaden mellan antalet belägg för den referentiella och den expressiva funktionen är liten i fråga om de båda svenskspråkiga delmaterialen, blott fem belägg för respektive delmaterial. Genom att de båda svenskspråkiga delmaterialen avviker från Nords ”typiska” hierarki ovan, blir också helhetsbilden delvis en annan. Appellfunktionen noteras för klart flest belägg, sammanlagt 314 i materialet. Denna följs av den referentiella funktionen med 272 och till sist den expressiva med totalt 178 belägg.

Frågan är hur de relativt sett få beläggen för den referentiella funktionen i de båda svenskspråkiga delmaterialen, de relativt sett många beläggen för den expressiva funktionen i dem samt de många beläggen för appellfunktionen i de svenskspråkiga delmaterialen – liksom i materialet som helhet – kan förklaras. Det finns flera tänkbara orsaker till att hierarkin för mitt material som helhet, liksom för de båda svenskspråkiga delmaterialen, inte är fullständigt identisk med Nords ”typiska” hierarki. Jag anser att det är fråga om kompletterande orsaker, men jag gör inget försök att värdera hur stark inverkan var och en av dem kan tänkas ha.

En första orsak kan vara det begränsade omfånget hos mitt material jämfört med materialet för Nords undersökning. Som framgår av avsnitt 3.1 ovan består mitt material av totalt 288 romantitlar medan materialet för Nords undersökning innehåller cirka 12 000 titlar och överskrifter.

En andra orsak kan vara mitt materials karaktär. Jag undersöker titlar på romaner som är populärpocketböcker på två språk (engelska och svenska), medan Nord undersöker titlar och överskrifter som tillhör texter vilka representerar olika genrer och vilka är skrivna på fyra olika språk (engelska, franska, spanska och tyska). Exempelvis bör det vara lockande för titelproducenter bakom titlar på läkar- eller sjuksköterske-romaner att uttrycka den expressiva funktionen med hjälp av substantiv med känslolägg och värderande adjektiv. Likaså bör det finnas ”utrymme” för titelproducenter att formulera appeller som ska fånga mottagarens intresse, särskilt när det som här handlar om titlar på populärpocketböcker. Sådana böcker är främst kommersiella produkter där romantitlarna ska bidra till att varje roman säljs i så många exemplar som möjligt (se avsnitt 4.4 ovan). En parallell erbjuder filmtitlar, och Bouchehri (2008:38–42) visar att appellfunktionen är klart viktigare än

den referentiella och den expressiva funktionen i fråga om titlar på filmer (engelska originaltitlar och motsvarigheter på franska och tyska).

En tredje orsak kan vara mitt val av de språkliga kategorier som jag studerar. Som framgår av avsnitt 6.1, 7.1 och 8.1 ovan har jag gjort ett visst urval av kategorier som uttrycker de tre möjliga kommunikativa funktionerna. Därmed har jag inte undersökt samtliga kategorier som Nord förtecknar till de respektive funktionerna, främst för att vissa kategorier enligt min bedömning inte är relevanta för mitt material.

En fjärde orsak, som kan vara relevant särskilt i fråga om appellfunktionen, är att forskarens bedömningar inte alltid är oomtvistade. Ett exempel är assonans och rim där belägg i mina delmaterial kan vara mer eller mindre medvetet skapade av den aktuella titelproducenten och uppfattas, mer eller mindre, som appeller av mottagaren (se avsnitt 8.4 ovan).

Sammanfattningsvis finns det alltså en osäkerhet när det gäller vilket värde som mina resultat beträffande förekomsten av de tre möjliga funktionerna kan tillmätas. Trots denna osäkerhet vill jag hävda att resultatet, sammanfattade i tabell 14 ovan, ger ett visst underlag för att be- tvivla Christiane Nords slutsats att hierarkin när det gäller förekomsten av uttryck för den referentiella funktionen, den expressiva funktionen och appellfunktionen i titlar och överskrifter är så allmängiltig som hävdas i Nord (1995).

9.3. Nords teori som teoretisk-metodisk grund för undersökningen

I min undersökning har jag utgått från Christiane Nords teoribildning. Frågan är vad denna tillför till en studie av titlar på populärpocketböcker jämfört med tidigare studier av sådana romantitlar, och till studier av titlar på andra skönlitterära verk, förutom att Nord (1993) ger tillgång till ett rikt jämförelsematerial. Jag anser att Christiane Nords teori erbjuder tre viktiga fördelar för att undersöka titlar på skönlitterära verk liksom titlar och överskrifter till andra typer av texter.

Allra först bör dock sägas att Nord sätter titlar och överskrifter i fokus; de är betydelsefulla, både i sig själva och med tanke på de aktuella tillhörande texterna, de utgör en typ av texter och de kan fylla flera olika funktioner. Detta är Nord förvisso inte ensam om, och som framgår av avsnitt 1.1, 4.1 och 4.2 ovan finns det även andra forskare som uppmärksammar titlar och överskrifter samt andra paratexter alternativt paratextuella element.

Den första fördelen med Nords teori är att teorin erbjuder ett ramverk.

Detta innebär att iakttagelser av i och för sig intressanta aspekter som syntaktisk utformning och semantisk information i originaltitlar och översatta titlar kan infogas i en helhet (jfr Landqvist 2005:191–192, 2006:159–160).

Den andra fördelen är att en tillämpning av Nords teori leder till en konsekvens i analysen av det aktuella materialet och intersubjektivitet i analysen.

Som den tredje, och kanske viktigaste, fördelen ser jag Nords krav på att originaltitlar ska bedömas för sig, medan titlar på översatta verk, vilka ska fungera i en annan kulturell omgivning, ska bedömas för sig. Det senare görs inte alltid i tidigare forskning som ägnas titlar och överskrifter utan, mer eller mindre explicit, bedöms ofta titlar på översatta litterära verk i relation till de aktuella originaltitlarna. Exempelvis konstaterar Gunnel Furuland (2007:371) att titlar på verk utgivna i Albert Bonniers *Europeiska Följetongen* mellan 1846 och 1851 i stort sett är *direktöversättningar*, även om Furuland inte anger några explicita kriterier för vad som krävs för att en titel ska klassificeras som direktöversatt.¹ Titlar på litterära verk ingår ofta *inte* i översättarens uppdrag (se avsnitt 4.4 ovan). Därför anser jag att det är mer fruktbart – och dessutom mer rättvist gentemot översättarna i fråga – att, utifrån Nords teori, studera och bedöma ”möjligen översatta titlar” som ett resultat av titelproducenters arbete (översättare och/eller förlagsredaktörer) i stället för att se dem som enbart ett resultat av översättarens arbete och i relation till originaltitlarna (jfr Toury 1995:28–31 och Bouchehri 2008:11–12 med anförd litteratur).²

Självfallet finns det också nackdelar med och svagheter hos Christiane Nords teori, även om det knappast gäller uteslutande för denna teoribildning inom översättningsforskningen (jfr Ingo 2007:11). I detta sammanhang uppmärksammar jag tre svagheter av vilka två har direkt relevans för min undersökning.

Den första svagheten är att Nords teoribildning, liksom andra teorier, kan fungera som en form av intellektuell tvångströja som styr forskarens arbete. Denne kan härigenom förbise intressanta möjligheter i sitt

---

¹ Jfr Landqvist (2005:186) om *semantisk identitet* mellan originaltitel och översatt titel respektive Wollin (2008:414) om *ordrätt överensstämmelse* mellan originaltitel och översatt titel.

² Ur ett mer generellt perspektiv kan detta synsätt också sägas ha en viss koppling till Even-Zohars polysystemteori (se t.ex. Even-Zohar 1990), enligt vilken ”[s]emilitterära texter, översatt litteratur eller barnlitteratur, skikt inom det litterära polysystemet som tidigare inte har uppbringat mycket intresse inom litteraturvetenskapen, är oundgängliga studieobjekt för förståelsen av hur och varför rörelser inom och mellan system uppstår” (Lindqvist 2002:29).

material eller (o)medvetet avstå från att genomföra vissa delstudier för att de inte ”passar in i teorin”. Om en viss teoribildning tillämpas alltför okritiskt, är detta en reell risk. För den sakens skull kan översättningsforskning inte bedrivas helt utan en teoretisk grund (jfr Hygrell 1997:12 för en något annorlunda uppfattning).

Den andra svagheten som vidlåder Nords teoribildning är att den medför en risk för subjektivitet, och då subjektivitet i två betydelser.

För det första finns det en risk för subjektivitet om forskaren gör ett alltför snävt urval av kategorier som undersöks samt inte undersöker samtliga möjliga kategorier som teorin anvisar. Detta problem uppmärksammas i flera sammanhang i undersökningen, bland annat i avsnitt 9.2 ovan i samband med hierarkin mellan de tre möjliga funktionerna.

För det andra finns det en risk för subjektivitet när det gäller forskarens bedömningar. Detta är ett problem som är särskilt aktuellt i samband med delundersökningen av appellfunktionen i kapitel 8 ovan, men även i fråga om den expressiva funktionen genom kategorin *Explicita värderingar* (se avsnitt 7.1 respektive 7.3 ovan). Också det faktum att Nord inte alltid presenterar helt klara kriterier för att identifiera respektive avgränsa olika kategorier, t.ex. *Explicita värderingar* i avsnitt 7.3 ovan, bidrar till faran för subjektivitet i denna betydelse.

Risken för subjektivitet i de två betydelserna är en realitet. Forskaren måste ständigt vara medveten om denna fara, och han eller hon måste göra sitt allra bästa för att minimera dess potentiella inverkan på undersökningen i fråga.

Det tredje möjliga problemet med Nords teoribildning är Christiane Nords uppfattning att titlar och överskrifter är prototypiska texter (Nord 1993:280–298, 1995:279–282). Eftersom titlar och överskrifter ändå skiljer sig från andra sorters texter på flera sätt, t.ex. det begränsade omfånget, möjligheten att använda layout och typografi samt de begränsade syntaktiska variationsmöjligheterna, är jag inte helt övertygad om att titlar och överskrifter är just så prototypiska texter som Nord hävdar.

Som en sammanfattande bedömning vill jag ändå hävda att Nords modell är ett användbart verktyg för att undersöka just titlar och överskrifter i original och översättning.

9.4. Fortsatt forskning om titlar och överskrifter

Avslutningsvis vill jag än en gång betona, liksom i avsnitt 3.4 ovan, att resultaten av den här undersökningen är att betrakta som resultat från en fallstudie. Det är *inte* fråga om resultat – och slutsatser – som gäller

generellt för titlar och överskrifter på engelska eller svenska, och i det senare fallet både titlar och överskrifter som är svenskspråkiga original och titlar och överskrifter som är ”möjliga översättningar” från engelska till svenska. När det gäller att gå vidare med fortsatt forskning om titlar och överskrifter på svenska, ser jag i första hand tre intressanta möjligheter.

Den första av dem innebär att Nords teoribildning tillämpas på ett större material, som gärna kan innehålla titlar och överskrifter till olika typer av litterära verk: finlitterära och populärlitterära verk liksom olika genrer inom de olika litterära systemen (se avsnitt 3.2 ovan). Härigenom kan Nords teori prövas ytterligare, och det blir möjligt att jämföra hur kommunikativa funktioner hos titlar och överskrifter realiseras i olika typer av litterära verk på svenska.

Den andra möjligheten innebär att samma material med titlar på läkar- eller sjuksköterskeromaner i Vita serien studeras utifrån en annan teoribildning än Christiane Nords. I sin översikt av översättningsforskningens utveckling ger Lieselott Nordman (2009:84) följande beskrivning av forskningsfältet idag:

I dag upplever översättningsforskningen en fjärde fas, den sociologiska fasen [efter den textuella, kulturella och kognitiva fasen]. Här fokuseras aktörerna i översättningsprocesser och deras arbetspraktiker. Forskningsfältet har därmed rört sig från produkt till process, från att enbart fokusera översättningen som text till att även beakta aktörer vid översättning.

Som framgår i kapitel 5–8 ovan diskuterar jag vissa av mina resultat, särskilt för att förklara likheter och skillnader mellan delmaterialen EngKT och SveMT, med hjälp av begrepp som kan sägas höra hemma inom ”den sociologiska fasen”. Detta gäller särskilt diskussionen av titelproducenter och normer för deras arbete (jfr Nordman 2009:86–92 om översättningssociologi). Däremot har jag inte genomfört någon konsekvent översättningssociologisk studie, vilket vore en intressant möjlighet. Härigenom skulle det bli möjligt att utvärdera de aktuella olika teoribildningarnas möjligheter och begränsningar i dessa sammanhang.

Den tredje möjligheten innebär att ett ”modernare” material med läkar- eller sjuksköterskeromaner studeras och jämförs med detta ”äldre” material. Det ges inte längre ut några Vita serien-romaner i Sverige, och romantiska berättelser i sjukhusmiljö förekommer idag mer i tv-serier än i tryckta böcker (se avsnitt 3.1 ovan). Trots allt ges det fortfarande ut läkar- eller sjuksköterskeromaner på svenska, ofta(st) översättningar från engelska. Ett exempel är det svenska Harlequinförlaget (Förlaget Harlequin AB). En intressant fråga är vilken bild sådana ”modern-

are” romantitlar ger av kärleksrelationer samt personer som möts i vården.

I dagens Sverige är det inte bara kvinnor som är sjuksköterskor utan också män, och andelen kvinnliga läkare är inte obetydlig. Enligt statistik för år 2008 finns det ungefär 102 000 kvinnliga legitimerade sjuksköterskor och 12 000 manliga i landet, vilket innebär att runt 90 procent av dessa sjuksköterskor är kvinnor och 10 procent är män. Bland de legitimerade läkarna är ungefär 13 800 kvinnor och 19 700 män, vilket motsvarar strax över 40 procent kvinnliga läkare och något under 60 procent manliga (Socialstyrelsen 2009:50).

Bland sjuksköterskor och läkare i Sverige finns det idag också personer som är födda utanför Sverige. Bland sjuksköterskorna som var anställda i svenska landsting och regioner år 2004 var ungefär 7 000 utlandsfödda medan cirka 74 000 var svenskfödda. I fråga om underläkare och specialistkompetenta läkare var runt 5 000 utlandsfödda, medan antalet svenskfödda uppgick till ungefär 20 000 (Sveriges Kommuner och Landsting 2004:24).

Således vore det intressant att undersöka om denna utveckling i det svenska samhället beträffande sjuksköterskors och läkares könstillhörighet och etniska bakgrund också kommer till uttryck i titlar till ”modernare” läkar- eller sjuksköterskeromaner. Ur översättningsforskningens perspektiv kan sådana studier anknytas till ett genusperspektiv (se Munday 2008:128–130).

Sist och slutligen vill jag framföra som min bestämda uppfattning att det finns goda grunder för att genomföra vetenskapliga studier av titlar och överskrifter, och det med såväl ett empiriskt som teoretiskt-metodiskt syfte. Därför vill jag citera – och instämma i – Peder Skyum-Nielsens uttalande om titlar på böcker, skådespel och filmer som forskningsobjekt:

Titler – på bøger, teaterstykker, film – danner et stort og ret ouppdyrket forskningsområde. Mange mønstre, moder og strømninger kan sandsynligvis afdækkes dèr. Og spændende er de variations-, allusions- og omdannelsemuligheder der udnyttes i titler (Skyum-Nielsen 1992:343).

Referenser

Uppgifter om de romaner som utgör materialet för undersökningen återfinns i bilaga 1 och 3 nedan, och romanerna förtecknas således inte här.

- Alvstad, Cecilia 2003. *La Traducción como mediación editorial. Un estudio de 150 libros para niños y jóvenes publicados en Argentina durante 1997*. Göteborgs universitet: Institutionen för romanska språk. Avdelningen för spanska.
- Andersson, Erik 2007. *Översättarens anmärkningar. Dagbok från arbetet med Ringarnas herre*. Stockholm: Norstedts.
- Anna-Lena Löfgren – *Topplåtar*. Hämtad 2010-04-26. Tillgänglig på adressen
<www.lastfm.se/music/Anna-Lena+L%C3%B6fgren/+tracks>.
- Arvidsson, Henrik 2005. Doktorsboom i teverutan. I: *Dagens Nyheter* 2005-11-20.
- Berge, Lars 2007. Liemannen är största stjärnan i sjukhus-tv. I: *Svenska Dagbladet* 2007-02-25.
- Boëthius, Ulf 1995. Populärlitteraturen – finns den? I: Hedman, Dag (red.), *Brott, kärlek, äventyr. Texter om populärlitteratur*. Lund: Studentlitteratur. S. 17–34.
- Bouchehri, Regina 2008. *Filmtitel im interkulturellen Transfer*. (TransÜD. Arbeiten zur Theorie und Praxis des Übersetzens und Dolmetschens 18.) Berlin: Frank & Timme.
- Bruch, Natalie 2005. *Der Bildtitel. Bedeutung, Referenz, Wirkung und Funktion*. (Europäische Hochschulschriften Reihe 21: Linguistik 285.) Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Bühler, Karl 1934. *Sprachtheorie. Die Darstellungsfunktion der Sprache*. Jena: Fischer.
- Capio S:t Görans sjukhus*. Hämtad 2009-07-29. Tillgänglig på adressen
<www.stgoran.se>.
- Cassirer, Peter 2003 [1979]. *Stil, stilistik & stilanalys*. 3 uppl. Stockholm: Natur & Kultur.

- Cassirer, Peter 2008. Varför inte stilvalör? I: Jóhannesson, Kristinn, Hans Landqvist, Aina Lundqvist, Lena Rogström, Emma Sköldberg & Barbro Wallgren Hemlin (utg.), *Nog ordat? Festskrift till Sven-Göran Malmgren den 25 april 2008*. (Skrifter utgivna av Meijerbergs arkiv för svensk ordforskning 34.) Göteborg: Göteborgs universitet. S. 68–73.
- Chesterman, Andrew 2007. Bridge concepts in translation sociology. I: Wolf, Michaela & Alexandra Fukari (eds.), *Constructing a Sociology of Translation*. (Benjamins Translation Library 74.) Amsterdam/Philadelphia: Benjamins. S. 171–183.
- The Concise Oxford English Dictionary*. 2006. 11 uppl. (2004, reviderad 2006). Hämtad 2008-07-10. Tillgänglig på adressen <http://ub016008.ub.gu.se/cgi-bin/auth.cgi?url=http://www.oxfordreference.com/views/BOOK_SEARCH.html?book=t23>.
- Dahlborg-Lyckhage, Elisabeth 2003. "Systers" konstruktion och mumifiering – i TV-serier och studenters föreställningar. (Göteborg studies in educational sciences 204.) Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Dahlman, Pontus 2010. Omslagets makt. I: *Dagens Nyheter* 2010-06-12. *Dame Vera Lynn – Blue Bird*. Hämtad 2009-07-26. Tillgänglig på adressen <www.bluebird-electric.net/dame_vera_lynn.htm>.
- Dietz, Gunther 1995. *Titel wissenschaftlicher Texte*. (Forum für Fachsprachen-Forschung 26.) Tübingen: Gunter Narr.
- Englund Dimitrova, Birgitta 2005. *Expertise and Explicitation in the Translation Process*. (Benjamins Translation Library 64.) Amsterdam/Philadelphia: Benjamins.
- Englund Dimitrova, Birgitta 2007. Tjugo år av svensk översättningsvetenskap. I: Lindqvist, Yvonne (red.), *Gränslösa texter. Perspektiv på översättning*. (Ord och stil. Språkvårdssamfundets skrifter 38.) Uppsala: Hallgren & Fallgren. S. 13–31.
- Encyclopaedia Britannica Online, Academic Edition, Bertolt Brecht*. Hämtad 2008-08-10. Tillgänglig på adressen <<http://search.eb.com.ezproxy.ub.gu.se/eb/article-9016316>>.
- Even-Zohar, Itamar 1990. *Polysystem Studies*. I: [specialnummer av] *Poetics Today* 11:1. Tel Aviv: The Porter Institute for Poetics and Semiotics.
- Fornäs, Johan 2006. Klyftan och broarna mellan högt och lågt. I: *Högkultur som subkultur? Inledande anföranden vid ett seminarium i Börssalen den 29 mars 2006*. Stockholm: Svenska Akademien & Norstedts Akademiska Förlag. S. 31–43.

- Furuland, Gunnel 2007. *Romanen som vardagsvara. Förläggare, författare och skönlitterära häftesserier i Sverige 1833–1851 från Lars Johan Hierta till Albert Bonnier*. (Skrifter utgivna av Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala 53.) Stockholm: LaGun.
- Förlaget Harlequin AB, *Månadens utgivning*. Hämtad 2009-08-23. Tillgänglig på adressen <www.harlequin.se/index.php?id=368>.
- Gellerstam, Martin 1986. Translationese in Swedish novels translated from English. I: Wollin, Lars & Hans Lindquist (eds.), *Translation Studies in Scandinavia. Proceedings from The Scandinavian Symposium on Translation Theory (SSOTT) II Lund 14–15 June, 1985*. (Lund Studies in English 75.) Lund: Gleerups. S. 88–95.
- Gellerstam, Martin 1996. Anföringens estetik. Om dialogformler i tvärspråkligt perspektiv. I: Josephson, Olle (red.), *Stilstudier. Språkvetareskrifter litterär stilistik*. (Ord och stil. Språkvårdssamfundets skrifter 27.) Uppsala: Hallgren & Fallgren. S. 12–29
- Genette, Gérard 1997 [1987]. *Paratexts. Thresholds of Interpretation* [fransk originaltitel: *Seuils*]. (Literature, Culture, Theory 20.) Cambridge: Cambridge University Press.
- Greider, Göran 2007. Det mest förljugna. I: *Aftonbladet* 2007-08-06.
- Gullin, Christina 2002. *Översättarens röst*. Lund: Studentlitteratur.
- Hansson, Stina 1982. "Afsatt på swensko". *1600-talets tryckta översättningslitteratur*. (Skrifter utgivna av Litteraturvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet 12.) Göteborg: Göteborgs universitet.
- Hedman, Dag 2007. *Den tidiga svenska kriminalberättelsen*. Hämtad 2007-06-23. Tillgänglig på adressen <<http://litteraturbanken.se>> under "Presentationer, Specialområden".
- Hedman, Dag (red.) 1995. *Brott, kärlek, äventyr. Texter om populärlitteratur*. Lund: Studentlitteratur.
- Hemmungs Wirtén, Eva 1998. *Global Infatuation: Explorations in Transnational Publishing and Texts. The Case of Harlequin Enterprises and Sweden*. (Skrifter utgivna av Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala 38.) Uppsala: Uppsala universitet.
- Holmberg, Per 2002. *Emotiv betydelse och evaluering i text*. (Nordistica Gothoburgensia 24.) Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Holmes, James S. 2004 [2000] [1988]. The Name and Nature of Translation Studies. I: Venuti, Lawrence (ed.), *The Translation Studies Reader*. 2nd ed. New York & London: Routledge. S. 180–192.

- Hygrell, Dorothea 1997. *Att översätta komik. En undersökning av funktionsförändringar i tyska översättningar av svensk skönlitteratur.* (Skrifter utgivna av Litteraturvetenskapliga institutionen vid Uppsala universitet 34.) Uppsala: Uppsala universitet.
- Ingo, Rune 2007. *Konsten att översätta. Översättandets praktik och didaktik.* Lund: Studentlitteratur.
- Jakobson, Roman 1971 [1960]. Linguistik und Poetik [engelsk originaltitel: Linguistics and poetics]. I: Ihwe, Jens (Hrsg.), *Literaturwissenschaft und Linguistik. Ergebnisse und Perspektiven.* (Ars Poetica. Texte und Studien zur Dichtungslehre und Dichtkunst. Texte 8. Literaturwissenschaft und Linguistik II/1. Zur linguistischen Basis der Literaturwissenschaft, I.) Frankfurt am Main: Athenäum Verlag. S. 142–177.
- Jonsson, Kjell & Anders Öhman (red.) 2000. *Populära fiktioner.* Stockholm/Ste Hag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.
- Jääskeläinen, Michael 2007. Gulliver's Travels into Finnish: Translations of Swift's Social Critique 1876–1932. I: *New Voices in Translation Studies* 3. S. 19–43. Hämtad 2008-08-29. Tillgänglig på adressen <www.iatis.org/newvoices/contents2007.php>.
- Kleberg, Lars 2009. Att göra översättningar synliga. Om översättningshistoria och databasen Svenskt översättarlexikon. I: Jansson, Erland (utg.), *En bok om böcker och bibliotek: tillägnad Louise Brunet.* Huddinge: Södertörns högskola. S. 173–186. Hämtad 2009-12-30. Tillgänglig på adressen <<http://sh.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:214423>>.
- Kommunförbundet Skåne 2008. *Beslutsstöd för arbetsterapeuter och sjukgymnaster vid bedömning av insatser vid funktionsnedsättning.* Hämtad 2010-04-26. Tillgänglig på adressen <www.kfsk.se/download/18.../Bilaga+1+Definitioner.pdf>.
- Korkkanen, Irma 1974. *Studier i de svenska översättningarna av Vergilius Aeneis I, II, VI, VII, XI, XII och Bucolica.* (Meddelanden från Institutionen för nordisk filologi. A 1.) Helsingfors: Helsingfors universitet.
- Kovala, Urpo 1996. Translations, Paratextual Mediation, and Ideological Closure. I: *Target. International Journal of Translation Studies* 8(1). Amsterdam: Benjamins. S. 119–147.
- Lagerholm, Per 2008. *Stilistik.* Lund: Studentlitteratur.
- Landqvist, Hans 2000. *Författningssvenska. Strukturer i nutida svensk lagtext i Sverige och Finland.* (Nordistica Gothoburgensia 22.) Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.

- Landqvist, Hans 2005. När *Surgeon on call* blir *Lyssna på mitt hjärta*: om översättning av romantitlar i Vita serien. I: Mård-Miettinen, Karita & Nina Niemelä (utg.), *Fackspråk och översättningsteori. VAKKI-symposium XXV*. (Publikationer av Forskargruppen för översättningsteori, fackspråk och flerspråkighet vid Vasa universitet 32.) Vasa: Vasa universitet. S. 184–193.
- Landqvist, Hans 2006. Varierande normer eller fullständig normlöshet i Vilda västern? Om översättning av titlar till Bill och Ben-romaner. I: Lehtinen, Esa & Nina Niemelä (utg.), *Fackspråk och översättningsteori. VAKKI-symposium XXVI*. (Publikationer av forskargruppen för översättningsteori, fackspråk och flerspråkighet vid Vasa universitet 33.) Vasa: Vasa universitet. S. 150–161.
- Laurén, Christer 1972. *Predikanten som översättare. Mechtilds uppenbarelser i Jöns Buddes fornsvenska version: handskrift och översättningsteknik*. Åbo: Åbo Akademi.
- Lek med elden*. Hämtad 2009-07-14. Tillgänglig på adressen <www.filmtipset.se/film/lek-med-elden.html>.
- Libris. Korpusen för undersökningen sammanställdes i augusti 2004, och kompletterande sökningar i databasen gjordes i juni 2008, juli 2009 och maj 2010. Tillgänglig på adressen <<http://libris.kb.se>>.
- Lilja, Eva 2006. *Svensk metrik*. Stockholm: Svenska Akademien & Norstedts Akademiska Förlag.
- Lindqvist, Yvonne 2002. *Översättning som social praktik. Toni Morrison och Harlequinserien Passion på svenska*. (Acta Universitatis Stockholmiensis. Stockholm Studies in Scandinavian Philology. New Series 26.) Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Lindqvist, Yvonne 2008. Att manipulera matrisen. En jämförelse mellan den svenska, engelska och franska översättningen av den spanska romanen *La caverna de las ideas* av José Carlos Somoza. I: *Språk & stil. Tidskrift för svensk språkforskning* 18. Ny följd. S. 188–208.
- Lundblad, Kristina 2010. *Om betydelsen av böckers utseende. Det svenska förlagsbandets framväxt och etablering under perioden 1840–1914 med särskild hänsyn till dekorerade klotband. En studie av klotbandens formgivning, teknik och relation till frågor om modernitet och materiell kultur*. Malmö: Råmus.
- Malvina Reynolds: Song Lyrics and Poems*. Hämtad 2009-07-17. Tillgänglig på adressen <www.wku.edu/~smithch/MALVINA/records.htm>.

- Mattsson, Jenny 2009. *The Subtitling of Discourse Particles. A corpus-based study of well, you know, I mean, and like, and their Swedish translations in ten American films*. Gothenburg: University of Gothenburg.
- Munday, Jeremy 2008 [2001]. *Introducing Translation Studies. Theories and applications*. 2nd ed. London & New York: Routledge.
- Myking, Johan 2008. *Motivasjon som termdanningsprinsipp. Ein teoretisk diskusjon på grunnlag av norsk oljeterminologi*. (Acta Wasaensia 191. Språkvetenskap 38.) Vaasan yliopisto: Universitas Wasaensis.
- Nationalencyklopedins ordbok. Utarbetad vid Språkdata Göteborgs universitet 1–3, 1995–1996*. Höganäs: Bokförlaget Bra Böcker.
- Nedrelid, Gudlaug 2008. Stanley Kvinlaug og Gladys Hoveland. Amerikanske førenamn og rotnorske etternamn i vestre Vest-Agder. I: Harsson, Margit & Terje Larsen (red.), *Namn frå by og bø. Veneskrift til Tom Schmidt på 60-årsdagen 26. juni 2008*. Oslo: Institutt for lingvistiske og nordiske studium, Universitetet i Oslo. S. 135–147.
- Norberg, Ulf 2003. *Übersetzen mit doppeltem Skopos. Eine empirische Prozess- und Produktstudie*. (Studia Germanistica Upsaliensia 42.) Uppsala: Uppsala universitet.
- Nord, Christiane 1993. *Einführung in das funktionale Übersetzen. Am Beispiel von Titeln und Überschriften*. (Uni-Taschenbücher 1734.) Tübingen/Basel: Francke.
- Nord, Christiane 1995. Text-Functions in Translation: Titles and Headings as a Case in Point. I: *Target. International Journal of Translation Studies* 7(:2). Amsterdam: Benjamins. S. 261–284.
- Nordman, Lieselott 2009. *Lagöversättning som process och produkt. Revideringar och institutioner vid lagöversättning*. (Nordica Helsingensia 16.) Helsingfors: Helsingfors universitet.
- Nordman, Marianne 2000a. Rubriker som frågor. I: Keski-Raasakka, Kyllikki & Pirjo Söderholm (red.), *Svenskan i Finland 5. Föredrag vid femte sammankomsten för beskrivningen av svenskan i Finland. Joensuu 7–8.5.1999*. Joensuu: Ruotsin kieli, Joensuun yliopisto. S. 203–214.
- Nordman, Marianne 2000b. Överskrift, titel, namn eller rubrik? Några beteckningar i teori och praktik. I: Nuopponen, Anita, Bertha Toft & Johan Myking (red.), *I terminologins tjänst. Festskrift för Heribert Picht på 60-årsdagen*. (Vaasan yliopiston julkaisuja – Selvityksiä ja raportteja 59.) Vaasa: Vaasan yliopisto. S. 110–127.

- Nordman, Marianne 2004. Gubbaröra och dampulllover – rubriker på matrecept och stickbeskrivningar. I: *Folkmålsstudier 43. Meddelanden från Föreningen för nordisk filologi*. Helsingfors: Föreningen för nordisk filologi. S. 103–130.
- Nordman, Marianne 2008. *Magra fåglar flyger längre eller Feta fåglar flyger kortare*. Två tidningar och två rubriker. I: Lindström, Jan, Pirjo Kukkonen, Camilla Lindholm & Åsa Mickwitz (red.), *Svenskan i Finland 10. Föredrag vid tionde sammankomsten för beskrivningen av svenskan i Finland. Helsingfors och Esbo den 13–14 oktober 2006*. (Nordica Helsingiensia 11.) Helsingfors: Helsingfors universitet. S. 236–245.
- Persson, Magnus 2007. *Varför läsa litteratur? Om litteraturundervisningen efter den kulturella vändningen*. Lund: Studentlitteratur.
- Pettersson, Jonatan 2009. *Fri översättning i det medeltida Västnorden*. (Stockholm studies in Scandinavian philology, New Series 51.) Stockholm. Acta Universitatis Stockholmiensis
- Rahm, Henrik 2002. *Journalistikens anatomi. Analyser av genrer och textmönster i fem strejkbevakningar i svensk dagspress 1879–1996*. (Lundastudier i nordisk språkvetenskap A 58.) Lund: Studentlitteratur.
- Reiß, Katharina & Vermeer, Hans J. 1984. *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Tübingen: Niemeyer.
- Rothe, Arnold 1986. *Der literarische Titel. Funktionen, Formen, Geschichte*. (Das Abendland. Neue Folge 16. Forschungen zur Geschichte europäischen Geistesleben.) Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- S:t Eriks ögonsjukhus*. Hämtad 2010-04-26. Tillgänglig på adressen <www.sankterik.se>.
- Skyum-Nielsen, Peder 1992. *Fyndord. Studier i kortformernes retorik*. København: Hans Reitzels forlag.
- Skyum-Nielsen, Peder 1994. Lapidarstilistik. I: Cassirer, Peter (utg.), *Stilsymposiet i Göteborg 21–23 maj 1992*. Göteborg: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet. S. 236–247.
- Socialstyrelsen 2009. *Statistik om hälso- och sjukvårdspersonal – officiell statistik om antal legitimerade (2008) och arbetsmarknadsstatus (2007)*. Hämtad 2010-04-26. Tillgänglig på adressen <www.socialstyrelsen.se/statistik/statistikefteramne/Sidor/statistikoverhalso-ochsjukvardspersonal.aspx>.
- Socialstyrelsens termbank, hälso- och sjukvårdspersonal, patient, vårdgivare*. Hämtad 2010-04-26. Tillgänglig på adressen <<http://app.socialstyrelsen.se/termbank/>>.

- Statistiska centralbyrån, *Namnstatistik*. Hämtad 2010-04-26. Tillgänglig på adressen <www.scb.se/Pages/Product____30895.aspx>.
- Statistiska centralbyrån, *Namnsökning. Hur många heter ...?*. Hämtad 2010-04-26. Tillgänglig på adressen <www.scb.se/Pages/NameSearch.aspx?id=259432>.
- Svenskt översättarlexikon*. Hämtad 2009-08-15. Tillgänglig på adressen <www.oversattarlexikon.se>.
- Sveriges Kommuner och Landsting 2004. *Fakta om kvinnor och män i landsting och regioner 2004*. Hämtad 2009-08-23. Tillgänglig på adressen <www.skl.se/artikel.asp?A=17789&C=3388>.
- Tahir-Gürçağlar, Şehnaz 2002. What Texts Don't Tell. The Use of Paratexts in Translation Research. I: Hermans, Theo (ed.), *Cross-cultural Transgression. Research Models in Translation Studies II. Historical and Ideological Issues*. Manchester: St. Jerome. S. 44–60.
- Teleman, Ulf, Staffan Hellberg & Erik Andersson 1999. *Svenska Akademiens grammatik 2. Ord*. Stockholm: Svenska Akademien & Norstedts Ordbok.
- Torgerson, Sten 1996. *Översättare av fiktionsprosa på den svenska bokmarknaden 1866–1900. En frekvensundersökning*. (Skrifter utgivna av Litteraturvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet 28.) Göteborg: Göteborgs universitet.
- Toury, Gideon 1995. *Descriptive Translation Studies and Beyond*. (Benjamins Translation Library 4.) Amsterdam & Philadelphia: Benjamins.
- Vahtera, Ralf 2009. *Otsikkorakenteitä. Kontrastiivinen tutkimus suomen- ja ruotsinkielisten sanomalehtien syntaktis-semanttisista otsikko-tyypeistä*. (Acta Wasaensia No 209 Kielitiede 41.) Vaasa: Universitas Wasaensis.
- Venuti, Lawrence (ed.) 2004 [2000]. *The Translation Studies Reader*. 2nd ed. New York & London: Routledge.
- Wallén, Göran 1993. *Vetenskapsteori och forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Widmark, Lars 1982. Kvinnor i vitt. En studie av Elisabet och Per Reymers' romaner i Vita serien [opublicerad uppsats i litteraturvetenskap]. Uppsala: Litteraturvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet.
- Wollin, Lars 1981. *Svensk latinöversättning. I. Processen*. (Lundastudier i nordisk språkvetenskap A 34.) Lund: Walter Ekstrands Bokförlag.

- Wollin, Lars 1983. *Svensk latinöversättning. II. Förlagan och produkt-
en.* (Lundastudier i nordisk språkvetenskap A 35.) Lund: Walter Ek-
strands Bokförlag.
- Wollin, Lars 2007. Öfversättaren i det nittonde seklet. I: Lindqvist,
Yvonne (red.), *Gränslösa texter. Perspektiv på översättning.* (Ord och
stil. Språkvårdssamfundets skrifter 38.) Uppsala: Hallgren & Fall-
gren. S. 163–194.
- Wollin, Lars 2008. *Brott och straff* och *Raskolnikow*. Om boktitlar i
1800-talets litterära översättning. I: Jóhannesson, Kristinn, Hans
Landqvist, Aina Lundqvist, Lena Rogström, Emma Sköldberg &
Barbro Wallgren Hemlin (utg.), *Nog ordat? Festskrift till Sven-Göran
Malmgren den 25 april 2008.* (Skrifter utgivna av Meijerbergs arkiv
för svensk ordforskning 34.) Göteborg: Göteborgs universitet. S. 408–
416.
- Öhman, Anders 2002. *Populärlitteratur. De populära genrernas estetik
och historia.* Lund: Studentlitteratur.

Bilagor

Bilaga 1. Delmaterialen EngKT och SveMT

Romanerna i delmaterialen EngKT och SveMT står i strikt alfabetisk ordning efter författarnamn i EngKT och i enlighet med de uppgifter som Libris ger. Författare som skriver under pseudonymer redovisas med och inordnas i förteckningen under sina pseudonymer. I fråga om de författare som är representerade med flera romaner i EngKT är respektive författares verk ordnade efter de aktuella romantidlarna i strikt alfabetisk ordning.

<i>Författare</i>	<i>Engelsk romantitel</i>	<i>Svensk romantitel</i>	<i>Översättare</i>	<i>Utgivningsår</i>
Adam, Addie	Everglades nurse	Att våga älska	Svensson, Lars	1990
Adam, Addie	Maggie Cameron, cruise nurse	Syster går ombord	Henning, Ulla	1979
Alexander, Jean	The hospital in Quatro Torres	Jag behöver dig, Jenny	Henning, Ulla	1984
Allen, Barbara [pseudonym för Vivien Stuart]	Doctor Lucy	Doktor Lucy	Björkhem, Ann	1977
Andrews, Lucilla	After a famous victory	Älskade syster	Henning, Staffan	1985
Andrews, Lucilla	The crystal gull	En mås av kristall	Henning, Ulla	1983
Ash, Pauline	Student nurse at Swale	Syster på prov	Henning, Staffan	1977
Barclay, Virginia	Crisis	Att satsa allt	Henning, Ulla	1983
Barclay, Virginia	Double face	Lek med elden	Henning, Ulla	1983
Barclay, Virginia	Emergency	Larmet går	Henning, Ulla	1983
Barclay, Virginia	High risk	Abort	Henning, Ulla	1983
Barclay, Virginia	Life support	Mot läkarens order	Henning, Ulla	1983
Barclay, Virginia	Trauma	Chock	Henning, Ulla	1983
Beaty, Betty	Doctor on board	På kurs mot kärleken	Henning, Staffan	1990
Bell, Betsy	Nurse in the wilderness	Vildmarksläkaren	Wennbom, Eva	1985
Berry, Helen	Wayward nurse	Syster Angelas hemlighet	Björkhem, Ann	1978
Bowers, Mary Curtis	Nurse Carrie's roses	En tagg i hjärtat	Hansen, Lena	1985
Bowers, Mary Curtis	Nurse Charly's new love	Är du mitt öde?	Hansen, Lena	1985

Bowers, Mary Curtis	Nurse Heather's choice	Det tveksamma hjärtat	Hansen, Lena	1985
Bowers, Mary Curtis	Nurse in Australia	Kärlek med komplikationer	Wennbom, Eva	1984
Bowers, Mary Curtis	Nurse overseas	Syster Lori i tropikerna	Hansen, Lena	1985
Bowers, Mary Curtis	The loves of nurse Rachel	För Jeremys skull	Henning, Staffan	1982
Bowring, Mary	Vet in charge	Det är aldrig för sent	Svensson, Lars	1990
Brandon, Sheila [pseudonym för Claire Rayner]	The final year	Syster Avrils karriär	Björkhem, Ann	1977
Burnett, Ruth	The Captain's nurse	Livets stormar	Henning, Staffan	1991
Cabot, Isobel	Nurse Lauren's challenge	Ett besvärligt fall	Wennbom, Eva	1986
Charles, Theresa	Surgeon's sweetheart	Den tysta patienten	Henning, Ulla	1987
Colin, Ann	A different class of doctor	Från skilda världar	Wennbom, Eva	1984
Colin, Ann	Doctor Jamie	Kanske ett mirakel	Henning, Ulla	1984
Converse, Jane	Accused nurse	Syster Paulas mardröm	Cassel, Mary	1976
Converse, Jane	Cinderella nurse	Rita gör revolt	Bibin, Louise	1981
Converse, Jane	Emergency nurse	Syster Diane får ge sig	Bibin, Louise	1980
Converse, Jane	Expedition nurse	Expeditionens sköterska	Bibin, Louise	1976
Converse, Jane	Nurse against the town	En läkares rykte	Björkhem, Ann	1977
Converse, Jane	Nurse in danger	Till varje pris	Hansen, Lena	1983
Converse, Jane	Nurse in Las Vegas	Den berömda patienten	Bibin, Louise	1982
Converse, Jane	Penthouse nurse	Syster Carrie och drömmen	Henning, Staffan	1982
Curtis, Marjorie [pseudonym för Marjorie Mary Curtis Prebble]	Desert surgeon	Syster Harriet i Teheran	Björkhem, Ann	1977
Curtis, Marjorie [pseudonym enligt ovan]	District nurse	Distriktsköterskan	Bibin, Louise	1981
Curtis, Marjorie [pseudonym enligt ovan]	Hospital encounter	Skuggan av det förflutna	Hansen, Lena	1984
Curtis, Marjorie [pseudonym enligt ovan]	Doctor intruder	Syster Natalie finner lyckan	Björkhem, Ann	1978

Dana, Rose [pseudonym för William Edward Daniel Ross]	Down east nurse	Syster Julia klarar krisen	Björkhem, Ann	1980
Dana, Rose [pseudonym enligt ovan]	Operating room nurse	Syster Carol på operation	Henning, Staffan	1977
Davis, Julia	Nurse in Arabia	Syster Nell i Arabien	Bibin, Louise	1976
Deane, Sonia	Doctor accused	Sjuk av kärlek	Henning, Staffan	1989
Deane, Sonia	Doctor deceived	Frusna förbindelser	Svensson, Lars	1989
Deane, Sonia	Doctor on call	Den nye kompanjonen	Rosén, Knut	1990
Deane, Sonia	Doctor's forbidden love	Vi möts igen	Henning, Staffan	1987
Deane, Sonia	Doctors in shadow	Kan kärleken segra?	Rhodin, Marie	1990
Deane, Sonia	Doctor's love affair	Vilsegångna hjärtan	Melinder, Sonja	1988
Dee, D.J.	Nurse Jackie's prize	Problem för syster Jackie	Henning, Staffan	1986
Dennison, Diana	Bitter rain	Kärlek i Hongkong	Björkhem, Ann	1978
Donarico, Elnora	Nurse Jessica's cruise	Syster till sjöss	Henning, Staffan	1982
Dorset, Ruth	Front office nurse	Mottagningsköterskan	Henning, Staffan	1978
Ferguson, Janet	Calling doctor Iver	Romans i vitt	Rosén, Knut	1990
Ferguson, Janet	Northumbrian nurse	I valet och kvalet	Hansen, Lena	1982
Ferguson, Janet	Nurse in waiting	Konvalescenten	Henning, Ulla	1985
Ferguson, Janet	Nurse on Livingstone Ward	Den arrogante läkaren	Wennbom, Eva	1986
Ferguson, Janet	Sister on Musgrave Ward	Den bistre kirurgen	Henning, Ulla	1986
Ferguson, Janet	Sister on Penhallow Ward	Oväntat möte	Henning, Staffan	1988
Ferguson, Janet	Staff nurse at St. Mildreds	Syster Jill finner lyckan	Wennbom, Eva	1988
Ferguson, Janet	Staff nurse on Glanelly Ward	Två starka viljor	Hansen, Lena	1984
Ferguson, Janet	Surgeon on call	Lyssna på mitt hjärta	Rhodin, Marie	1989
Ferguson, Janet	The hospital summer	Kärleksbesvär	Rhodin, Marie	1989
Fitzgerald, Arlene J.	Daredevil nurse	Den gåtfulle läkaren	Henning, Staffan	1985
Fletcher, Mary Mann	Danger – nurse at work	Syster Kathys elddop	Henning, Staffan	1976

Fletcher, Mary Mann	Nurse Julie	Kär men envis	Wennbom, Eva	1986
Gaddis, Peggy [pseudonym för Peggy Gaddis Dern]	Challenges for nurse Genie	Gåtan i paradiset	Henning, Ulla	1980
Gaddis, Peggy [pseudonym enligt ovan]	Nurse Hilary	Syster Hilary och kärleken	Henning, Staffan	1981
Gaddis, Peggy [pseudonym enligt ovan]	The listening nurse	Syster vet säkert	Björkhem, Ann	1977
Gelsthorpe, Annie L.	Dr. Holly's surprise	Dr Hollys hemlighet	Andersson, Wåge	1983
Gilzean, Elizabeth	Arctic nurse	Sköterska i Arktis	Cassel, Mary	1976
Goodwin, Grace	Nurse in the valley	Sviken kärlek	Bergengren, Tora	1989
Grey, Joanna	Wanted – one nurse	Den motsträvige läkaren	Bibin, Louise	1979
Grove, Vicki	Circles of love	Megan hittar hem	Vento, Kaisa & Vento, Kristiina	1991
Hale, Arlene	A nurse's new love	Syster Deloras nya kärlek	Björkhem, Ann	1976
Hale, Arlene	Nurse from the shadows	Syster Adenas kärlek	Henning, Staffan	1977
Hale, Arlene	Nurse Jean's strange case	Syster Jean är rädd	Henning, Staffan	1976
Hale, Arlene	The nurse from Mulberry Square	Den hemlighetsfulle läkaren	Bibin, Louise	1977
Hale, Arlene	University nurse	Universitetssköterskan	Henning, Staffan	1977
Harrison, Elizabeth	Accident call	Den otursföljnde läkaren	Henning, Ulla	1979
Harrison, Elizabeth	A doctor called Caroline	Doktor Caroline	Henning, Staffan	1981
Harrison, Elizabeth	Ambulance call	Kirurgens fall	Henning, Staffan	1979
Harrison, Elizabeth	A surgeon at St. Mark's	Ödets nyck	Wennbom, Eva	1988
Harrison, Elizabeth	A surgeon called Amanda	Doktor Amanda	Henning, Ulla	1984
Harrison, Elizabeth	A surgeon's life	Doktor blir sjuk	Henning, Ulla	1984
Harrison, Elizabeth	Corridors of healing	Tveksam diagnos	Björkhem, Ann	1980
Harrison, Elizabeth	Emergency call	Katastrof!	Henning, Ulla	1980
Harrison, Elizabeth	Hospital call	Den svåra vägen tillbaka	Henning, Ulla	1980
Harrison, Elizabeth	Surgeon's affair	Kärlek på sjukhus	Henning, Staffan	1986

Harrison, Elizabeth	Surgeon's call	Kirurgen och kärleken	Bibin, Louise	1979
Harrison, Elizabeth	The physicians	Läkarnas maktkamp	Henning, Ulla	1980
Harrison, Elizabeth	The Ravelston affair	Fall med komplikationer	Henning, Ulla	1980
Harrison, Elizabeth	The surgeon she married	Endast en kan vinna	Rhodin, Marie	1989
Harrison, Elizabeth	To mend a heart	Hjärtats röst	Wennbom, Eva	1982
Harrison, Elizabeth	Young doctor Goddard	Det svåra året	Henning, Ulla	1981
Harte, Marjorie	No orchids for a nurse	Sjuksköterska på Borneo	Henning, Staffan	1990
Hockley, Abigail	The nurse's choice	Över alla gränser	Hansen, Lena	1984
LaVan Barker, Berta	Nurse-companion	Blind kärlek	Henning, Staffan	1981
Linton, Cathy	Casualty at St. Lawrence's	Akutmottagningen	Björkhem, Ann	1978
Linton, Cathy	Houseman's wager	Högsta vinsten	Björkhem, Ann	1980
Linton, Cathy	Sister in waiting	Syster i dilemma	Bibin, Louise	1978
Linton, Cathy	Sister Jackie	Syster Jackie	Henning, Staffan	1979
Linton, Cathy	Such devoted sisters	En sköterskas dröm	Björkhem, Ann	1978
Linton, Cathy	The reluctant nurse	Syster Jennie ändrar åsikt	Björkhem, Ann	1978
Linton, Cathy	The silver rose bowl	Syster Jennies belöning	Björkhem, Ann	1979
Linton, Cathy	Too many doctors	Tre läkare för mycket	Björkhem, Ann	1978
Maguire, Anne	Nurse in Las Palmas	Äventyr i Las Palmas	Bergengren, Tora	1991
McElfresh, Adeline	Flight nurse	Sjuksköterska i fält	Björkhem, Ann	1976
McElfresh, Adeline	Wings for nurse Bennet	Syster som flygvårdinna	Henning, Staffan	1976
Mitchell, Kerry [pseudonym för Richard Wilkes-Hunter]	Outback nurse	Syster Jill	Bibin, Louise	1981
Murray, Helen	Heart of a nurse	Kay och kärleken	Wennbom, Eva	1981
Neidrick, Darla	A cure for nurse Evans [den engelska titeln saknas i Libris]	Syster Diane	Melinder, Sonja	1985
Neidrick, Darla	City nurse, country love	Syster Karen kommer hem	Wennbom, Eva	1986
Reece, Colleen L.	Come home, nurse Jenny	Syster Jenny gör uppror	Andersson, Wåge	1982

Reece, Colleen L.	Nurse Autumn's secret love	På doktors order	Wennbom, Eva	1982
Reece, Colleen L.	Nurse Julie's sacrifice	Syster Julies offer	Wennbom, Eva	1991
Roberts, Willo Davis	Nurse Kay's conquest	Bitter seger	Cassel, Mary	1982
Ross, W.E.D. [Ross, William Edvard Daniel]	Hospital crisis	Kris!	Mejram, Leila	1980
Ross, W.E.D. [se ovan]	Nurse Ann's secret	Syster Anns hemlighet	Björkhem, Ann	1981
Ross, W.E.D. [se ovan]	Nurse Grace's dilemma	Syster Graces svåra val	Hansen, Lena	1984
Sands, JoAnn	The reluctant bride	En brud för mycket	Henning, Ulla	1991
Stewart, Isobel	New doctor at Coombarra Creek	Den nye doktorn	Andersson, Wåge	1978
Stewart, Isobel	Nurse alone	Den bistre läkaren	Cassel, Mary	1982
Stewart, Jean	Where love could not follow	Carols dåliga samvete	Björkhem, Ann	1979
Stuart, Alex	Doctor Mary Courage	Doktor Marys öde	Henning, Staffan	1986
Upshall, Helen R.	Appointment to remember	Den enwise kirurgen	Henning, Staffan	1979
Warren, Beatrice	Occupational health nurse	Kärlek eller karriär?	Henning, Staffan	1985
Wellsley, Julie	The fateful tide	En sjuksköterskas ansvar	Björkhem, Ann	1977
Woodward, Lilian [pseudonym för John Marsh]	North Sea nurse	På en skör tråd	Hansen, Lena	1983

Bilaga 2. Romaner ur delmaterialen SvMT och SveOT som ligger till grund för analysen av den metatextuella funktionen

De aktuella romanerna i delmaterialen EngKT och SveMT står i strikt alfabetisk ordning efter författarnamn i EngKT och i enlighet med de uppgifter som Libris ger. Författare som skriver under pseudonymer redovisas med och inordnas i förteckningen under sina pseudonymer. I fråga om de författare som är representerade med flera romaner är respektive författares verk ordnade efter de aktuella romantitlarna i strikt alfabetisk ordning.

De aktuella romanerna i delmaterialet SveOT är skrivna av Elisabet Reymers och Per Reymers, vilket är pseudonymer för Ann Björkhem och Örjan Björkhem. Romanerna står i strikt alfabetisk ordning efter titlarna.

<i>Författare</i>	<i>Engelsk romantitel</i>	<i>Svensk romantitel</i>	<i>Översättare</i>	<i>Utgivningsår</i>
Bowers, Mary Curtis	Nurse Heather's choice	Det tveksamma hjärtat	Hansen, Lena	1985
Bowers, Mary Curtis	The loves of nurse Rachel	För Jeremys skull	Henning, Staffan	1982
Converse, Jane	Expedition nurse	Expeditionens sköterska	Bibin, Louise	1976
Curtis, Marjorie [pseudonym för Marjorie Mary Curtis Prebble]	Hospital encounter	Skuggan av det förflutna	Hansen, Lena	1984
Davis, Julia	Nurse in Arabia	Syster Nell i Arabien	Bibin, Louise	1976
Dorset, Ruth	Front office nurse	Mottagningsköterskan	Henning, Staffan	1978
Ferguson, Janet	Staff nurse on Glanelly Ward	Två starka viljor	Hansen, Lena	1984
Gelsthorpe, Annie L.	Dr. Holly's surprise	Dr Hollys hemlighet	Andersson, Wåge	1983
Harrison, Elizabeth	Corridors of healing	Tveksam diagnos	Björkhem, Ann	1980
Harrison, Elizabeth	To mend a heart	Hjärtats röst	Wennbom, Eva	1982
LaVan Barker, Berta	Nurse-companion	Blind kärlek	Henning, Staffan	1981
Linton, Cathy	Such devoted sisters	En sköterskas dröm	Björkhem, Ann	1978
Linton, Cathy	The reluctant nurse	Syster Jennie ändrar åsikt	Björkhem, Ann	1978
Reece, Colleen L.	Come home, nurse Jenny	Syster Jenny gör uppror	Andersson, Wåge	1982

Roberts, Willo Davis	Nurse Kay's conquest	Bitter seger	Cassel, Mary	1982
Ross, W.E.D. [Ross, William Edvard Daniel]	Nurse Ann's secret	Syster Anns hemlighet	Björkhem, Ann	1981
Stewart, Isobel	Nurse alone	Den bistre läkaren	Cassel, Mary	1982

<i>Författare</i>		<i>Roman titel</i>		<i>Utgivningsår</i>
Reymers, Elisabet & Per Reymers [pseudonymer för Ann Björkhem och Örjan Björkhem]		Läkarhuset Lejongården		1975
Reymers, Elisabet & Per Reymers [pseudonymer enligt ovan]		Syster Annika		1982
Reymers, Elisabet & Per Reymers [pseudonymer enligt ovan]		Syster Barbro i farten		1981

Bilaga 3. Delmaterialet SveOT

Samtliga romaner i delmaterialet SveOT är skrivna av Elisabet Reymers och Per Reymers, vilket är pseudonymer för Ann Björkhem och Örjan Björkhem. Romanerna står i strikt alfabetisk ordning efter titlarna.

<i>Författare</i>	<i>Romantitel</i>	<i>Utgivningsår</i>
Reymers, Elisabet & Per Reymers	Avdelning 6, sal 7	1975
Reymers, Elisabet & Per Reymers	Beslutet	1975
Reymers, Elisabet & Per Reymers	Det stora sveket	1981
Reymers, Elisabet & Per Reymers	En läkares dilemma	1979
Reymers, Elisabet & Per Reymers	En tablett till natten	1976
Reymers, Elisabet & Per Reymers	Ett barn försvinner	1980
Reymers, Elisabet & Per Reymers	Flygturen	1976
Reymers, Elisabet & Per Reymers	Får syster komma?	1977
Reymers, Elisabet & Per Reymers	Hämta barnmorskan!	1979
Reymers, Elisabet & Per Reymers	Livstråden	1975
Reymers, Elisabet & Per Reymers	Luftslottet	1978
Reymers, Elisabet & Per Reymers	Lånad tid	1974
Reymers, Elisabet & Per Reymers	Läkarhuset Lejongården	1975
Reymers, Elisabet & Per Reymers	Mysterier i vitt	1982
Reymers, Elisabet & Per Reymers	Narkosköterskan	1977
Reymers, Elisabet & Per Reymers	Natt på sjuan	1982
Reymers, Elisabet & Per Reymers	Nattvak	1974
Reymers, Elisabet & Per Reymers	Semestervikarie sökes	1976
Reymers, Elisabet & Per Reymers	Syster Annika	1982
Reymers, Elisabet & Per Reymers	Syster Barbro i farten	1981
Reymers, Elisabet & Per Reymers	Syster Birgittas bekymmer	1980
Reymers, Elisabet & Per Reymers	Syster Helenas nya liv	1975
Reymers, Elisabet & Per Reymers	Syster Lisbeths bekymmer	1977
Reymers, Elisabet & Per Reymers	Syster Maria får bekymmer	1979
Reymers, Elisabet & Per Reymers	Syster Marianne	1979
Reymers, Elisabet & Per Reymers	Syster Monica och männen	1980
Reymers, Elisabet & Per Reymers	Syster på Nyckelskär	1978
Reymers, Elisabet & Per Reymers	Syster Ragnhild	1975

MISS

Meddelanden från Institutionen för svenska språket
vid Göteborgs universitet

Fullständig förteckning över utgivningen 1994–2001 (nummer 1–38)
finns på institutionens hemsida:

<<http://www.svenska.gu.se/publikationer/miss>>

39. Fem studier i lexikologi. Utgivna av Sven-Göran Malmgren, Kerstin Norén och Mall Stålhammar. Mars 2002.
40. Fyrsta målfræðiritgerðin. Svensk översättning med isländsk parallelltext utgiven av Kristinn Jóhannesson, Marika Lagervall och Karin Lundkvist. April 2002.
41. Maia Andréasson. *Kanske* – en vilde i satsanalysschemat. Augusti 2002.
42. Ulrika Sundin. Ordföljd i franska och svenska – en kontrastiv studie av satsens tre första positioner. Oktober 2002.
43. Thorwald Lorentzon. *Fredskamp* och *frihetsvind*. Jämförande studier av lexikaliska förändringar i Vänsterpartiets och Moderaternas valmanifest 1948–2002. November 2002.
44. Charlotte Lindström. *Vore* finns ju ... Om översättning av spansk konjunktiv till svenska. Februari 2003.
45. Peter Wennerholm. Det är som att köra bil med endast en ratt. En undersökning av bildspråket i gymnasisters skrivande. Februari 2003.
46. Martin Sandberg. Gränsmarkörerna *så*, *då* och $\emptyset$. Kvantitativa och funktionella aspekter på adjunktionella *så* / platshållar-*så*. Mars 2003.
47. Lisa Niklasson. ”emedan jag gek ständigt naken.” En jämförande studie av bisatsledföljden i utgåvorna 1674 och 1743 av *Nils Matson Kiöpings resa*. Juni 2003.
48. Rickard Melkersson. I begynnelsen af majo. Om kodväxling i Linnés *Iter Lapponicum* 1732. September 2004.
49. Ida Larsson. Språk i förändring. Adjektivändelserna *-a* och *-e* från fornsvenska till nysvenska. December 2004.
50. Stina Andréasson. ”Svär man eller så, så låter det ju inte så jävla bra.” Hur språklig identitet konstrueras av fyra pojkar vid en gymnasieskolas elprogram. Februari 2005.
51. Mathias Tistelgren. Det vilsne statsrådet och den första konungen. Om adjektivens böjning i bestämd form singularis. Mars 2005.
52. Emilia Sturm. *Ingefrid*, *Halim* och 450 andra namn. En sociolingvistisk studie av skönlitterär förnamnsvariation. November 2005.

MISS

Meddelanden från Institutionen för svenska språket
vid Göteborgs universitet

53. Kerstin Norén. Semantisk variation – lexikalisk eller kontextuell? Två samverkande modeller för betydelseanalys. December 2005.
54. Kerstin Norén & Per Linell. Meningspotentialer i den språkliga praktiken. Januari 2006.
55. Kristian Blensenius. Particip med andra ord. En korpusstudie av svenska motsvarigheter till engelska *ing*-satser. Februari 2006.
56. Från urindoeuropeiska till ndengereko. Nio uppsatser om fonologi och morfologi utgivna av Åsa Abelin och Roger Källström. Juni 2006.
57. Håkan Jansson. Har du ölat dig odödlig? En undersökning av resultativkonstruktioner i svenskan. Augusti 2006.
58. Inga-Lill Grahn. Vem är *den*? En enkätstudie om känslan för pronomenet *den* med animat generisk syftning. December 2006.
59. Annika Bergström. Två olika ämnen? Svenska språket på gymnasiet och på högskolan. April 2007.
60. Ulrika Magnusson. Bilder av svenska och svenska som andraspråk. En jämförelse av högskolors och gymnasieskolors kursplaner. April 2007.
61. Johanna Einarsson. ”... Upprätthållande ett bollande med språket ...”. En studie av rimmen hos Christina Kjellsson. December 2007.
62. Louise Holmer: Passiv och perfekt particip i SAOL Plus. En dokumentation av den lexikografiska arbetsprocessen. December 2009.
63. Hans Landqvist: I systrars och doktorers sällskap. Kommunikativa funktioner hos titlar på läkar- eller sjuksköterskeromaner på engelska och svenska. Juni 2010.

Skrifterna i MISS-serien säljs till självkostnadspris. För beställning kontakta institutionen. Adressen är: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet, Box 200, SE-405 30 GÖTEBORG.
Besöksadress: Renströmsgatan 6. Telefon: 031-786 4534.

ISSN 1102-4518